

TÜRK MİRAS HUKUKUNDA DENKLEŞTİRME EQUALIZATION IN THE TURKISH INHERITANCE LAW

Bedia GÜLEŞ*

Özet: Türk Miras Hukukunda terekenin paylaşımı konusunda genel kural, eşin mirasçılık durumu hariç, zümre mirasçılarının pay açısından eşitliğidir. Bu açıdan, aksine kanuni bir düzenleme veya miras bırakanın aksine bir tasarrufu yoksa mirasçılar terekede eşit paylara sahip olurlar. Ancak miras bırakanın sağlar arası veya ölüme bağlı tasarruflarıyla bu eşitlik bozulabilir. Kanun koyucu da sağlar arası tasarruflar açısından kazandırmadan zarar gören mirasçılara bu eşitliğin sağlanmasına yönelik bir imkân tanımıştır. Bu imkân Türk Medeni Kanunu m.669 ve devamında mirasta denkleştirme başlığı adı altında düzenlenmiştir.

Miras Hukuku esas olarak kişinin ölümünden sonra malvarlığından aldığı hal ve bu malvarlığı üzerinde hak sahibi olanların durumu ile ilgilenir. Bu yüzden mirasta denkleştirme sağlar arası tasarruflara da müdahale edebilen istisnai hükümlerdendir. Çalışmada bu hükümler konu edinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Miras Bırakan, Denkleştirme, Sağlar Arası Tasarruf, Miras Payı, Tereke

Abstract: In the Turkish Inheritance Law, general principle of heritage's sharing, except the statue of wife's heiress, is class heirs' and heiress' equality in terms of heritage part. In this respect, inheritors have equal parts of heritage if there isn't any arrangement in law or transaction of legator contrary to this rule. But this equality may deteriorate with legator's transaction or her/his testament. Legislator had given an opportunity to heirs and heiresses who suffer from this transaction in order to provide this equality. This facility is regulated in the Turkish Civil Code art. 669 ff under the title "equalization in heritage".

In fact, inheritance law is interested in person's property status after his/her death or people's status who have rights on this heritage. So equalization in heritage is an exceptional rule which can interfere to the transactions made between alive people. In this study these provisions are examined.

Keywords: Legator, Equalization, Transaction Which Made Between Right People, Inheritance Part, Inheritance

* KTO Karatay Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi

GİRİŞ

Kişilerin hukuk düzenince korunan hakları maddi değer taşıyıp taşıyamamalarına göre kural olarak iki ana başlık altında incelenir: Şahıs varlığı hakları ve malvarlığı hakları.¹ Bu iki gruba doktrinde her iki gruptaki hakların özelliklerini taşıyan bir üçüncü grup olarak karma haklar (örneğin fikri haklar) da dâhil edilmektedir.² Malvarlığı bir kişiye ait ekonomik değer taşıyan hakların ve borçların oluşturduğu bütündür.³ Kişi malvarlığında yer alan bu haklar üzerinde, hukuk düzeninin çizdiği sınırlar çerçevesinde istediği gibi tasarruf edebilir. Dolayısıyla onları kendi yararına kullanabilir ya da bir başkasının bu hakları kullanması için hakkın nesnesi olan değeri o kimseye ivazlı ya da ivazsız devredebilir. Kimi zaman da yine hukuk kurallarının elverdiği ölçüde bu hakların yalnız kullanımını devredebilir. Kişi malvarlığı üzerinde sahip olduğu bu tasarruf yetkisini hayatta olduğu müddetçe bazı istisnai durumlar saklı kalmak üzere istediği şekilde kullanabilir. Sahip olunan bu tasarruf yetkisi ile yapılan işlemler, ölümden sonra sonuç doğuracak mahiyette de olabilir. Ancak yapılacak bu mahiyetteki işlemler, kişinin ölümünden sonra tereke üzerinde söz sahibi olabilecek saklı pay sahibi mirasçılardan bu paylarına zarar verici nitelikte ol-

¹ Mustafa Dural-Suat Sarı, Türk Özel Hukuku Temel Kavramlar ve Medeni Kanunun Başlangıç Hükümleri, Cilt I, Filiz Kitabevi, 9. Baskı, İstanbul, 2014, s. 169; Rona Serozan, Medeni Hukuk (Genel Bölüm/Kişiler Hukuku), Vedat Kitapçılık, 6. Bası, İstanbul, 2015, s. 229; Hüseyin Hatemi, Miras Hukuku, Vedat Kitapçılık, 5. Bası, İstanbul, 2014, s. 6; Enver Bozkurt, Hukukun Temel Kavramları, Yetkin Yayınları, 8. Baskı, Ankara, 2010, s. 214; İsmail Kayar-İlhan Üzülmez, Hukukun Temel Kavramları, Detay Yayıncılık, 5. Bası, Ankara, 2008, s. 239, 240; Hüseyin Altaş, Medeni Hukuk Başlangıç Hükümleri, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014, 72 vd. ; Ergun Özsunay, Medeni Hukuka Giriş, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 2792, İktisat Fakültesi No: 473, Güryay Matbaası, 4. Baskı, İstanbul, 1981, s. 267, 268; M. Kemal Oğuzman-Nami Barlas, Medeni Hukuk (Giriş, Kaynaklar, Temel Kavramlar), Vedat Kitapçılık, 16. Bası, İstanbul, 2010, s. 133 vd.; Turgut Akıntürk-Derya Ateş Karaman, Medeni Hukuk, Beta Yayınları, 28. Baskı, İstanbul, 2014, s. 37.

² Fikri hakların hem mali ve hem de manevi ve kişisel yönden anlam ifade ettiğine dair bkz. Dural-Sarı, s. 161; Serozan, s. 214.

³ Gamze Turan Başara, Miras Hukukunda Denkleştirme, Turhan Kitabevi, 1. bası, Ankara, 2013, s. 103; Kayar-Üzülmez, s. 239; Hasan Erman, Medeni Hukuk Dersleri (Başlangıç Bölümü), Der Yayınları, 3. Basım, İstanbul, 2010, s. 88; Akıntürk-Ateş Karaman, Medeni Hukuk, s. 37; Şeref A. Gözübüyük, Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları, Turhan Kitabevi, 32. Bası, Ankara, 2010, s. 148; Necip Bilge, Hukuk Başlangıcı, Hukukun Temel Kavram ve Kurumları, Turhan Kitabevi, 29. Bası, Ankara, 2011, s. 227.

mamalıdır.⁴ Nitekim ölüm anından sonra, her ne kadar miras bırakan ölmeden önce kendi malvarlığı üzerinde tasarruf edebilir idiyse de, saklı paylı mirasçılar da en azından payları kadar tereke üzerinde hak ve söz sahibidirler. Dolayısıyla çizdiği şu tablo haliyle miras hukuku, hem halen hayatta olan bir kimsenin, ölümünden sonra hüküm ifade etmek üzere yapacağı işlemlerdeki özgürlüğünü hem de bu kimsenin mirasçılarına tereke için verilen bazı hakları tanıyarak, miras bırakanın tasarruf yetkisi ile mirasçılar arasında bir denge kurmaya çalışmaktadır. İşte kanun koyucunun tıpkı tenkis hükümlerini düzenlemesi gibi mirasta denkleştirme hükümlerini vaz etmesi de onun bu dengeyi bir adım ileri taşıma çabasının bir sonucudur. Nitekim tenkis hükümlerine göre miras bırakan yaptığı ölüme bağlı tasarruflarla saklı paylı mirasçılarının bu paylarına zarar veremezken, denkleştirme hükümlerine göre miras bırakan yaptığı sağlar arası tasarruflarla kanuni mirasçılarının payları arasında eşitsizliğe mahal vermemelidir.⁵ Aslında tenkis hükümleri direkt olarak ölüme bağlı tasarrufla ilgili olma bakımından daha fazla miras hukuku özelliği taşımasına rağmen, denkleştirme hükümlerinin borçlar hukukuna temas ettiği noktalar da bulunmaktadır. Çünkü burada bir sağlar arası geçerli bir tasarruf söz konusudur ve bu işlem kanuni mirasçılar o kişinin ölümünden sonra denkleştirme hükümlerini öne sürene kadar geçerli olarak kalmaya devam eder.⁶ Sonrasındaki denkleştirmede de paylar kanunun öngördüğü şeklini almış olur. Diğer bir deyişle miras bırakanın sağlar arası tasarruflarla ortaya çıkardığı eşitsizlik telafi edilmiş olur. Dolayısıyla tenkis, hem ölüme

⁴ Türk Medeni Kanunu m. 560.

⁵ Mustafa Dural-Turgut Öz, *Türk Özel Hukuku*, Cilt IV, Miras Hukuku, Filiz Kitabevi, 8. Bası, İstanbul, 2015, s. 320; Samim Gönensay-Kemaleddin Birsen, *Miras Hukuku*, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 1046, Hukuk Fakültesi No: 223, Ahmed Said Matbaası, 2. Bası, İstanbul, 1963, s. 344; Zahit İmre, *Türk Miras Hukuku*, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 1350, İstanbul Hukuk Fakültesi Yayınları No: 294, Yenilik Basımevi, 2. Bası, İstanbul, 1968, s. 724; Nuşin Ayiter, *Miras Hukuku*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 426, Sevinç Matbaası, 4. Bası, Ankara, 1978, s. 230; Erhan Günay, *Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015 s. 64.

⁶ Denkleştirme konusu sağlar arası kazandırmaların borçlar hukukunu mu yoksa miras hukukunu mu ilgilendirdiği konusundaki tartışmalar için bkz. François Guisan, "Medeni Kanun'un 527. ve 626. (TMK 507 ve 603) maddelerinde Miras Bırakanın Miras Hissesine Mahsuben Sağlığında Yaptığı Teberrular Mefhumu", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt VIII, S.1, 1953, s.202 vd. (Çeviren: Kemal Fikret Arık). <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/354/3701.pdf> (erişim tarihi 27.1.2016 saat 14.14).

bağlı hem de sağlar arası tasarruflar bazında oluşturulan eşitsizliğin⁷ sadece belli oranda tekrar sağlanması için bir yol iken, denkleştirme miras bırakanın ölmeden önce sahip olduğu tasarruf yetkisine, kanuni mirasçılarının paylarının tamamı oranında ve bu paylara kanuni çerçevede zarar verdiği ölçüde sınır koyulmasıdır. Denkleştirme hükümlerine ihtiyaç genel itibarıyla, ebeveynin, çocuklarından birine mirasta ayrıcalık vermesinden dolayı ortaya çıktığından, aslında burada kanun koyucu potansiyel miras bırakana “Duygularını miras paylarına karıştırma” mesajı vermektedir.

Türk Medeni Kanunu⁸ m.669’da denkleştirme şu şekilde yer almıştır: “Yasal mirasçılar, miras bırakandan miras paylarına mahsuben elde ettikleri sağlar arası karşılıksız kazandırmaları, denkleştirmeyi sağlamak için terekeye geri vermekle birbirlerine karşı yükümlüdürler.

Miras bırakanın çeyiz veya kuruluş sermayesi vermek ya da bir malvarlığını devretmek veya borçtan kurtarmak ve benzerleri gibi karşılık almaksızın altsoyuna yapmış olduğu kazandırmalar, aksi miras bırakan tarafından açıkça belirtilmiş olmadıkça, denkleştirmeye tâbidir”. Buna göre denkleştirme, mirasçılarının miras paylarının dışında ve fazlası olarak miras bırakanın onun sağlığında karşılıksız bir kazanım elde etmelerini ve böylece paylar arası eşitliğin bozulmasını engellemeye yönelik bir düzenlemedir. 669. maddenin devamında düzenlenmiş hükümler de, söz konusu maddede genel çerçevesi çizilmiş denkleştirmenin, hangi sınırlar ve ölçülerde uygulanacağını belirlenmesi açısından yol göstericidir. Şu haliyle denkleştirme, oldukça geniş bir konu halini almaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MADDİ ANLAMDA MİRASTA DENKLEŞTİRME

I - DENKLEŞTİRME KAVRAMI

Kanuni mirasçılar arasında pay eşitliğini sağlama amacıyla düzenlenmiş olan bu kurum, bugün kanunda yer aldığı ismiyle, yani

⁷ Necip Kocayusufoğlu, *Miras Hukuku*, Filiz Kitabevi, 3. Bası, İstanbul, 1987, s. 438; Ali Naim İnan-Şeref Ertas/Hakan Albaş, *Türk Medeni Hukuku Miras Hukuku*, Bilge Yayınevi, 9. Baskı, Ankara, 2015, s. 563; Gönensay-Birsen, s. 344; İmre, s. 730; “Denkleştirme Müessesesine Hâkim Olan Amaç: Mirasçılar Arasında Eşitliği Sağlama Düşüncesi” başlığı için bkz. Turan Başara, s. 19.

⁸ Bundan sonra TMK olarak kısaltılacaktır.

denkleştirme olarak anılmaktadır ve bu terim yerleşmiş görünmektedir. Ancak Eski Türk Medeni Kanunu m.603'ün bir esintisi olarak doktrinde, denkleştirme ile eş anlamlı olmak üzere "iade" kavramının kullanıldığına da rastlanmaktadır.⁹ Burada asıl olarak, hangi kelimenin "mirasçılar arası pay eşitsizliğini giderme" kavramını daha iyi ifade ettiğine bakmak lazımdır. Kavramı Alman Hukukunda genel itibariyle karşılayan kelime olan "*Ausgleich*"¹⁰, "*eşitleme, ödünleme, dengeleme, denkleştirme, takas, tesviye, tevazün, uyuşma, uzlaşma*" anlamına gelmektedir.^{11 12} Türkçede "iade" kavramı ise çok geniş bir kullanıma sahiptir ve "*alınmış bir şeyin geri verilmesi*"¹³ anlamını taşır. Hukuki boyutuyla ise farklı nedenlerden, örneğin sözleşmeden veya sebepsiz zenginleşmeden dolayı bir iade borcu doğmuş olabilir.¹⁴ Bu açıdan bakıldığında iade kavramı, bahsedilen "mirasçılar arası eşitsizliği giderme adına yapılan iade" kavramı için yüzeysel ve belirsiz kalmak-

⁹ Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 436 vd.; İmre, s. 726; Hatemi, s. 47 vd.; Gökhan Antalya-Ipek Sağlam, *Miras Hukuku*, Legal Yayıncılık, 3. baskı, İstanbul, 2015, s. 451 vd.; Necip Kocayusufpaşaoğlu, "Mirasta İade(=Denkleştirme) ile İlgili Meseleler", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Medeni Kanununun 50. Yılı, 1976, s. 117 vd. <http://auhf.ankara.edu.tr/auhf-yayinlari-arsivi/armaganlar/medeni-kanununun-50-yili/kocayusufpasaoglu.pdf> (erişim tarihi 27.01.2016 saat11.47); Guisan, s. 200 vd.; Gönensay-Birsen, s. 343 vd.; A. H. Berki, *Miras ve Tatbikat*, Üçler Basımevi, İstanbul, 1947, s. 294 vd.; Şakir Berki, *Miras Hukuku*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 365, Sevinç Matbaası, Ankara, 1975, s. 220 vd.; Senai Olgaç, *İçtihatlarla Türk Medeni Kanunu Şerhi*, Olgaç Matbaacılık, 4. Bası, Ankara, 1975, s. 382 vd.; Fikret Eren, "Mirasta İade", *Adalet Dergisi*, 1963, Sayı: 3 - 4 (340 - 358), Sayı: 5 - 6 (720 - 741), (birinci bölüm), s. 340 vd. ; Esat Şener, *İlmi Açıklama ve Kazai İçtihatlarla Mirasta, Tenkis, İade, İstihkak*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1995, s. 110; K. Gültekin Tüfek, *Miras Hukukunda Tenkis ve İade Davaları*, Olgaç Matbaası, Ankara, 1977, s. 229 vd.; Ayiter, s. 230 vd.; Esat Şener, *Miras Hukuku*, Olgaç Matbaası, Ankara, 1977, s. 625 vd.; Talih Uyar, "Uygulamada Tereddüt ve İhtilaf Konusu Olan Üç Müesseses: Mirasta Tenkis - İptal ve İade", *Ankara Barosu Dergisi*, 1971/3, s. 408, <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/1971-3/3.pdf> (erişim tarihi 01.02.2016 saat 14.43).

¹⁰ Kelimenin temini için bkz. İnan-Ertaş-Albaş, s. 563.

¹¹ M. Sait Çakar, *Türkçe - Almanca, Almanca - Türkçe Hukuk Sözlüğü*, Seçkin Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 2007, s. 310.

¹² Mirasta denkleştirme kavramını tam olarak karşılamak üzere de "*Ausgleichung*" un kullanımı için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s.438; Bülent Köprülü, *Miras Hukuku Dersleri*, Fakülteler Matbaası, 2. Bası, İstanbul, 1985, s. 410; İmre, s. 726.

¹³ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.56af2248664bd0.33866956 (erişim tarihi 01.02.2016 saat 11.08).

¹⁴ Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 438; Kocayusufpaşaoğlu, "Mirasta İade(=Denkleştirme) ile İlgili Meseleler", s. 119; Tüfek, s. 231; İmre, s. 726.

tadır. Diyebiliriz ki denkleştirme iade kavramının alt kümesidir; ama denkleştirme değildir. Diğer bir açıdan da iade etmek denkleştirme işlemini gerçekleştirmek için yapılan bir fiilden ibarettir. Dolayısıyla sırf bu kelime kurumu ifade etmede yetersiz kalmaktadır. Bu sebeple doktrinde miras paylarının eşitlenmesi işlemini ifade etmek üzere denkleştirme kavramının kullanılmasını uygun bulan görüşe¹⁵ biz de katılmaktayız.¹⁶

Denkleştirmenin TMK'daki yerine baktığımız zaman, m. 669/1'de denkleştirme için bir çerçeve çizildiğini; maddenin ikinci fıkrasında ise kanuni mirasçılardan altsoy olan mirasçıların durumuna ilişkin bir düzenleme yapıldığını görmekteyiz. Diğer yandan aldıkları hangi kazandırmaların denkleştirmeye tabi olduğu da emredici olmayan¹⁷ bir tarzda düzenlenmiştir. Yine m. 670'te denkleştirme yükümlülüğünün miras payı artışı oranında denkleştirme yükümlüsünün yerini alan mirasçılara geçmesi, devamındaki maddelerde denkleştirmenin aynen iade veya mahsup şeklideki iki yoldan olabileceği, miras payını aşan kazandırmaların özel durumu, denkleştirme işleminin hangi andaki değeri ile yapılacağı ve eğitim - öğretim giderleri ile hediye - evlenme giderlerine münhasır durumlar kaleme alınmıştır. Şu haliyle denkleştirme, kanundaki düzenlemesine bakıldığında oldukça açık ve sığ bir konu gibi görünmektedir. Ancak uygulama açısından özellikle miras bırakanın payın aşan kısmı için iradesinin veya hangi kazandırmaların geleneğe uygun evlenme gideri olduğunun tespiti konusunda durum görüldüğü kadar kolay değildir. Dolayısıyla denkleştirme konusu eserlerde incelenirken daha çok "Denkleştirme... dir" şeklinde bir tanımdan ziyade, denkleştirmenin amacı baz alınarak ve tenkis gibi miras payına yönelik diğer düzenlemelerle ilişkisi doğrultusunda bir anlam belirlemesi yoluna gidilmektedir.¹⁸ Başka bir deyişle miras

¹⁵ Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 438; Kocayusufpaşaoğlu, "Mirasta İade(=Denkleştirme) ile İlgili Meseleler", s. 119; İnan-Ertaş-Albaş, s. 563; Dural-Öz, s. 319.

¹⁶ "İade" teriminin yerinde bir kullanım olduğuna dair, Berki Ş., s. 223; Tüfek, s. 232.

¹⁷ Tüfek, s. 232; İmre, s. 730; Şener, *Miras Hukuku*, s. 626; Şener, *İlmi Açıklama ve Kazai İçtihatlarla Mirasta, Tenkis, İade, İstihkak*, 110; Kocayusufpaşaoğlu, "Mirasta İade(=Denkleştirme) ile İlgili Meseleler", s. 131; Günay, *Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası*, s. 66.

¹⁸ Dural-Öz, s. 319 vd.; Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 436 vd.; Kocayusufpaşaoğlu, "Mirasta İade(=Denkleştirme) ile İlgili Meseleler", s.119 vd. ; Bilge

payını ilgilendiren kurumlarla denkleştirme yan yan koyularak, “ne dir, ne değildir” değerlendirmesiyle denkleştirme açıklığa kavuşturulmaktadır. Gerçekten de denkleştirmenin amacı kanuni mirasçılar arasında, düzenlemeler doğrultusunda pay eşitliğini sağlamak, adalet ve hakkaniyeti gerçekleştirmektir.¹⁹ Ancak amaç olarak denkleştirme ile hemen hemen örtüşen tenkis de göz önünde bulundurulduğu zaman görülmektedir ki bu iki kurumu birbirinden ayıran şey, denkleştirmenin miras payı açısından tam bir koruma sağlarken, bu korumada tenkisin belli ölçüde sınırlı kalmasıdır.²⁰ Yine de kurumu öz olarak anlatan bir tanım vermek gerekirse genel olarak denkleştirme, miras bırakanın sağlar arası bir tasarrufla miras payına mahsuben yaptığı karşılıksız kazandırmanın, ölümden sonra mirasçıların paylarını eşitlenmesi amacıyla terekeye aynen veya nakden iadesini ve bundan sonra yapılan eşitleme işlemini ifade eder.²¹

Doktrinde denkleştirme bazı yazarlarca ayrıma tabi tutulmaktadır. Bunlardan biri olan “kanuni denkleştirme-iradi denkleştirme” ayrımına göre, m.669/II’de düzenlenmiş olan alt soyun denkleştirme yükümlülüğü kural olduğundan kanuni denkleştirme iken;²² diğer mi-

-
- Öztañ, Miras Hukuku, Turhan Kitabevi, 6. Bası, Ankara, 2014, s.506 vd. ; İnan-Ertaş-Albaş, s. 563, 564; Antalya-Sağlam, s. 451, 452; Tülay Aydın-Ünver, “Miras Bırakanın Yasa Gereği Denkleştirmeye Tabi Olan Kazandırmaları”, Prof. Dr. Şener Akyol’a Armağan, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2011, s. 111 vd. ; İmre, s. 727 vd.
- 19 Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 438; Kocayusufpaşaoğlu, “Mirasta İade(=Denkleştirme) ile İlgili Meseleler”, s. 120; Eren, “Mirasta İade” (birinci bölüm), s. 340; İnan-Ertaş-Albaş, s. 564; Öztañ, Miras Hukuku, s. 508; Antalya-Sağlam, s. 451; Dural-Öz, s. 320; Gönensay-Birsen, s. 343; Rona Serozan-Baki İlkay Engin, Miras Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 4. Baskı, Ankara, 2014, s. 642; Berki Ş. s. 220; İmre, s. 724; Şener, Miras Hukuku, s. 634; Ali İhsan Özüğür, Tenkis, Mirasta Denkleştirme ve Muvazaa Davaları, Adalet Yayınevi, 5. Baskı, Ankara, 2015, s. 397; “Mirasta denkleştirme kavramının amacı, yasal mirasçıların mirasçılık haklarını miras bırakanın sağlar arası işlemlerle ihlal edilmesine karşı korunmasıdır”, Nuri K. Turanboy, Miras Bırakanın Denkleştirme ve Tenkise Bağlı Sağlar Arası Hukuki İşlemleri, Yetkin Yayınları, Ankara, 2010, s. 29; “...Amaç, teberuları terekeye iade etmek suretiyle, mirasçılardan her birinin terekedeki miras payını, bu teberular yapılmamış gibi tespit etmektir...”, Uyar, s. 407.
- 20 Aydın-Ünver, s. 111; Tüfek, s. 296; İmre, s. 727, 728; Ayiter, s. 231; Şener, Miras Hukuku, s. 628.
- 21 Turan Başara, s. 6; Zahit İmre-Hasan Erman, Miras Hukuku, Der Yayınları, 11. Baskı, İstanbul, 2015, s. 513; Özüğür, s. 397; Uyar, s. 408; Miras Hukuku, s. 506; Gönensay-Birsen, s. 343; Berki A. H., s. 294; Tüfek, s. 230, 231; Ayiter, s. 230; Hasan Özkan, Açıklamalı – İçtihatlı Asliye Hukuk Davaları ve Tatbikatlı Miras Hukuku (TMY Md. 495 – 682), Legal Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, Mayıs 2015, s. 468.
- 22 Kocayusufpaşaoğlu, “Mirasta İade(=Denkleştirme) ile İlgili Meseleler”, s. 121;

rasçları denkleştirme ile yükümlü tutmak miras bırakanın iradesine bırakıldığından, bu tür bir denkleştirme iradi denkleştirmedir.²³ Aslında m. 669'a lafız itibarıyla bakıldığında her iki fıkrada da denkleştirme yükümlülüğünün kural olarak var olduğu gibi bir sonuç çıkmaktadır.²⁴ Ancak birinci fıkrada yer alan "...paylarına mahsuben..." ifadesi ile ikinci fıkrada yer alan "...aksi miras bırakan tarafından belirtilmiş olmadıkça..." ifadeleri anlamı değiştirmektedir. Buna göre, alt soy dışındaki mirasçılar için miras bırakan yaptığı tasarrufta, bu tasarrufu miras payına mahsuben yaptığını belirtmişse, bu tasarruf denkleştirmeye tabi olacaktır.²⁵ Dolayısıyla miras bırakanın tasarrufu yaparken susması, denkleştirme yükümlülüğünün doğmadığına delil sayılabılır. İkinci fıkrada ise fıkrada sayılan yahut ona benzeyen karşılıksız kazandırmaların yapılması durumunda, miras bırakan denkleştirmeden muaf tut-

"... Fürular arasındaki iadenin kanun icabı olmasının sebebi, 'murisin fürularını aynı derecede sevdiği' düşüncesinden ileri gelmektedir. Bu kaideye itibar olunmaması, ancak, yapacağı sarıh bir irade beyanıyla mümkündür. Zira muris bu suretle, füruundan birini diğerine üstün tuttuğunu açık olarak bildirmekte, karineyi ortadan kaldırmaktadır. Füruundan gayri mirasçıların iade borcunda ise durum tamamen aksinedir..." Uyar, s. 407, 408.

- 23 Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 444; Kocayusufpaşaoğlu, "Mirasta İade(=Denkleştirme) ile İlgili Meseleler", s. 121; Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 340, 341; Serozan-Engin, s. 231; İnan-Ertaş-Albaş, s. 567; İmre-Erman, s. 513; Özuğur, s.397, 398; Uyar, s. 407; s. 31; Tüfek, s. 233; İmre, s. 732, 736; alt-soy hakkında denkleştirme için yasal karine mevcut olduğu konusunda bkz. Erhan Günay, "Mirasta Denkleştirme (İade) Davası", *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt:9, Sayı:100, Aralık 2014, s. 207; altsoy olan yasal mirasçılar için denkleştirme yükümlülüğü karinesi mevcut olduğu, diğer mirasçılar için ise böyle bir karinenin olmadığı yönünde bkz. Aydın-Ünver, s.113.
- 24 Kanunda her iki zümre için aynı kuraldan bahsedilmemekle birlikte, eğer denkleştirme gibi bir kurum ihdas edildiyse, hem alt soy hem de diğer mirasçılar için kanuni denkleştirme yükümlülüğünün öngörülmesi kanaatimizce uygun olurdu. Zira "...Bütün füruunu aynı derecede sevdiği farz olunan miras bırakanın, neden dolayı füru dışındaki hısımlarını (mesela kardeşlerini) aynı derecede sevdiği kabul edilmiyor ve onlara yapılan kazandırmalar bakımından kanuni denkleştirmeye yer verilmiyor?" (Kocayusufpaşaoğlu, "Mirasta İade(=Denkleştirme) ile İlgili Meseleler", s. 127) fikrine katılmamak elde değildir.
- 25 Öztan, *Miras Hukuku*, s. 511; Antalya-Sağlam, s. 453; Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 446; Dural-Öz, s. 323; Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 345; İmre-Erman, s. 513; Turanboy, s. 41; Gönensay-Birsen, s. 346; Berki A. H., s. 296; Köprülü, s. 412, 413; Berki Ş., s. 222; İmre, s. 736; Ayiter, s. 231; Şener, *İlmi Açıklama ve Kazai İçtihatlarla Mirasta, Tenkis, İade, İstihkak*, s. 119; Şener, *Miras Hukuku*, s. 635; alt soy dışındaki mirasçılar için denkleştirmenin istenmediğinin ölümüne bağlı tasarrufta bildirilmesi gerektiğine dair bkz. İnan-Ertaş-Albaş, s. 571; Özuğur, s. 401.

mamışsa tasarrufun denkleştirmeye tabi olacağı düzenlenmiştir.²⁶ İşte bu sebeplerle alt soy dışındaki mirasçılar için denkleştirme yükümlülüğü, miras bırakanın bu yöndeki iradesi ile aktif; alt soy için ise yine miras bırakanın bu yöndeki iradesi ile pasif hale gelmektedir.

Denkleştirme konusundaki diğer bir ayırım da “gerçek-gerçek olmayan denkleştirme” ayırımıdır.²⁷ Buna göre, denkleştirme yükümlüsü kimseler sadece miras bırakanın ölümü anında yasal mirasçı sıfatı kazanmış kimselerdir.²⁸ Gerçekten de denkleştirme yükümlülüğü yasal mirasçılık sıfatına öylesine bağlıdır ki yasal mirasçı vasfına sahip olan kimse miras payında meydana gelen artış oranında yine denkleştirme ile yükümlüdür.²⁹ Zira denkleştirme yükümlülüğü paya bağlı bir borçtur; külli halefiyet esası gereği payla birlikte intikal eder.³⁰ Atanmış mirasçılar ise kural olarak denkleştirme yükümlüsü değildirler.³¹ Ancak miras bırakan ölümüne bağlı tasarruf şekillerinden biriyle atanmış mirasçısının miras payını düzenleyip hayatta olduğu dönemde ona yaptığı tasarrufun da denkleştirme için iadesini isteyebilir. İşte böyle bir durumda gerçek olmayan denkleştirme söz konusudur.³² O halde denkleştirme esasında kanuni mirasçılara özgü bir yükümlülüktür. Bununla beraber kanuni mirasçının aynı zamanda atanmış mirasçı olması

²⁶ Gönensay-Birsen, s. 346, 347; Berki A. H., s. 296; Köprülü, s. 412; Berki Ş., s. 222, 223; İmre, s. 732; Ayiter, s. 231; Eren, “Mirasta İade” (birinci bölüm), s. 344; Şener, İlmî Açıklama ve Kazai İçtihatlarla Mirasta, Tenkis, İade, İstihkak, s. 118; Şener, Miras Hukuku, s. 634; “...O halde kendisine yapılan kazandırmanın denkleştirmeden muaf olduğunu iddia eden alt soy mirasçısının, yalnızca miras bırakanın iradesinin bu yönde olduğuna işaret eden vakıaları ispat etmesi yeterli olmayıp, doğrudan doğruya söz konusu kazandırmayı denkleştirmeden muaf tutmaya yönelik bir irade beyanının mevcudiyetini de ispat etmesi gerekir...”, Turan Başara, s.178.

²⁷ Bkz. Kocayusufoğlu, Miras Hukuku, s. 443 (dipnot 9).

²⁸ Kocayusufoğlu, Miras Hukuku, s. 443, 444; İnan-Ertaş-Albaş, s. 564; Antalya-Sağlam, s. 452; Özüğür, s. 400; İmre-Erman, s. 517; Dural-Öz, s. 321; Berki A. H., s. 295; Köprülü, s. 414; Berki Ş., s. 220; İmre, s. 725.

²⁹ Kocayusufoğlu, Miras Hukuku, s. 447 vd.; Dural-Öz, s. 326; Antalya-Sağlam, s. 452; Öztan, s. Miras Hukuku, 509; Gönensay-Birsen, s. 348, 349; Berki A. H., s. 297.

³⁰ Kocayusufoğlu, Miras Hukuku, s. 447; Dural-Öz, s. 325; Turan Başara, s. 185.

³¹ Kocayusufoğlu, Miras Hukuku, s. 442; Ahmet M. Kılıçoğlu, Miras Hukuku, Turhan Kitabevi, 5. Bası, Ankara, 2013, s. 455; İmre-Erman, s. 522; Öztan, s. 509; Gönensay-Birsen, s. 347; Eren, “Mirasta İade” (birinci bölüm), s. 349; Berki A. H., s. 295; İmre, s. 738. Bununla beraber atanmış mirasçılarının da denkleştirme yükümlüsü olabileceği yönünde, Berki Ş., s. 220, 221.

³² Kocayusufoğlu, Miras Hukuku, s. 443 (dipnot 9); Turan Başara, s. 13, 14; Öztan, Miras Hukuku, s. 509; İmre, s. 738, 739.

durumu doktrinde tartışma konusu olmuştur.³³ Konunun da esasen alt soy mirasçılar için önem arz ettiği; zira alt soy dışındaki mirasçılar için karinenin, TMK m.669/1 gereği, denkleştirme borcunun olmaması yönünde olduğu belirtilmiştir.³⁴ Alt soy mirasçılar için bir görüş böyle bir durumda denkleştirme yükümlülüğü olması gerektiğini savunmaktadır.³⁵ Çünkü miras bırakan bu tasarrufu ile mirasçılar arasında eşitsizliğe neden olmuştur.³⁶ Diğer bir görüşe göre ise böyle bir halde yapılan kazandırma mirasçının kendi miras payına yapıldığından denkleştirme yükümlülüğü söz konusu olmaz.³⁷ Denkleştirme yükümlülüğünün olmaması gerektiğini savunan bu görüşün sunduğu diğer bir gerekçe de bu tasarrufun bir pay tespiti olduğu yönündedir.³⁸ Bu konudaki son görüşe göre ise mirasçının tekrar mirasçı olarak atanması durumunda kanuni miras paylarından ayrı bir belirlemenin olup olmadığına bakılmalıdır.³⁹ Şayet böyle miras bırakan tarafından böyle ayrık bir düzenleme varsa, zaten miras bırakan iradesini bu yönde beyan edip, denkleştirme olmamasını istemiştir.⁴⁰ Dolayısıyla denkleştirme olmamalıdır.⁴¹ Ancak söz konusu tasarruf mirasçılarının "*kanuni miras payları için veya paylar arasındaki nispeti bozmadan*"⁴² yapılmışsa böyle bir durumda da mevcut denkleştirme hükümlerinin teyit edilmek istendiği varsayılmalı, mirasçı denkleştirme ile yükümlü tutulmalıdır.⁴³ Esasen burada miras bırakanın söz konusu tasarrufu ile kastettiği amacına bakmak, iade yükümlülüğünde daha isabetli bir çözüme ulaştırır.⁴⁴

II - DENKLEŞTİRMEİNİN DİĞER BENZER KURUMLARLA KARŞILAŞTIRILMASI

Hukukumuzda denkleştirme ile gerek isim olarak gerekse denkleştirme borcunu ifa etmenin adı olan "iade" fiili yönünden benzeşen

³³ Tartışmalar için bkz. Turan Başara, s. 181 vd.; İmre, s. 739;

³⁴ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 442; İmre, s. 739; s. 382.

³⁵ Bkz. İnan-Ertaş-Albaş, s. 565.

³⁶ Bu yöndeki görüş için bkz. İnan-Ertaş-Albaş, s. 565.

³⁷ Antalya-Sağlam, s. 452, 453; İmre, s. 739.

³⁸ İmre-Erman, s. 522; Özüğür, s. 402; İmre, s. 739.

³⁹ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 442 vd.

⁴⁰ İmre-Erman, s.522, 523; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s.442.

⁴¹ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s.442; İmre-Erman, s.522, 523.

⁴² Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 442.

⁴³ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 442.

⁴⁴ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 442; bu görüşte bkz. Turan Başara, s. 184.

farklı kurumlar söz konusudur. Bunların denkleştirmeden ayrıldıkları noktalar şu şekildedir:

A) DENKLEŞTİRME İLE TMK'NİN 370 VE 371.

MADDELERİNDEKİ KURUMUN KARŞILAŞTIRILMASI

TMK m.370'e göre "*Ana ve baba veya büyük ana ve baba ile birlikte yaşayan ve emeklerini ya da gelirlerini aileye özgüleyen ergin altsoylar, buna karşılık uygun bir bedel isteyebilirler*". Bu bedel doktrinde TMK m.370'in taşıdığı başlık üzere "*alt soyun denkleştirme alacağı*" olarak anılmaktadır.⁴⁵ Buna göre bir müddet ana - babasıyla ya da büyük ana - babasıyla birlikte yaşaması şartıyla, emek ya da gelirini bir karşılık almaksızın⁴⁶ onlara özgüleyen ergin altsoylar bedel isteme hakkını haiz olurlar.

Ergin olmayan altsoyların malları üzerinde ana - babanın velayet hakkından doğan bir tasarruf yetkileri vardır ve bu sebeple o malvarlığından yararlanmaları altsoya bir alacak hakkı kazandırmaz (TMK m. 355). Oysa ergin altsoyun malvarlığı üzerinde ana - baba artık böylesi bir yetkiye sahip değildirler.⁴⁷ Dolayısıyla ana - babası veya büyük ana - babası ile birlikte yaşayıp bir karşılık almaksızın emeğini ya da çalışmasını ailesine özgüleyen, ancak genelde geleneksel saygıdan dolayı bir anlaşma yapamayan ya da bir talepte bulunmayan altsoy⁴⁸ için, kanun koyucu böyle bir hükme yer vermiştir.

TMK m. 370'te altsoya tanınan bu imkânın hukuki niteliği tartış-

⁴⁵ Mustafa Dural-Tufan Ögüz-Mustafa Alper Gümüş, Türk Özel Hukuku, Cilt III (Aile Hukuku), Filiz Kitabevi, 10. Bası, İstanbul, 2015, s. 383; Turgut Akıntürk-Derya Ateş Karaman, Türk Medeni Hukuku, II. Cilt, Aile Hukuku, Beta Yayınları, 18. bası, İstanbul, 2016, s. 457; Serkan Ayan, "Emeğini veya Gelirini Aileye Özgüleyen Altsoyun Denkleştirme Alacağı", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:12, Sayı:1, İzmir 2010, (s.25-83), s. 25 vd.

⁴⁶ Kocayusufoğlu, Miras Hukuku, s. 496, 497; İmre, s. 769; Dural-Öz, s. 352; Özüğür, s. 408; Şener, Miras Hukuku, s. 647.

⁴⁷ Dural-Öz, s. 350; ergin altsoyun ana babası ile birlikte yaşaması halinde durumun farklılaştığına dair bkz. Kocayusufoğlu, Miras Hukuku, s. 494, 495; Akıntürk-Ateş Karaman, s. 457; Gönensay-Birsen, s. 357; Bilge Öztan, Aile Hukuku, Turhan Kitabevi, 6. Bası, Ankara, 2015, s.1234.

⁴⁸ Dural-Öz, s. 350; Şener, Miras Hukuku, s. 647; Şener, İlmî Açıklama ve Kazai İçtihatlarla Mirasta, Tenkis, İade, İstihkak, s. 130.

malıdır.⁴⁹ Doktrindeki bir görüş⁵⁰ bunun miras hukukuna ilişkin bir talep olup hakkın mirasçılık sıfatından kaynaklandığını belirtmektedir. Diğer bir görüş⁵¹ ise talebin borçlar hukukuna dayandığını kabul etmektedir.⁵² Söz konusu fikre göre bu talebi miras hukuku kaynaklı saymak, mirasçılık sıfatının kaybedilmesinden sonra talebin ileri sürülememesine neden olur.⁵³ Bir başka görüş⁵⁴ ise bahsedilen alacağın birden fazla hukuki sebepten kaynaklandığını ve burada taleplerin yarışması durumu olduğunu ileri sürmektedir.

Ailesi ile birlikte yaşayan ve emeğini ya da gelirini sırf aralarında manevi bir ilişki ve saygı olduğu için onlara özgüleyen altsoy için ölümle birlikte bu manevi durum ortadan kalkmaktadır. Dolayısıyla TMK m. 370 vasıtasıyla aslında, başka yerde çalışsaydı karşılığını çoktan almış olacağı yatırımına kavuşmaktadır. Bu noktada ölüm, hakkını almasına sebep olan hukukî temel değildir. Bilâkis ölüm alacağı talep edebilmenin önündeki manevi engeli kaldırmaktadır. Bununla beraber konuyu öz itibariyle tamamen miras hukukundan bağımsız tutmak da doğru değildir. Zira bedel sadece ölüm anından itibaren talep edilebilmekte ve terekeden ödenmektedir. Dolayısıyla söz konusu alacağın sebebinin borçlar hukukuna daha yakın olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Talebin “causa”⁵⁵ sına bakıldığı zaman görülmektedir ki aslında ana – baba ya da büyük ana – babanın yerinde 3. bir kişi olsaydı, alt soyun bu emeği özgüleme olmayacak ve o verdiklerini geri isteyebilecekti. Bunları isterken de yerine göre şayet emek sarfı varsa iş sözleşmesine ya da gelirini 3. kişiye vermiş olması durumu varsa tüke-

⁴⁹ Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 503; İmre, s. 771; Ayan, s. 49; Dural-Öz, s. 355; Seyfullah Edis, “Birlikte Yaşadığı Ailesine Emeğini veya Gelirini Tahsis Eden Çocuğun Muhik Tazminat Alacağı”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* Yıl:1964, Cilt:21, Sayı:1-4, s.371 vd. , <http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-1964-21-01-04/AUHF-1964-21-01-04-Edis.pdf> (erişim tarihi:18.02.2016, saat:14.21).

⁵⁰ İmre, s. 771, 772; Dural-Öz, s. 355; Gönensay-Birsen, s. 358.

⁵¹ Edis, s. 375.

⁵² Görüşler için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 503 vd.; İmre, s. 771 vd.; Dural-Öz, s. 355; Edis, s. 371 vd.

⁵³ Talebin miras hukuku kaynaklı durumunda sebep olacağı bazı sonuçlar ve bu yöndeki görüşler için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 504, 505; Edis, s. 375.

⁵⁴ Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 509 vd.

⁵⁵ Talebin borçlar hukukundan kaynaklandığından bahsedilen görüşün, kurumun hukuki niteliğini belirleyebilmek için hakkın doğum sebebi (causa)ne bakılması gerektiği yönündeki beyanı için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 505.

tim ödücü sözleşmesi söz konusu olacaktı. Ancak bu kişinin yerinde maddede sayılan aile üyelerinin olması ve onlara duyulan geleneksel saygı durumu değiştirmektedir.

TMK m. 370’te düzenlenen durum, aslında Türk Borçlar Kanunu m. 153/3’teki evlilik birliği devam ettiği sürece, eşlerin birbirlerinden olan alacakları için zamanaşımı işlemeyeceği hükmüne, zamanaşımının işlememesi açısından benzemektedir. Gerçi TMK m. 371/3 de “*Bu alacak zamanaşımına uğramaz*” diyerek alacağın hiç zamanaşımına uğramaması gibi daha mutlak bir ifade kullanmaktadır. Ancak zamanaşımının işlemeyeceği süre, evlilik devamı gibi belli bir süreç de olsa mutlak da olsa düzenlemelerin ortak noktaları şudur: Her ikisinde de alacaklılar, aradaki manevi bağdan dolayı alacağını talep edememektedir.

TMK m. 370 ve 371 için ölüm hâli borcun talep edilebilir hâle gelmesi için gerekli bir fiili şarttır.⁵⁶ Sırf ölüm olayının gerçekleşmesine ihtiyaç duyulması, onu miras hukuku kaynaklı bir hak yapmaz. Talebin terekeden karşılanmasının, miras bırakanın diğer borçları ile aynı yönetime tâbi olması (TMK m.641) da alt soyun bu talebinin miras hukukundan kaynaklı bir talep olmadığını destekler. Altsoy ile madde-deki aile üyeleri arasında sözleşme ilişkisi olduğundan da bahsetmek mümkün değildir. Bu noktada BK m. 314/II’ye dayalı örtülü bir iş sözleşmesi olduğunu belirten görüşe⁵⁷ uygun görünmemektedir.⁵⁸ Zira bir sözleşmenin kurulması için taraf iradelerinin aynı amaca yönelip uyuşması gerekir.⁵⁹ Oysa taraflar burada bir iş sözleşmesi yapma amacını taşımamaktadırlar. Talebin haksız fiile dayanması da söz konusu değildir. TBK m. 78/1’in “*Borçlanmadığı edimi kendi isteğiyle yerine getiren kimse, bunu ancak, kendisini borçlu sanarak yerine getirdiğini ispat ederse geri isteyebilir*” diyen hükmü gereği, altsoyun talebini sebepsiz zen-

⁵⁶ TMK m. 371/1: “Altsoy, bu bedeli borçlunun ölümü halinde isteyebilir”. Eşlerin birbirlerinden olan alacakları için ise durum farklıdır. Nitekim TMK m. 217’e göre “Mal rejimi, eşler arasındaki borçların muaccel olmasını önlemez”. Yani borçlu eş diğer eşe durum ve koşullara göre borcunu ödeyebilir. Ancak ödemezse de zamanaşımı işlemez.

⁵⁷ Görüş için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 508 vd.; Dural-Öz, s. 353, 354.

⁵⁸ Aynı yönde bkz. Öztan, *Aile Hukuku*, s. 1237.

⁵⁹ Türk Borçlar Kanunu m.1

ginleşmeye dayandırılmaz. Çünkü sebepsiz zenginleşmeye dayanak oluşturan sebeplerden biri olan “edim” sebep olarak değerlendirilse bile, altsoy kendisini borçlu sayarak bir edimde bulunmadığından sebepsiz zenginleşmeden bahsedilemez. Son olarak adam çalıştıran sorumluluğu vs. gibi sırf kanundan kaynaklı durumların da m. 370’teki borca kaynak olmadığı belirtilmelidir.

Hukukumuzda öyle durumlar vardır ki zarar, zarar verene kusur açısından isnat edilememektedir. Ancak bu durumlarda zarar göreni bu maddî yükü baş başa bırakmak adalet duygusu ile örtüşmemektedir. Bu sebeple zarar görene yine de bir miktar ödeme yapılması uygun görülmektedir. Bahsi geçen hâllerden birini doktrinde hakkaniyet sorumluluğu olarak adlandırılan⁶⁰ TBK m. 59’uncu madde oluşturmaktadır. Maddede ayırt etme gücünden yoksun bulunan kimsenin bu esnada verdiği zararlardan dolayı sorumluluğu düzenlenmiştir. Esasında ayırt etme gücünden yoksun kimsenin haksız fiilinden bahsedilemez. Zira hukuken zarar verme iradesi yoktur. Ancak maddi kayba uğrayan kimsenin de bir zararı söz konusudur. İşte TMK m. 370’te düzenlenen müessese de zararın emek sarf edene yüklenememesi açısından hakkaniyet sorumluluğuna benzemektedir. Zira burada da esasında emekten yararlananların zarar verme kastı yoktur. Ancak emek veya gelir sarf edenin de sırf geleneklere uygun davranması nedeniyle zarara katlanması beklenemez. Ölümden sonra diğer altsoylarla aynı kefeye konması da adalet duygusuna sığmaz. Zaten bu ödeme doktrinde “*hak ve nisfet duygularını tatmin edici*”⁶¹ olarak nitelenmiştir. Dolayısıyla

⁶⁰ Fikret Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yetkin Yayınları, 18. Baskı, Ankara, 2015, s. 614; Ali Naim İnan-Özge Yücel, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, 4. Baskı, Ankara, 2014, s. 413; Mustafa Reşit Karahasan, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 1. Cilt, Beta Yayınları, İstanbul, 1992, s. 501 vd.; Ahmet M. Kılıçoğlu; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Turhan Kitabevi, 17. Baskı, Ankara, 2013, s. 318; Safa Reisoglu, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayınları, 24. Bası, İstanbul, 2013, s. 179; Mustafa Dural, Türk Medeni Hukukunda Gerçek Kişiler, Filiz Kitabevi, 3. Bası, İstanbul, 1987, s. 85 vd. ; Aydın Zevkliler, Kişiler Hukuku Gerçek Kişiler, Olgaç Matbaası, Ankara, 1981, s. 178 vd. Kemal M. Oğuzman-Turgut Öz, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, II. Cilt, Vedat Kitapçılık, 11. Bası, İstanbul, 2014, s. 184; Henri Deschenaux-Pierre Tercier, Sorumluluk Hukuku, Ankara, 1983, s. 108 (Çeviren: Salim Özdemir); Cevdet Yavuz, “Türk Borçlar Kanunu Tasarısı’na Göre “Kusursuz Sorumluluk” Halleri ve İlkeleri”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt:14, Sayı:4, Yıl: 2008, s. 47, <http://hukuk.marmara.edu.tr/en/yayinlar/fakulte-dergisi/cilt-14-sayi-4-yil-2008/> (erişim tarihi: 01.04.2016 saat:13.43) .

⁶¹ Ahmet M. Kılıçoğlu, Medeni Kanun’umuzun Aile – Miras – Eşya Hukukuna Ge-

alacak, doğması ödemenin yapıldığı veya emeğin sarf edildiği ana dayanan, hüküm ifade etmesi ise altsoyun miras tamamen paylaşılana kadar bunu talep etmesi şartına bağlı olan bir hakkaniyet alacağı olarak nitelendirilebilir.⁶²

TMK m. 370'te anlatılan durum aslında günümüz için önemini oldukça yitirmiştir. Nitekim gelişip değişen yaşam şartlarıyla birlikte toplumumuzda, geniş aile modelinden çekirdek aile modeline hızlı bir geçiş söz konusudur. Ancak bu değişime rağmen yine de ana - baba ya da büyük ana - baba ile birlikte yaşamının hiç olmadığından bahsedilemez. Dolayısıyla yıllarca ailesi ile birlikte yaşayıp, kazanç elde ederken onlarla birlikte çalışan, bununla beraber hiç maddi karşılık almayan bir kimsenin, yıllar sonra ana - babası öldüğü zaman elinde hiçbir şey kalmaması hâlinde, alt soy bu hükümlere başvurarak uygun bir bedel isteyebilecektir. Bahsedildiği üzere bu talep kural olarak ana - baba ya da büyük ana - baba öldüğü zaman ileri sürülebilir (TMK m. 371/1). Ancak m. 371/2'ye göre bunun "*birlikte yaşamının sona ermesi veya işletmenin el değiştirmesi, borçluya karşı icra takibi yapılması veya onun iflası hallerinde*" de talep edilmesi mümkündür.

743 sayılı Medeni Kanun döneminde bu müessese m. 610'da düzenlenmiş; ancak sadece ana - baba ile birlikte yaşama için ve sadece ölüm hâlini kapsayacak şekilde yer almıştı; TKM m. 321 ise icra takibi ve iflas halinde uygun bir bedel isteme haline münhasır olarak düzenlenmişti.⁶³ Diğer yandan bugünkü düzenlemenin aksine, her iki madde de, ancak "*ivazından sarahaten feragat etmeksizin*" şeklindeki şart üzere bedel istenebiliyordu (TKM m. 321, 610). Bugün ise bu iki hüküm m. 370'te birleştirilmiş ve ayrıca "*açıkça feragat etmemek*" şartı kaldırılmış bulunmaktadır. Böylece, aslında feragatin doğal sonucu olan artık talep edememe hâli, belki de gerek görülmediğinden zikredilmemiştir.⁶⁴

tirdiği Yenilikler, Turhan Kitabevi, 3. Bası, Ankara, 2014, s. 128.

⁶² TMK m. 370'ten doğan talebin kanundan doğan bir alacak olduğu görüşü için, Ayan, s. 48.

⁶³ İki maddenin karşılaştırılması ve metinleri için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 495; iki maddenin karşılaştırılması için bkz. İmre, s. 770; Dural-Öz, s. 350, 351.

⁶⁴ Aynı yönde bkz. Dural-Öz, s. 352.

TMK m. 370’te düzenlenen bu alacağın tereke borçlarından olduğu ifade edilmiştir (TMK m. 641/2).

Altsoy bu talebini yalnızca borçlunun ölümü halinde ileri sürebilir (TMK m. 371). Bu sebeple ana – baba ya da büyük ana – baba hayatta ise m. 370’in, ölmüşlerse m. 641’in uygulanacağını belirten görüşe⁶⁵ uygun görünmemektedir.

Tüm bu özellikleri dikkate alındığında m. 370’te düzenlenmiş bulunan altsoyun denkleştirme alacağının, çalışmanın konusu olan denkleştirme ile ancak “denkleştirme” kelimesi ile her ikisinin de paylaşırmanın bitimine kadar talep edilebilirliği noktasında ortak olduklarını görülmektedir. Ancak en başta, denkleştirme talep edecek kimseler hususunda birbirlerinden ayrılmaktadırlar. TMK m. 669’da ve devamında diğer mirasçılardan kazandırma almış mirasçıya karşı bir talepleri söz konusudur. TMK m. 370’te ise denklistirmenin aksi bir durum vardır⁶⁶; burada altsoy terekeye karşı bir talepte bulunmaktadır. Yine m. 370 bir tereke borcu olup miras payından ayrı bir taleptir.⁶⁷ Denklistirmeye tabi sağlar arası karşılıksız kazandırmalar terekeye eklenecek kalemler arasındadır.⁶⁸ Dolayısıyla TMK m. 370’teki altsoyun denklistirme alacağı ile m. 669 ve devamında düzenlenmiş olan denklistirme farklı kurumları ifade etmektedir.

B) DENKLEŞTİRME İLE TENKİS KURUMUNUN KARŞILAŞTIRILMASI

Denklistirme ile karıştırılması en müsait kurum olduğu söylenebilecek tenkis, esasen tıpkı denklistirme gibi Türk Miras Hukukunun miras paylarının belirlenmesi hükümlerini ihtiva eder. Miras Hukuku kaynaklarında denklistirme genel itibariyle, Türk Medeni Kanununundaki düzenleniş sırasına da uygun olarak “mirasın paylaşımı” konula-

⁶⁵ Ahmet M. Kılıçoğlu, Aile Hukuku, Turhan Kitabevi, 2015, Ankara, s. 677.

⁶⁶ İmre, s. 776.

⁶⁷ Bu noktada altsoyun söz konusu alacağının, şayet varsa denklistirme alacağından indirilerek icra edilmesi görüşüne (Berki Ş., s. 230) katılmamaktayız. Zira bu durumda gelirini ailesine özgülemiş altsoy bu sebeple cezalandırılıyor duruma düşmektedir.

⁶⁸ Kocayusufoğlu, Miras Hukuku, s. 379; İmre, s. 344; İmre-Erman, s. 242; Dural-Öz, s. 255; Öztan, Miras Hukuku, s.97; İnan-Ertaş-Albaş, s.340; Suat Sarı, Uygulamalı Miras Hukuku, Filiz Kitabevi, 2. Baskı, İstanbul, 2015, s. 80; Serozan-Engin, s. 227.

rı arasında işlenmektedir.⁶⁹ Ancak tenkis, miras bırakanın tasarrufları ve akabindeki tasarruf nisabı konuları ile birlikte incelenmektedir.⁷⁰ Bunun başlıca sebebinin kanun koyucunun takip ettiği sıraya uyum sağlamak olduğu söylenebilir. Diğer yandan tenkis hem ölüme bağlı tasarruf hem de sağlararası kazandırma ekseninde, miras bırakanın bu tasarruflarda durması gereken sınırı anlatır. Oysa denkleştirme sadece sağlararası kazandırmalarla ilgilenir. Ayrıca denkleştirme hususu, buna sebep oluşturan durumlar vuku bulsa dahi, mirasın paylaşılması safhasına kadar uykudadır. Denkleştirmenin, mirasın geçmesi konuları arasında yer almasına en önemli sebep teşkil eden konu da bu olsa gerektir.

“Pay tespitini ilgilendirme” konusunda ortak noktada buluşan denkleştirme ve tenkis, diğer bazı noktalarda da ayrılmaktadırlar:

- Mirasta denkleştirme davası, mirasçılarının miras paylarını elde etme taleplerini içerirken; tenkis davasında bu talep sadece mirasçılarının saklı payları elde etmelerine yöneliktir.⁷¹
- Mirasta denkleştirme hükümleri tamamlayıcı nitelikte olup, tasarrufta öncelikli tutulan mirasbırakanın iradesidir; buna mukabil tenkis hükümleri emredicidir.⁷²
- Denkleştirme yalnızca sağlararası tasarrufların bozulmasına sebep olduğu eşitsizliği gidermeye yönelik olmasına rağmen; tenkiste

⁶⁹ Aynı yöndeki belirleme için bkz. İmre, s. 726.; İmre-Erman, s.514. Söz konusu şekilde incelemeler için bkz. İmre-Erman, s. 512 vd.; İmre, s. 724 vd.; Antalya-Sağlam, s. 451 vd.; Gönensay-Birsen, s. 343 vd.; Öztan, Miras Hukuku, s.506 vd.; Berki A. H., s. 294 vd.; İnan-Ertaş-Albaş, s. 563 vd.; Köprülü, s. 410 vd. Bununla beraber tenkis hükümlerinin hemen ardından incelenmesini uygun bulan görüşler için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 436; Dural-Öz, s. 319.

⁷⁰ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 355 vd.; İmre-Erman, s. 261 vd.; Dural-Öz, s. 275 vd.; Serozan-Engin, s. 211 vd.; Öztan, Miras Hukuku, s. 121 vd.; İmre, s. 369 vd. İki kurumun kanundaki inceleniş yerinin farklı olduğu belirlemesi konusunda bkz. Turanboy, s. 31.

⁷¹ İmre-Erman, s. 515; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 491; Turan Başara, s. 32, 33; Turanboy, s. 32; Uyar, s. 408; Dural-Öz, s. 320; Antalya-Sağlam s. 461; Gönensay-Birsen, s. 344; Öztan, Miras Hukuku, s. 517; Özüğür, s. 398; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s.143; Tüfek, s. 296.

⁷² Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 491; Kocayusufpaşaoğlu, “Mirasta İade(=Denkleştirme) ile İlgili Meseleler”, s. 131; İmre-Erman, s. 516; Turanboy, s. 32, 33; Antalya-Sağlam, s. 461; Özüğür, s. 399; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s.143.

saklı pay eşitliğini sağlamada sağlararası tasarruflara ek olarak ölüme bağlı tasarruflar da hesaba katılabilir.⁷³

- Denkleştirme hükümlerinden bütün kanunî mirasçılar yararlanabilirken; tenkis hükümlerinden yararlanabilmek için saklı paylı mirasçı olmak gerekir.⁷⁴ Saklı paylı mirasçıların alacaklıları ile iflas masası da şartların gerçekleşmesi halinde tenkis davası açabilirler (TMK m. 562).
- Denkleştirme borçlusu kimseler yine kanunî mirasçılardır; buna karşılık tenkis talebinin ileri sürüleceği kimsenin kanunî mirasçı olması gerekmez, kazandırma yapılan üçüncü bir kişi de tenkisle yükümlü olabilir.⁷⁵ Şunu da belirtmek gerekir ki *“Kazandırmayı alan kanuni mirasçı mirası reddederek iadeden kurtulabildiği halde tenkisten kurtulamaz”*.⁷⁶
- Tenkis davası yenilik doğuran bir davadır.⁷⁷ Denkleştirme davasının niteliği ise doktrinde talep içeriğine göre belirlenmiştir; buna göre sadece denkleştirme alacağının varlığının tespitine yönelik bir dava varsa tespit davası, buna karşılık denkleştirme konusunu paylaşırma prosedürü içinde elde etmeye yönelik bir dava varsa ifa davası söz konusudur.⁷⁸

⁷³ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 491; İmre-Erman, s. 517; Turan Başara, s. 37; Turanboy, s. 33; Uyar, s. 408; Antalya-Sağlam, s. 461; Dural-Öz, s. 320; Özüğür, s. 399; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 143; Tüfek, s. 297.

⁷⁴ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 492; İmre-Erman, s. 516, 517; Turanboy, s. 33; Uyar, s. 408; Dural-Öz, s. 320, 321; Antalya-Sağlam, s. 461; Özüğür, s. 399; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 142; Tüfek, s. 297.

⁷⁵ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 492; İmre-Erman, s. 516, 517; Turanboy, s. 33; Uyar, s. 408; Dural-Öz, s. 320, 321; Antalya-Sağlam, s. 461; Özüğür, s. 399; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 142; Tüfek, s. 297.

⁷⁶ Kocayusufpaşaoğlu, s. 492.

⁷⁷ İmre-Erman, s. 261; Dural-Öz, s. 276; Öztan, Miras Hukuku, s. 121; Serozan-Engin, s. 258; Özüğür, s. 43; Turanboy, s. 49; Tüfek, s. 103.

⁷⁸ Doktrindeki bu tespitler için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 484, 485; Kocayusufpaşaoğlu, “Mirasta İade (=Denkleştirme) ile İlgili Meseleler”, s. 136, 137. Paylaşırma öncesinde açılan davanın tespit, paylaşırma sonra açılan davanın ise eda davası olduğu yönünde bkz. Antalya-Sağlam, s. 459.

- Denkleştirme talebi yalnızca mirasın paylaşılması aşamasında ileri sürülebilir.⁷⁹ Tenkis talebi ise bir yıllık nispi ve on yıllık mutlak hak düşürücü süreye tabidir (TMK m. 571).

Denkleştirme – tenkis karşılaştırmasında son olarak şu konuya değinmek gerekir ki doktrinde bu iki talebin aynı anda ileri sürülemediği kabul edilmektedir.⁸⁰ Ancak denkleştirme sonunda saklı payın elde edilemediği istisnaî hâllerde denkleştirmenin yanında tenkisin de istenebileceği; fakat bunların yine de bağımsız talepler olduğu ileri sürülmüştür.⁸¹

C) DENKLEŞTİRME İLE MİRAS PAYLAŞMA KURALI KARŞILAŞTIRILMASI

TMK m. 647'ye göre mirasbırakan bir ölüme bağlı tasarrufla mirasın paylaşılması ve payların oluşturulması konusunda kural koymuş olabilir. Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre bu kurallar miras bırakan tarafından kastedilmemiş bir eşitsizlik hâli saklı kalmak üzere mirasçılar için bağlayıcıdır. Fıkra da böyle bir hâlin saklı tutulmasının sebebi, artık o durumda paylaşma kuralından değil bir vasiyetten söz edilmesidir.⁸² Zira paylaşma kuralı ile mirasçılarının payları azaltılmamalı ve mükellefiyetle sınırlandırılmamalıdır.⁸³ İşte miras bırakanın koyduğu

⁷⁹ Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 492; Kocayusufpaşaoğlu, “Mirasta İade (=Denkleştirme) ile İlgili Meseleler”, s. 137; Turan Başara, s. 38; İmre, s. 751; Öztan, *Miras Hukuku*, s. 516, 517; Dural-Öz, s. 343; İmre-Erman, s. 537. Buna karşılık her ne kadar kanunda bir zamanasımı süresi düzenlenmemiş olsa da davanın genel zamanasımı süresi olan 10 yıllık süreye tabi olacağına dair bkz. Berki Ş., s. 236; Özüğür, s. 416; Günay, *Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası*, s. 116; Tüfek, s. 299.

⁸⁰ Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 389; Turanboy, s. 32; Öztan, *Miras Hukuku*, s. 517.

⁸¹ Özüğür, s. 398; İmre, s. 727. “...Denkleştirme ile tenkis yan yana kol kola gezemezler; ancak art arda kademeye girebilirler...”, Serozan-Engin, s. 151; aynı yönde Günay, *Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası*, s. 113. Yargıtay ise terditli olarak iki talebin ileri sürülmüş olduğu bir davada öncelikle denkleştirmenin, bunun mümkün olmaması hâlinde tenkise başvurulması gerektiğine karar vermiştir, bkz. 1.HD, T. 28.3.2016, E. 2014/15467, K. 2016/3677 <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=1hd-2014-15467.htm&kw=mirasta+denkle%C5%9Ftirme#fm> (erişim tarihi: 29.11.2017). Dolayısıyla Yargıtay da bu kararıyla aynı görüşü benimsemiş durumdadır.

⁸² Bundesgerichtsentscheidungen (Federal Mahkeme Kararları), 101 II 6 ff, s. 383 vd., <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/2012yayin/dergi/ankara-barosu-dergisi/ankara-barosu-dergisi1977.html> (erişim tarihi: 13.2.2016).

⁸³ İmre-Erman, s. 481; Turan Başara, s. 28; İmre, s. 664.

paylaşma kuralı ile denkleştirme kurumu tam da bu noktada birbirinden ayrılmaktadır.

Denkleştirme kurumu ile paylaşırma kuralı arasındaki fark bir örnekle ifade edilebilir. Bir kimsenin elinde, kendisi ölünce terekesi olacak bir miktar kitabı olsun. Bunların içinden bir kitabı, gerçekten istifade etmesi gerektiğini düşünerek küçük çocuğuna versin. Ancak bu kitabın verilmesi, değer itibariyle başka bir kitabın verilmesi açısından fark oluşturmaz. Ayrıca paylaşımında da bu durum göz önünde bulundurulsun. Böyle bir durumda miras paylaşım kuralı söz konusudur. Ancak söz konusu kitap antika bir kitap olup, değerinin yanında diğer kalan kitaplar cüzi bir değer ifade etseydi, o zaman bu kitabın verilmesi artık paylaşım kuralı olarak nitelenmezdi. Bu durum yerine göre, şayet ölümden sonra küçük çocuğun olması kararı alındıysa bir vasiyet veya o anda teslim edildiyse bir bağışlama olabilirdi. Bağışlama olması durumunda da artık denkleştirme söz konusu olabilirdi.⁸⁴

Verilen örneğin de ortaya koyduğu üzere, paylaşım kuralı ölümden sonra hüküm ifade etmek üzere miras bırakanın alelade bir *"bu senin olsun, bu da senin olsun"* demesi iken; denkleştirmeye sebep durumda miras bırakan sağlığında *"bundan sonra hep senin olsun"* amacı taşımaksızın bir kazandırmada bulunmaktadır. Zira böyle bir amaç taşısa ve bunu da bir şekilde belirtse idi denkleştirme olmaması yönündeki iradesini ortaya koymuş olurdu. Ancak bir iradenin miras paylaşım kuralı olup olmadığı sınırını çizmek her zaman bu şekilde kolay olmayabilir. Tereddüt hâlinde ise TMK m. 647/3'e göre irade paylaşma kuralı sayılmalıdır.

Paylaşım kuralı ile denkleştirmenin ayrıldığı diğer bir nokta olarak da mahiyetleri zikredilebilir. Nitekim miras bırakanın miras paylaşımına ilişkin irade ettiği kural, aynî bir etkiye sahip değildir.⁸⁵ Diğer bir deyişle miras bırakanın bu tahsisi o eşyanın mülkiyetinin mirasçıya

⁸⁴ Gerçi bu halde de miras bırakan kasten eşitsizliğe sebep olmakla aynı zamanda kazandırmanın alt soy için denkleştirmeye tabi olmayacağını da beyan etmiş olmaktadır. O hâlde kazandırma denkleştirmeden kurtulmuş olacaktır. Ancak burada dikkate sunulan nokta konunun denkleştirmeyi ilgilendiren bir mahiyet kazanmış olmasıdır.

⁸⁵ İmre-Erman, s. 482; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 703; İmre, s. 666; Serozan-Engin, s. 646, 647; Öztan, Miras Hukuku, s. 491.

geçmesi için yeterli değildir.⁸⁶ Oysa denkleştirmeye konu teşkil eden kazandırmada, miras bırakan henüz hayattayken eşyayı müstakbel mirasçısına verdiği zaman, o eşyanın mülkiyeti mirasçıya geçmiş olur.

D) DENKLEŞTİRME İLE TÜKETİM ÖDÜNCÜ SÖZLEŞMESİ VE KULLANIM ÖDÜNCÜ SÖZLEŞMESİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Tüketim öduncü sözleşmesi ile denkleştirme, bir müddet bulundurup kullanarak daha sonra misliyle iade etme özellikleri yönünden birbiri ile benzerlik gösterebilir. Ancak esasında birbirlerinden kesin çizgilerle ayrılırlar. Birincisi, *“Tüketim öduncü sözleşmesi, ödünç verenin, bir miktar parayı ya da tüketilebilen bir şeyi ödünç alana devretmeyi, ödünç alanın da aynı nitelik ve miktarda şeyi geri vermeyi üstlendiği sözleşmedir”* (TBK m. 386). Oysa denkleştirme konusu eşya verilirken bunun iadesi için mirasçı ile miras bırakan arasında bir sözleşme yapılmaz.⁸⁷ Denkleştirme borcu da miras bırakana değil, o öldükten sonra diğer kanunî mirasçılara karşı söz konusudur.⁸⁸ Diğer yandan denkleştirmede iade borcu sadece misliyle iade şeklinde değil aynen iade şeklinde de ortaya çıkabilir (TMK m. 671). Tüketim öduncünde ise misliyle iade borcu vardır.

Denkleştirmenin aynen iade yoluyla yapılabilmesi açısından da kullanım öduncü ile benzerliğinin olduğundan bahsedilebilir. Ancak denkleştirmede her şeyden önce tüketim öduncünde olduğu malın iade edilmesi yönünde bir sözleşme yoktur. Miras bırakan ölmeden önce o eşyayı, ileride mirasçısı olabilecek bir kimseye, iş yeri açması ya da çeyiz yapması gibi çeşitli düşüncelerle; ama mülkiyeti onun olmak üzere vermektedir. Yoksa kullanıp o öldükten sonra terekeye iade etmesi için değil.

⁸⁶ İmre-Erman, s. 482; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 703; İmre, s. 666; Öztan, Miras Hukuku, s. 491.

⁸⁷ Turan Başara, s. 30.

⁸⁸ Eren, “Mirasta İade” (birinci bölüm), s. 350; İmre, s. 750; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 450; İmre-Erman, s. 528; Gönensay-Birsen, s. 347; Antalya-Sağlam, s. 454; Dural-Öz, s. 327; Turanboy, s. 38; İnan-Ertaş-Albaş, s. 565; Turan Başara, s. 30; Özüğür, s. 399, 400; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 97; Tüfek, s. 254.

Tüketim öduncünde de ifade edildiği üzere kullanım öduncündeki iade muhatabı ile denkleştirme yükümlüsü ve alacaklısı olan taraflar birbirinin aynı değildir. Zira söz konusu eşya üzerinde miras bırakan ölmeden önce farklı bir hukukî işlem, öldükten sonra muhtemel farklı bir hukukî işlem ve buna bağlı olarak farklı taraflar ortaya çıkmaktadır. Böylece denkleştirme ve kullanım öduncü, yapılan hukukî işlemin niteliği, iadeyi talep edecek tarafın sonradan değişip değişmemesi, iade konusunun değişip değişmemesi yönleriyle birbirinden ayrılmaktadır.

III -DENKLEŞTİRMENİN HUKUKÎ MÂHİYETİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLER

Karşılaştırılan kurumlarla birlikte değerlendirildiği üzere, denkleştirme kendine has özellikleriyle diğer borç kaynaklarından farklılık göstermektedir. Bazen ismen bazen de kimi özellikleriyle denkleştirme farklı müesseselerle benzerlik gösterse de tam olarak örtüştüğü bir hukukî durumdan bahsetmek zordur. Bu nedenle mirasta denkleştirmenin hukukî mahiyeti doktrinde tartışmalıdır.

Denkleştirmenin hukukî niteliği ile ilgili doktrinde beyan edilen görüşler şu şekilde özetlenebilir:⁸⁹

İlk görüşe⁹⁰ göre mirasta denkleştirme bir ön vasiyettir. Ön vasiyet miras bırakanın kanunî ya da atanmış mirasçılarında biri lehine yaptığı vasiyettir.⁹¹ Ancak mirasta denkleştirmenin bir ön vasiyet olarak değerlendirilmesi mümkün değildir. Her şeyden önce denkleştirmede ön vasiyette alacak bir ölüme bağlı tasarruftan doğmaktadır. Denkleştirme borcu ise kanunda düzenlenmiştir. Diğer yandan ön vasiyette tereke borçlu durumda iken, denkleştirmede tam aksi bir durum söz konusudur.

⁸⁹ Görüşler ve görüşler hakkında beyan edilmiş fikirler için bkz. Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 341 vd.; Turan Başara, s. 15 vd.; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 439 vd.; Gusan, s. 202 vd.

⁹⁰ Bu yöndeki görüşler için bkz. Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 341.

⁹¹ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 262; Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 341; İmre, s. 184, 185; Serozan-Engin, s. 393, 394; Dural-Öz, s. 147.

Görüşlerden ikincisi⁹² denkleştirmenin mahiyetini bir mükellefiyet olarak değerlendirmektedir. Mükellefiyet, miras bırakanın yaptığı ölüme bağlı bir tasarrufla ölüme bağlı tasarrufla bulunduğu şahsa, bu yolla yaptığı kazandırmaya bağlı olarak bir edim yükü getirmesidir.⁹³ Ancak bu görüş de denkleştirme kavramı ile örtüşmemektedir. Çünkü denkleştirme talep edilebilir bir borç iken, mükellefiyet bir borç olmayıp, sadece yerine getirilmesinde yararı olanlara bunu talep yetkisi verir. Ayrıca mükellefiyet bir amaç için konulurken, denkleştirme talebinde böylesi bir amaç yoktur.

Aynı görüşe⁹⁴ göre ise denkleştirmeyi talep yetkisi aynı bir etkiye sahiptir. Böylece denkleştirme borçlusu ve alacaklısı olan kanunî mirasçılarının hisseleri kendiliğinden değişir. Bu görüş de tutarlı bulunmamaktadır; nitekim denkleştirme hisseleri değiştirme değil, zaten belli olan hisseler arası eşitliği sağlama işlemidir.

Hâkim görüşe⁹⁵ göre ise denkleştirme şahsî bir borçtur. Bazı görüşler bu borcu doğrudan kanuna dayandırırken, bazılarına göre de borç hem kanundan hem miras bırakanın iradesinden kaynaklanmaktadır⁹⁶.

IV- DENKLEŞTİRMENİN ŞARTLARI

Miras bırakanın mirasçılarında herhangi bir zamanda, herhangi bir niyetle yaptığı kazandırmanın denkleştirme işlemine tabi tutulması mümkün değildir. Denkleştirme talebine şayan bir kazandırma, bu kazandırmanın zamanı ve niteliği bazı özellikleri taşınmalıdır. Buna göre denkleştirme işlemi için aşağıda sayılan şartlar bir arada bulunmalıdır:

⁹² Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 440. Ayrıca bkz. Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 342.

⁹³ Köprülü, s. 180; Hatemi, s. 110; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 281; Berki Ş., s. 64; Gönensay-Birsen, s. 144; İmre, s. 200; İnan-Ertaş-Albaş, s. 211; Serozan-Engin, s. 398; Öztan, Miras Hukuku, s. 295; Kılıçoğlu, Miras Hukuku, s. 140; Dural-Öz, s. 162 vd.; İmre-Erman, s. 141. Mükellefiyet kavramının geniş incelemesi için, Abdülkerim Yıldırım, Türk Hukukunda Ölüme Bağlı Tasarruflarda Şart ve Mükellefiyet, Türk Hukukunda Ölüme Bağlı Tasarruflarda Şart ve Mükellefiyet, Turhan Kitabevi, Ankara, 2014, s. 40 vd.

⁹⁴ Guisan, s. 203 vd. Ayrıca bkz. Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 342.

⁹⁵ Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 343; İmre, s. 725; Tüfek, s. 233; Şener, Miras Hukuku, s. 626; Özüğür, s. 411.

⁹⁶ Bkz. Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 440.

A) KARŞILIKSIZ BİR KAZANDIRMANIN VARLIĞI

Denkleştirmenin konusu olarak nitelendirilen⁹⁷ bu şarta göre, her şeyden önce mirasbırakanın mirasçısına karşılıksız bir kazandırmada⁹⁸ bulunması gerekir.⁹⁹ Kazandırma bir kimsenin malvarlığına ekonomik değere sahip bir menfaatin sağlanması işlemidir.¹⁰⁰ Bu menfaat kazandırma yapılan kişinin aktifinin artması ya da pasifinin azalması şeklinde tezahür edebilir.¹⁰¹ Ancak yapılan bu kazandırma karşılıksız (ivazsız) olmalıdır.¹⁰²

Karşılıksız kazandırma denilince akla gelen ilk örnek bağışlamadır. Ancak doktrinde denkleştirmeye tâbi kazandırmanın mutlaka bağışlama niteliği taşımalarının gerekip gerekmediği tartışma konusu olmuştur.¹⁰³ Bununla beraber en azından TMK m. 669/II'nin "çeyiz"

⁹⁷ İmre-Erman, s. 524; Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 353; Şener, Miras Hukuku, s. 628; Şener, İlmî Açıklama ve Kazai İçtihatlarla Mirasta, Tenkis, İade, İstihkak, s. 112; İmre, s. 744; Turan Başara, s. 43; Tüfek, s. 255; İnan-Ertaş-Albaş, s. 565; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 71.

⁹⁸ Kazandırma kelimesinin, ivazlı ya da ivazsız olarak yapılan ekonomik bir değer sağlanmasını ifade ettiği; buna karşılık teberruun ivazsız bir yarar sağlanmasını anlatmak üzere kullanıldığı, bu yüzden TKM'de kullanılmış olan teberru kelimesinin yerinde bir kullanım olduğu yönünde bkz. Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 354.

⁹⁹ İmre-Erman, s. 524; İmre, s. 744; Turanboy, s. 34, 35; Dural-Öz, s. 331; Hatemi, s. 50; Öztan, Miras Hukuku, s. 511; Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 354; Antalya-Sağlam, s. 455; Kılıçoğlu, Miras Hukuku, s. 455; İnan-Ertaş-Albaş, s. 566; Turan Başara, s. 46; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 71; Özüğür, s. 402; Tüfek, s. 255; Cem Baygın, Türk Miras Hukukunda Alacaklıların Korunması, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005, s. 105.

¹⁰⁰ İmre-Erman, s. 524; İmre, s. 744; Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 354; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 78; Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 181; "Kazandırıcı muamele bir mamelekin eksilmesi sonucu, başka birinin malvarlığının çoğalmasındır", Şener, Miras Hukuku, s. 630; Şener, İlmî Açıklama ve Kazai İçtihatlarla Mirasta, Tenkis, İade, İstihkak, s. 114; Necip Kocayusufpaşaoğlu-Hüseyin Hatemi-Rona Serozan-Abdülkadir Arpacı, Borçlar Hukukuna Giriş, Hukuki İşlem, Sözleşme, (Birinci Cilt), Filiz Kitabevi, 6. Baskı, İstanbul, 2014, s. 114, 115; Gözübüyük, s. 148.

¹⁰¹ İmre, s. 748, 749; Turan Başara, s. 47; İmre, s. 744; Eren, Mirasta İade (birinci bölüm), s. 354; Kocayusufpaşaoğlu-Hatemi-Serozan-Arpacı, s. 115; Gözübüyük, s. 148.

¹⁰² Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 464, 465; Turan Başara, s. 48; Turanboy, s. 34; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 77; Öztan, Miras Hukuku, s. 511; Dural-Öz, s. 331; Antalya-Sağlam, s. 455; Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 354; Özüğür, s. 402; İnan-Ertaş-Albaş, s. 566; Tüfek, s. 255.

¹⁰³ Tartışmalar için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s.465, 466; Turan Başa-

deyiminden, kazandırmanın mutlaka bağışlama olması gerekmediği anlaşılmaktadır.¹⁰⁴ Dolayısıyla kazandırmadan kasıt sadece bağışlama olmayıp, bağışlamanın yanı sıra karma bağışlar, ahlaki ödevin ifası nedeniyle verilenler denkleştirmenin konusunu oluşturabilir.¹⁰⁵ Karma bağışın da denkleştirmeye konu kazandırma olabilmesinden çıkan sonuç ise, kazandırmanın tamamen veya kısmen karşılıksız olabilmesidir.¹⁰⁶

Doktrinde mükâfatlandırıcı bağışlama olarak adlandırılan ve minnet duygusu dolayısıyla yapılan bağışlamalar ise bir görüşe göre tıpkı karma bağış gibi denkleştirmeye tâbi olmalıdır.¹⁰⁷ Diğer bir görüşe göre ise bu tür bağışlamalar ne denkleştirmeye ne de tenkise tabidir.¹⁰⁸ Minnet duygusuyla yapılan bir bağışta miras bırakan, kendisine karşı gerçekleştirilen bir davranıştan dolayı memnuniyetini bir nebze olsun ifade etmek üzere kazandırmada bulunduğu için, aslında o davranışın tam karşılığı kazandırmada yoktur. Fakat kişinin kazandırmadaki iradesi bunun daha sonra denkleştirilmesine yönelik de değildir. Bilâkis ona beğendiği davranışından dolayı bir ayrıcalık tanınması söz konusudur. Bu sebeplerle böyle bir kazandırma, karma bağış olarak nitelendirilebilirse de miras bırakanın iradesi bunun miras payına mahsup edilmesi yönünde olmadığından denkleştirmeye tâbi olmamalıdır. Ancak yapılan hizmete karşılık verilen bedelin açıkça fazla

¹⁰⁴ ra, s. 50 vd.; Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 355; Dural-Öz, s. 332, 333. Çeyizin ahlaki bir ödevin ifası olduğu tespiti ve örneği için bkz. Turan Başara, s.51.

¹⁰⁵ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 466; Turanboy, s. 34, 35; Dural/Öz, s. 332; Antalya-Sağlam, s. 455, 456; Baygın, s. 105. Ancak Yargıtay uygulamalarına göre ahlaki ödevin ifası ne denkleştirmeye ne de tenkise tabidir, Özüğür, s. 402. Bununla beraber denkleştirme konusu kazandırmaların yalnızca bağışlama olması görüşünden hareket eden yazarlar da vardır, bkz. İmre-Erman, s. 524; Turanboy, s. 34; ücretsiz iş görmelerin de denkleştirmeye konu olamayacağına dair, Baygın, s. 106.

¹⁰⁶ İmre, s. 745; İmre-Erman, s. 524; Turanboy, s. 34; Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 354. Ayrıca karma bağışlarında denkleştirmenin konusu olabileceğini söyleyerek aynı yönde görüş beyanları için bkz. Dural-Öz, s. 332; Özüğür, s. 402; İnan-Ertaş-Albaş, s. 566.

¹⁰⁷ Mükâfatlandırıcı bağışlama ve bunun denkleştirmeye tabi olması gerektiği yönündeki görüşler için bkz. Turan Başara, s. 54, 55.

¹⁰⁸ Turanboy, s. 35; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 76. Yargıtay'ın da bu görüşte olduğu ifade edilmiştir, bkz. Özüğür, s. 402. Konuyla ilgili karar için 2. HD, 24.11.1983, E. 1983/7795, K. 1983/9208, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm> (erişim tarihi: 26.02.2016, saat 11.01).

olması hâlinde, aksi belirtilmedikçe alınanın iade edilmesi gerektiğini savunan bir görüş de mevcuttur.¹⁰⁹

Bir kazandırmanın denkleştirmeye tabi olup olmayacağını saptamada temel sorun esasen mirasbırakanın o kazandırmayı yaparken içinde bulunduğu saiktir. Çünkü miras bırakanın niyeti eğer “ben bu kazandırmayı yapıyorum, ancak bu daha sonra miras payından indirilecek” ise kazandırma denkleştirmeye tâbi olmaktadır. Şayet mirasbırakan hiçbir şekilde irade beyanında bulunmamışsa da kanun denkleştirme iradesini var ya da yok saymaktadır.

B) KAZANDIRMANIN SAĞLARARASI BİR KAZANDIRMA OLMASI

Miras bırakanın mirasçısı lehine yaptığı kazandırma sağlar arası bir nitelik taşımaktadır.¹¹⁰ Sağlararası hukukî işlemle, işlemi yapanın sağlığında ve onun malvarlığında hüküm ifade etmek üzere yapılan işlem kastedilmektedir.¹¹¹ Dolayısıyla denkleştirme için de kazandırmanın ifası ölüme bağlanmamış olmalı, miras bırakanın sağlığında ifa yapılmış olmalıdır.¹¹² TBK m. 290/2'ye göre “*Yerine getirilmesi bağışlayanın ölümüne bağlı bağışlamada, vasiyete ilişkin hükümler uygulanır*”. O hâlde böylesi tasarruflar için denkleştirme uygulanmayacaktır. Zira ölüme bağlı tasarruflar için denkleştirme söz konusu değildir.¹¹³

¹⁰⁹ “... Miras bırakanın... fûruun kendisine görülen hizmete karşılık yaptığı teberruun, görülen hizmetle uygun düşmeyecek derecede fazla olması gibi hallerde de, iadeden açıkça istisna edilmedikçe, iade yükümü vardır”, Gönensay-Birsen, s. 347.

¹¹⁰ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 467; İmre, s. 744, 747; İmre-Erman, s. 525; Turanboy, s. 34; Turan Başara, s. 55; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 80; Hatemi, s. 50; Eren, “Mirasta İade” (birinci bölüm), s. 357; Antalya-Sağlam, s. 456; Kılıçoğlu, Miras Hukuku, s. 455; Özüğür, s. 403; Öztan, Miras Hukuku, s. 511; Tüfek, s. 256; İnan-Ertaş-Albaş, s. 566; Berki A. H., s. 296; Köprülü, s. 410; Şener, Miras Hukuku, s. 631.

¹¹¹ Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 170; Erman, s. 77; Kocayusufpaşaoğlu-Hatemi-Serozan-Arpacı, s. 114 vd.; Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 51.

¹¹² İmre, s. 747; İmre-Erman, s. 525; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 80; Özüğür, s. 403; Tüfek, s. 261.

¹¹³ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 467; İmre, s. 747; İmre-Erman, s. 526; Turanboy, s. 34; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 80; Dural-Öz, s. 332; Antalya-Sağlam, s. 456; Özüğür, s. 403; Tüfek, s. 261; Berki, A. H., s. 296; İnan-Ertaş-Albaş, s. 566. Yargıtay İBK, T. 12.10.1988, E. 2 – 326, K. 785, Özkan, s. 478.

C) KAZANDIRMANIN MİRASBIRAKANIN MALVARLIĞINDAN YAPILMIŞ OLMASI

Miras bırakan kazandırmayı kendi malvarlığından yapmış olmalıdır.¹¹⁴ Dolayısıyla mirasbırakanın mirasçısına başkasının malvarlığından yaptığı kazandırma denkleştirme konusu olamaz.¹¹⁵ Gerçekten de denkleştirme ile amaçlanan, mirasbırakanın malvarlığını hiç kazandırma yapmamış haline döndürmek ve bunun üzerinden taksimi yapmaktır. Oysa başkasının malvarlığından yapılan kazandırmanın da denkleştirilmesini istemek, bu şekilde denkleştirme isteyen mirasçıya, kazandırma alan mirasçının hakkını gasp etme yetkisi vermek demektir.

Kazandırmanın, bizzat mirasbırakanın malvarlığından yapılmış olması şartının bir diğer yönü de, denkleştirmenin, sadece bu kazandırmayı yapan kimsenin mirasının paylaşımında talep edilebilmesidir.¹¹⁶ Bu yüzden denkleştirme alacaklısı miras bırakanı öldüğünde şayet bu alacağını talep etmemişse, denkleştirme borçlusuyla birlikte yine birlikte mirasçı olduğu başka bir miras paylaşımında bunu ileri süremez.

D) KAZANDIRMA MİRASBIRAKANIN YASAL MİRASÇISINA YAPILMIŞ OLMALIDIR

TMK m. 669/1'in "Yasal mirasçılar..." şeklinde başlayan ve denkleştirme kuralını anlatan hükmü gereği, denkleştirme konusu kazandırma yasal mirasçıya yapılmış olmalıdır. TMK m. 495 ve devamında yasal mirasçılar altsoy, ana - baba, büyük ana ve büyük baba, evlilik dışı hısımlar, sağ kalan eş, evlatlık ve devlet olarak sayılmıştır. Dolayısıyla mirasbırakana hangi kişi mirasçı olmuşsa kazandırma da o kimseye yapılmış olmalıdır. Esasında "mirasçıya kazandırma yapılmış olma" şartını şu şekilde anlamak gerekir: TMK m. 495 ve devamında sayılan kimseler aslında mirasçı olma ihtimali olan kimselerdir. Nite-

¹¹⁴ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 467; İmre, s. 747; İmre-Erman, s. 525; Antalya-Sağlam, s. 456; Tüfek, s. 261; İnan-Ertaş-Albaş, s. 566; Baygın, s. 105.

¹¹⁵ Turan Başara, s. 57. Ayrıca bu yönde bkz. Yargıtay 14. HD, T. 30.3.2017, E. 2017/93, K. 2017/2527, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=14hd-2017-93.htm&kw=mirasta+denkle%C5%9Ftirme#fm> (erişim tarihi: 29.11.2017).

¹¹⁶ Turan Başara, s. 57.

kim miras hukukumuzda zümre esası geçerlidir;¹¹⁷ örneğin altsoy ve devamında mirası alacak kimse kalmadıkça ana – baba zümresi mirasçı olamaz. O hâlde kural ile anlatılmak istenen, kazandırmayı alanın mirasbırakana mirasçı olması şartıdır. Yoksa sağlığında oğlundan sağlararası bir kazandırma almış olan bir anneden, torunları paylaşım sırasında denkleştirme talep edemez. Zira anne altsoy varken mirasçı olamaz.

Mirasçılık sıfatını mirası ret, mirasçılıktan çıkarma gibi herhangi bir sebeple kazanamamış olan kimse kazandırmayı almış olsa bile denkleştirme ile yükümlü değildir.¹¹⁸ Böyle bir durumda mirasçılık sıfatını kaybetmiş mirasçının yerine geçen mirasçılar, paylarında meydana gelen artış oranında denkleştirme ile yükümlü olmaktadır (TMK m. 670).

Atanmış mirasçılara kazandırma yapılmış olsa da onlar denkleştirme ile yükümlü değildir.¹¹⁹

E) KAZANDIRMA MİRASÇININ MİRAS PAYINA MAHSUBEN YAPILMIŞ OLMALIDIR

Mirasbırakan tarafından mirasçılara yapılan sağlararası kazandırmalar TMK m. 669/1 gereği ancak mirasçının miras payına mahsuben yapıldıkları ölçüde denkleştirmeye tâbi olurlar. Diğer bir deyişle

¹¹⁷ İmre, s. 23; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 58; Dural-Öz, s. 18; Serozan-Engin, s. 161 vd.; Gönensay-Birsen, s. 11; Hatemi, s. 14 vd.; Öztan, Miras Hukuku, s. 39; İmre-Erman, s. 16, 17; Berki A. H., s. 175; Köprülü, s. 41 vd.; İnan-Ertaş-Albaş, s. 81; Kılıçoğlu, Miras Hukuku, s. 26; Kılıçoğlu, Medeni Kanunumuzun Aile – Eşya – Miras Hukukuna Getirdiği Yenilikler, s. 316; Sarı, s. 29.

¹¹⁸ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 441, 447; İmre-Erman, s. 523; İmre, s. 740; Turan Başara, s. 185 vd.; Antalya-Sağlam, s. 452; Dural-Öz, s. 325, 326; Özüğür, s. 402; Gönensay-Birsen, s. 344, 345, 348; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 89; Turanboy, s. 37; Berki A. H., s. 295, 297; Yargıtay 1. HD, T. 8.7.2011, E. 3353, K. 8055 (Özkan, s. 480), “Lehine kazandırmada bulunulan ve saklı payından fazlasını alan mirasçı mirası ret etmişse, diğer mirasçının saklı paylarına tecavüz olmadığı takdirde, bu kazandırmayı muhafaza eder”, Öztan, Miras Hukuku, s. 518.

¹¹⁹ İmre, s. 738; İmre-Erman, s. 522, 523; Turanboy, s. 35; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 90; Eren, “Mirasta İade” (birinci bölüm), s. 349; Gönensay-Birsen, s. 344, 347; Antalya-Sağlam, s. 452; Berki A. H., s. 295. Aksi yönde Berki Ş., s. 221; atanmış mirasçının kural olarak denkleştirme yükümlüsü olmadığı ancak miras bırakanın onu denkleştirme ile yükümlü kılabileceğine dair bkz. Serozan-Engin, s. 642; Özüğür, s. 402; Öztan, Miras Hukuku, s. 509.

mirasbırakan bu kazandırmayı mirasçısına, daha sonra miras payının içinde hesap edilmek, ondan indirilmek üzere yapmış olmalıdır.

Mirasbırakanın söz konusu kazandırmasının denkleştirmeye tâbi olup olmadığını tespit ederken, ilk olarak göz önünde bulundurulacak husus mirasbırakanın iradesidir.¹²⁰ Şayet mirasbırakanın denkleştirme konusunda bir iradesi tespit edilememişse m. 669/2 devreye girecektir.¹²¹ Nitekim m. 669/2'ye göre altsoyun çeyiz, bir malvarlığı veya kuruluş sermayesi alması ya da borçtan kurtarılması gibi aldığı kazandırmalar denkleştirmeye tabidir. Madde sadece altsoy olarak belirleme yaptığı için de diğer mirasçılar bu karinenin dışında kalmakta ve denkleştirmeye tâbi olmama karinesine dâhil olmaktadır. O hâlde tasarrufun akıbetinin belirlenmesine sebep olan mirasbırakanın iradesi, içeriği kadar iradenin tespiti bakımından da önem arz etmektedir.

Miras bırakanın denkleştirmeden muaf tutma iradesi için ilk olarak söylenmesi gereken, bu iradenin açık olmasıdır.¹²² İradenin açık olmasından kasıt, başkaca bir unsur gerekmeksizin içeriğinin anlaşılabilirliğidir.¹²³ Denkleştirmeden muaf tutma iradesi, söz, yazı ya da işaretle belirtilebilir veya cümlelerin mefhumu muhalifinden bu irade anlaşılabilir.¹²⁴ Ancak zımnî irade beyanları muafiyet sonucunu doğur-

¹²⁰ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 468; İmre, s. 747; İmre-Erman, s. 526; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 74; Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 720; Köprülü, s. 411, 412; İnan-Ertaş-Albaş, s. 567; Dural-Öz, s. 321; Özüğür, s. 403; Tüfek, s. 260; Serozan-Engin, s. 642; Baygın, s. 106; Aydın-Ünver, s. 114.

¹²¹ İmre, s. 747; İmre-Erman, s. 526; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 468; Köprülü, s. 411, 412; İnan-Ertaş-Albaş, s. 567; Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 720; Dural-Öz, s. 333; Aydın-Ünver, s. 114; Öztan, s. 502; Özüğür, s. 403; Tüfek, s. 260; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 74; Baygın, s. 106. "Kanun koyucu;... mirasbırakanın altsoyunun arasında eşitsizliği bozmak istemediğini, şu halde altsoydan birisine kazandırma yapınca, bunu "caba"dan değil, miras hissesine mahsuben yaptığını kabul etmiştir", Hatemi, s. 50.

¹²² Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 456 vd.; İmre, s. 733; İmre-Erman, s. 519; Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 723; Gönensay-Birsen, s. 347; Hatemi, s. 50; Turan Başara, s. 61; Antalya-Sağlam, s. 459; Dural-Öz, s. 330; Özüğür, s. 403; Öztan, Miras Hukuku, s. 511; Köprülü, s. 412; Tüfek, s. 271; Berki, A. H., s. 296. Miras bırakanın oğluna taşınmazını kayıtsız ve koşulsuz olarak bağışladığından iade davasının dinlenmeyeceğine dair, Yargıtay 2. HD. T. 15.9.2014, E. 2014/17095, K. 2014/17454 (Özüğür, s. 425).

¹²³ Yargıtay HGK 17.1.1962 tarihli, Esas:2/61, Karar: 6 (Karar için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 457; Tüfek, s. 271).

¹²⁴ Yargıtay HGK 17.1.1962 tarihli, Esas:2/61, Karar: 6 (Karar için bkz. Kocayusufpa-

maz.¹²⁵ Yine denkleştirmeden muaf tutma adına yapılmış olan irade beyanı, kazandırmanın tümü ya da bir kısmı için yapılmış olabilir.¹²⁶ İrade beyanı bir şekil şartına tâbi değildir.¹²⁷ Dolayısıyla bir ölüme bağlı tasarruf şekline bağlı olarak yapılması gerekmez.¹²⁸ Doktrinde denkleştirmeden muafiyet beyanının kazandırmadan önce veya sonra yapılabileceği ifade edilmiştir.¹²⁹ Ancak esasında bu konuyu denkleştirmeye tabi tutma veya denkleştirmeden muaf tutma beyanının hukukî niteliği ile birlikte değerlendirmek gerekir.

Doktrinde söz konusu beyanın iki taraflı mı tek taraflı mı işlem olduğu ve işlemin sağlararası işlem mi yahut ölüme bağlı tasarruf mu olduğu konusunda tartışma mevcuttur.¹³⁰ Bir görüşe¹³¹ göre bu beyan bir ölüme bağlı tasarruf olup tıpkı diğer ölüme bağlı tasarruflar gibi mirasbırakan tarafından serbestçe geri alınabilir. İkinci görüşe¹³² göre ise durum sağlararası ve iki taraflı bir hukuki işlemdir ve bu tür işlemlerin özelliklerini taşır. Karma nitelikteki son görüşe¹³³ göre ise bu irade beyanı hem sağlararası işlem hem de ölüme bağlı tasarruf karakterine sahiptir. Nihayet, denkleştirme yükümlülüğünü emreden veya kaldıran beyanın iki taraflı veya tek taraflı olmasına göre geri alınmasının da değiştiğini beyan eden bir görüş de mevcuttur.¹³⁴

İlk olarak belirtmelidir ki denkleştirmeyi emreden veya denkleştirme yükümlülüğünü kaldıran beyan maddî anlamda bir ölüme

-
- şaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 456, 457; Tüfek, s. 271).
- ¹²⁵ Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s.723; aynı yönde Dural-Öz, s. 330; İmre-Erman, s. 519; İmre, s. 733.
- ¹²⁶ Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 723.
- ¹²⁷ İmre-Erman, s. 519; Dural-Öz, s. 329; Serozan-Engin, s. 642; Özuğur, s. 403; Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 722; Emrehan İnal, "Denkleştirme ve Tenkis Davalarında Parası Mirasbırakan Tarafından Ödenerek Mirasçılardan Biri Adına Alınan Taşınmazın Durumu", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt: 65, Sayı:2, (s. 275 - 298), s. 278 <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/iuhfm/issue/archive> (erişim tarihi: 27.3.2016, saat: 22.01); Berki Ş., s. 224.
- ¹²⁸ İmre, s.734; Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 722; Berki Ş., s. 224.
- ¹²⁹ İmre-Erman, s. 519; İmre, s.734; Özuğur, s. 403; Berki Ş., s. 224; Antalya-Sağlam, s. 458; Dural-Öz, s. 330; Öztan, s. 511; Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 721.
- ¹³⁰ Tartışmalar için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 458 vd.; Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 721 vd.; Dural-Öz, s. 330.
- ¹³¹ Görüş taraftarları için bkz. Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 722.
- ¹³² Bkz. Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 721, 722.
- ¹³³ Bkz. Dural-Öz, s. 330.
- ¹³⁴ Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 462; Dural-Öz, s. 331.

bağlı tasarruftur.¹³⁵ Zira burada tereke üzerinde etkili olan ve ölümden sonra hüküm ifade eden bir tasarruf söz konusudur. Şu hâlde söz konusu ölüme bağlı tasarruf, kazandırmanın bir sağlararası işlem veya miras payının ön ödemesi olması bakımından kilit bir rol üstlenmektedir. Dolayısıyla maddî olarak ölüme bağlı tasarruf niteliği taşımasının yanında, kazandırma konusu nesnenin bir bağışlama veya miras payına mahsuben verilen bir nesne olmasına yol açan bir özellik de taşımaktadır.

Denkleştirmeyi emreden veya kaldıran beyan, kazandırma konusunun bir unsurudur da denilebilir. Şöyle ki miras bırakanın altsoyuna henüz hayattayken bir malvarlığı devrettiğini düşünelim. Bu kazandırma kanunen denkleştirmeye tâbidir. Mirasbırakan zikretme de kanunu bilmemek mazeret sayılmadığından, altsoy bunun payına mahsup edilmek üzere verilen bir kazandırma olduğunu bilmekte ve nesneyi o özelliği ile kabul etmektedir. Ancak mirasbırakan bu malvarlığını sonradan denkleştirmeye tâbi olmayacağını beyan ederek verse idi, o zaman altsoy onu bağışlama olarak kabul edecekti. Görüldüğü üzere söz konusu beyan, bizzat tasarruf konusu malvarlığı ve iradelelerin bu konu üzerinde uyuşması ile ilgilidir. Dolayısıyla denkleştirme yükümlülüğü yükleyen veya bu yükümlülüğü ortada kaldıran beyan, maddî anlamda ölüme bağlı bir tasarruftur. Ancak şeklî anlamda da tarafların arasında var olan ilişkinin bir unsurudur.

İkinci olarak denkleştirme borcu yükleyen veya denkleştirme yükümlülüğünü kaldıran beyan, yerine göre tek taraflı veya iki taraflı hukukî işlem niteliğinde olabilir. Şöyle ki; altsoy dışındaki mirasçıların aldıkları sağlararası kazandırmalar için kural olarak denkleştirme yükümlülükleri yoktur. Ancak mirasbırakan bunların denkleştirmeye tâbi olmalarını beyan edebilir. Bu beyan şayet kazandırmanın yapıldığı anda mirasbırakan tarafından zikredilmiş ve mirasçı da böylece kabul etmişse, irade beyanı tek taraflı bir hukukî işlem özelliği taşır. Ancak verilmesi anında denkleştirmeye tâbi olduğu söylenmemiş bir kazandırma için aynı durum söz konusu değildir. Zira kazandırma bir bağışlama ise bağışlananın konuyu kabulünden sonra bağışlamadan

¹³⁵ Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 454. Bu yöndeki görüşler için bkz. Dural-Öz, s. 329; Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 720.

dönülemez (TBK m. 293). Bağışlanan şeyin kabulünden sonra bağışlayan tek taraflı olarak bağışlama sözleşmesini dönerek ortadan kaldıramaz. O hâlde bu durumda iki taraflı bir hukukî işlem meydana gelmektedir.

Altsoy mirasçılar içinse kural denkleştirmenin yükümlülüğünün olduğu yönündedir. Yine altsoy kazandırmayı alırken farklı yönde bir irade mevcut değilse, bunu bilerek aldığı var sayılır. Mirasbırakan altsoyuna böyle bir kazandırmada bulunduktan sonra, artık denkleştirmeye olmayacağını beyan etse bile, denkleştirme yükümlülüğünün doğmaması için yine iki taraflı bir hukukî işleme ihtiyaç vardır. Çünkü altsoy kazandırma konusunu bu şekilde kabul etmezse bağışlama sözleşmesi kurulmuş olmaz.

Sonuç olarak denkleştirme yükümlülüğü yükleyen veya bu yükümlülüğün kurtaran irade beyanının tek veya iki taraflı olması, ekseriyetle işlemin bağışlama olup olmaması noktasında kilitlenmektedir.

Kanun koyucu tüm miras hukukunda temel prensip olarak göz önünde bulundurduğu “miras bırakanın iradesinin önceliği” kuralını, denkleştirme maddelerinde de devam ettirmektedir. Nitekim TMK m. 669/1’in “...miras paylarına mahsuben elde ettikleri...” lafzından, miras bırakanın bu iradesinin açık bir şekilde ortaya konmasının gerektiği anlaşılmaktadır. Bununla beraber bir müspet veya menfi bir irade ortaya konulmamış da olabilir. Böyle bir durumda da m. 669 devreye girmektedir. İşte denkleştirmenin konusunu da asıl olarak bu iki durum şekillendirmektedir: Mirasbırakanın irade beyanı ve m. 669. Şöyle ki, denkleştirilecek değeri tespit ederken bakılması gereken ilk kıstas, mirasbırakanın “bu değer payına mahsubendir” demesidir. Ancak mirasbırakan hiçbir şey dememişse, ikinci adımda kanun koyucunun onun yerine bu ifadeyi kullanıp kullanmadığına bakılmaktadır. Kademeli olarak yapılan bu değerlendirme ile de verilen maddi değer denkleştirmeye konu olup olmadığı saptanmaktadır. Söz konusu saptama miras bırakanın iradesinin olduğu durumlarda özellik arz etmez; irade yönünde hareket edilir. Ancak karineden yola çıkılırsa, mirasçının tâbi olduğu zümreye göre değerlendirme yapmak gerekir. Dolayısıyla mirasçının bulunduğu zümreye göre denkleştirmenin konusunu şu şekilde tasnif edilebilir:

1) Altsoy Mirasçılar Dışındaki Mirasçılar İçin Denkleştirmenin Konusu

TMK m. 669/2, örnekseyici¹³⁶ bir sayım yaparak belirtilen karşılıksız kazandırmalar gibi altsoya verilmiş olan maddi değerlerin, aksi açıkça anlaşılmadıkça denkleştirmeye tâbi olacaklarını ifade etmektedir. Hüküm sadece altsoydan bahsettiği için de anlaşılmaktadır ki altsoy dışındaki diğer mirasçılar için kural olarak böyle bir yükümlülük söz konusu değildir. Dolayısıyla bu mirasçılara verilen değerlerin denkleştirmeye tâbi tutulması için mirasbırakanın denkleştirme yönündeki iradesi aranmak durumundadır.¹³⁷ Böylece altsoy dışındaki mirasçılar için denkleştirmenin konusu, ilk kalem olarak, mirasbırakanın denkleştirmeye tâbi olacağı yönünde iradesini beyan ettiği kazandırmalardır.

Altsoy dışındaki mirasçılarının denkleştirecekleri değerler yönünden göz önünde tutulması gereken diğer bir madde TMK m. 672'dir. Nitekim hüküm, "mirasçı" şeklinde ifade edilmesinden hareketle, sadece altsoy mirasçılara değil diğer mirasçılara da şâmindir.¹³⁸ Maddeye göre "Yapılan kazandırma miras payını aştığı takdirde mirasçı, miras bırakanın bunu kendisine bırakmak istediğini ispat ederse, bu fazlalık denkleştirmeye tabi olmaz. Diğer mirasçılarının tenkise ilişkin hakları saklıdır". Bu maddenin vaz edilmiş sebebi, m. 669'daki denkleştirme kuralının, sade-

¹³⁶ Berki A. H., s. 296; Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 726; Gönensay-Birsen, s. 347; İmre, s. 750; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 84; İmre-Erman, s. 528; Turan Başara, s. 64; Tüfek, s. 257; İnan-Ertaş-Albaş, s. 569; Aydın-Ünver, s. 125. Konunun doktrinde tartışmalı olduğu da ifade edilmiştir, bkz. Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 725; İmre, s. 749, 750.

¹³⁷ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 444, 446; İmre, s. 736; Gönensay-Birsen, s. 346; Dural-Öz, s. 323; Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 345; Antalya-Sağlam, s. 453; Özüğür, s. 401; Serozan-Engin, s. 453; İmre-Erman, s. 520; İnal, s. 278; Öztan, Miras Hukuku, s. 512; Tüfek, s. 243; İnan-Ertaş-Albaş, s. 571. "...Fürudan gayri mirasçılar için müteveffanın iradesine müstenit iade borcunun, sarahaten emredilmiş olması gerekmez. Hal ve şartlardan bunun zımnen dahi anlaşılabilmesi iadenin doğumu için kanaatimizce kâfidir...", Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 345.

¹³⁸ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 479; Tüfek, s. 282, 283. Konu incelenirken "mirasçı" şeklinde denkleştirme borçlusunu belirten bu yöndeki görüşler için bkz. Gönensay-Birsen, s. 351; Dural-Öz, s. 341, 342; Antalya-Sağlam, s. 458; Özüğür, s. 413, 414; Öztan, Miras Hukuku, s. 513. Aksi yönde İmre, s. 753; İmre-Erman, s. 530. Buna karşılık sadece miras bırakanın emretmesi halinde altsoy dışındaki mirasçının miras payını aşan kısmı denkleştirme ile mükellef olacağına dair bkz. Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 731.

ce miras payından mahsup edilebilecek, diğer bir deyişle miras payı değerinden az veya miras payına eşit olan kazandırmalara hasredilmesi olsa gerektir. Zira miras payını aşan kazandırmaların akıbeti m. 669'da düzenlenmemiştir.

TMK m. 669 ve m. 672 birlikte değerlendirildiğinde ortaya çıkan sonuç şudur: Öncelikle mirasbırakanın miras payının tamamına kadarki bölümü için denkleştirme olacağı yönünde açık bir iradesi varsa buna göre hareket edilir. Yoksa m. 669/2'deki karine devreye girer ve bu karine gereğince kazandırma denkleştirmeye tâbi olmaz. Miras payından fazla olan kısım, kanunun deyimiyle aşan kısım için ise, miras bırakanın bu kısmı mirasçısına bırakmak istediğine dair iradesini ispat etmesi gerekmektedir (TMK m. 672).

Altsoy dışındaki bir mirasçının bu ispat konusunda m. 669'dan anlaşılan denkleştirmeme yönündeki karineye dayanıp dayanamayacağı tartışmalıdır. Bir görüşe¹³⁹ göre altsoy dışındaki mirasçının denkleştirme borçlusu olabilmesi için miras bırakanın bunu emretmesi gerektiğinden, miras payını aşan kısmın denkleştirilmesi için de aynı şekilde emri gerekir. Bu görüşten çıkan sonuca göre, altsoy dışındaki mirasçının, fazla kısmın kendisinde bırakılmak istendiği yöndeki ispatı gerekmeyp, denkleştirme talebinde bulunan mirasçının denkleştirme olması gerektiği yönündeki iradeyi ispat etmesi gerekmektedir. Dolayısıyla altsoy dışındaki mirasçı için miras payının tamamına kadar olan kısımda var olan denkleştirmeme yönündeki karine, payı aşan kısma da sirayet eder. İkinci görüşe¹⁴⁰ göre ise, altsoy dışındaki mirasçı kazandırmanın miras payını aşan kısmının kendisinde kalmasını istiyorsa bunu ispat etmelidir. Zira denkleştirme alacaklısından mirasbırakanın denkleştirme emrinin yanında bunun miktarını da ispat etmesini istemek aşırı bir çözümdür.¹⁴¹

TMK m. 672'nin düzenlenmesine bakıldığında altsoy - altsoy dışı mirasçı ayrımı yapmadığı açıkça görülür. Dolayısıyla madde olduğu şekliyle tüm mirasçılara uygulanır. Ancak bu uygulama kanun koyucunun denkleştirme müessesini düzenlerken güttüğü amaca uygun

¹³⁹ Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 731. Aynı yönde görüş için bkz. İmre, s. 753; İmre-Erman, s. 530.

¹⁴⁰ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 479; Tüfek, s. 283.

¹⁴¹ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 479.

olmalıdır. Kanun koyucu denkleştirme hükümlerini düzenlerken, mirasbırakanın altsoy için eşit davranma isteği içinde olacağını düşünmüş, ancak diğer mirasçıları faraziyeden ayrı tutmuştur. İşte m. 672 de bu doğrultuda uygulanmalıdır. Buna göre altsoya verilen kazandırma hakkında mirasbırakan açıkça bunun miras payına denkleştirileceği iradesinde bulunmuşsa (ya da böyle bir iradede bulunmasa bile karine olarak), bu irade mirasbırakanın altsoy mirasçısının miras payını ölümünden önce vermek istediği olarak yorumlanır. Buna karşılık verilen kazandırma payı aşmışsa, mirasbırakan bunu önemsemeyip altsoy mirasçıda kalmasını istemiş olabilir. Ancak pay için denkleştirme iradesi varsa veya varsayıyorsa, büyük bir ihtimalle aşan kısmın da denkleştirilmesini de ister. İşte bu yüzden kanun koyucu m. 672’de mirasçıdan ispat istemiştir.

Altsoy dışındaki mirasçının durumu altsoy mirasçılarda olduğu gibi değildir. Onlar, payına mahsuben verilenleri dahi ancak emredilmesi hâlinde denkleştirilmesi için terekeye verirler. Kazandırmanın payı aşması durumunda altsoy dışındaki mirasçıdan sert bir ispat istemek ise miras bırakanın karine olarak “miras payına kadarını istemiyorum, ama aşan kısmı iade et” demesi şeklinde olağan hayat için mümkün ama çok uç bir yoruma yol açar. Bu sebeple m. 672 altsoy mirasçılara da aynı şekilde uygulanmalı ve lafzı gereği altsoy dışındaki mirasçıdan da ispat istenmelidir. Bu uygulama doğrudan kanunun lâfzı gereğidir. Ancak ispat konusunda hâkim altsoy dışındaki mirasçının miras payına kadarki kısım için var olan ya da varsayılan iradeleri de göz önünde bulundurmalıdır.

TMK m. 669’un aksine m. 672’de, kazandırmanın denkleştirmeye tâbi olması yönündeki iradenin açık olmasının gerekmediği ifade edilmektedir.¹⁴²

Nihayet altsoy dışındaki mirasçılara verilen olağan hediyeler ve yapılan evlenme giderleri TMK m. 675 gereği denkleştirmeye tâbi değildir. Olağan hediye ile kastedilen büyük bir ayrıcalık sunma durumu olmayıp, doğum, evlenme, başarı elde edilmesi gibi durumlarda verilen değerlerdir.¹⁴³ Hediyein olağan olup olmadığını belirlemede

¹⁴² Gönensay-Birsen, s. 351; Eren, “Mirasta İade” (ikinci bölüm), s. 730; Dural-Öz, s. 342; İmre-Erman, s. 530; İmre, s. 753; Tüfek, s. 282.

¹⁴³ Eren, “Mirasta İade” (ikinci bölüm), s.735; Kocayusufoğlu, Miras Hukuku, s.

göz önünde bulundurulmuş husus, tarafların ekonomik durumu ya da o çevrede yaşayanların olağan hediye anlayışları olabilir.¹⁴⁴ Hediyein olağan hediye değerini aşması durumunda da aşan kısmın mı yoksa hediyein tümüyle mi denkleştirmeye tabi olduğu konusunda görüş birliği yoktur. Bir görüşe¹⁴⁵ göre kazandırma tümüyle denkleştirmeye tâbi olması gerekirken; diğer bir görüşe¹⁴⁶ göre sadece aşan kısmın denkleştirilmesi gerekir. Esasında hediye olağan dışı olduğu zaman da olağan olduğu zaman da miras bırakan bu hediyeyi çeşitli saiklerle; ancak denkleştirmeye tâbi tutma amacıyla olmadan vermektedir. Mirasbırakanın burada içinde bulunduğu düşünce, verdiği şeye mirasçısının bundan sonra hep mâlik olmasıdır. Dolayısıyla hem olağan hem olağan dışı hediyelerin denkleştirmeye tâbi olmaması gerekir.

Evlenme giderleri konusu ise doktrinde genel olarak altsoya yapılan evlenme giderleri olarak incelenmektedir.¹⁴⁷ Oysa TMK m. 672/1'de "altsoy" gibi özel bir belirleme yapılmamıştır. Buna karşılık m. 672/2'de sadece altsoy için yapılan çeyiz giderlerinden bahsedilmiştir. Dolayısıyla bundan çıkan sonuç, her ne kadar hayatın olağan akışına göre yapılacak evlenme gideri altsoya yapılacak olsa da fıkranın lâfzı gereği mümkün hallerde altsoy dışındaki mirasçılar için de geleneğe uygun evlenme gideri denkleştirmenin dışında tutulmalıdır.

2) Altsoy Mirasçılar İçin Denkleştirmenin Konusu

a) Miras Payına Mahsuben Aldığı Kazandırmalar

Altsoy mirasçılarının denkleştirme için geri verecekleri kazandırmaları tespit ederken bakılacak ilk kıstas, mirasbırakanın bu yöndeki iradesidir.¹⁴⁸ Söz konusu kural miras hukukunda mirasbırakanın iradesi-

477; Berki Ş., s. 226, 227; Gönensay-Birsen, s. 356; İmre-Erman, s. 518; Özüğür, s. 405; Turanboy, s. 40; Berki A. H., s. 301; Tüfek, s. 267.

¹⁴⁴ Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 736. Aynı yönde Berki Ş., s. 226; Gönensay-Birsen, s. 356; Dural-Öz, s. 340, 341; Özüğür, s. 405; Berki A. H., s. 301.

¹⁴⁵ Bu yönde görüş için bkz. Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 736.

¹⁴⁶ Bu yönde görüşler için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 478; Yargıtay 2. HD. T. 25.4.2011, E. 4629, K. 6951 (Özkan, s. 479). Buna karşılık bir görüşe göre de kazandırma bölünebilir nitelikte ise sadece aşan kısım, bölünemeyen nitelikte ise tümü itibarıyla denkleştirmeye tabi olmalıdır, Dural-Öz, s. 341.

¹⁴⁷ Dural-Öz, s. 335; Berki Ş., s. 227; Özüğür, s. 406; Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 731, 732; Turanboy, s. 40.

¹⁴⁸ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 468; İmre, s. 747; İnan-Ertaş-Albaş, s. 567;

ne tanınan öncelik kuralının yanında, m. 669/1'deki "... miras payına mahsuben..." ifadesinden de çıkmaktadır. Dolayısıyla şayet mirasbırakan kazandırmayı yaptığı esnada açıkça, bunun ilerideki miras payına mahsuben verdiğini ifade etmişse, kazandırma denkleştirmeye tâbi olur. Doktrinde açıklık ile kastedilenin, altsoy mirasçiyı denkleştirme borcundan kurtarmaya yönelik söz, yazı ve işaret olduğu belirtilmiştir.¹⁴⁹ Açıkça yapılması gereken bu irade beyanının bir şekilde tâbi olmadığına, bununla beraber hakkında yapılagelmiş tek taraflı mı yoksa iki taraflı işlem mi olduğu tartışmalarına yukarıda temas edilmişti.¹⁵⁰ Böylece altsoy mirasçının denkleştirme için terekeye vermesini gerekli kılan ilk kazandırma grubu, miras payına mahsuben aldığı kazandırmalardır.

b) Miras Payına Mahsuben Almış Sayıldığı Kazandırmalar

Altsoyun denkleştirmeye tabi olarak aldığı ikinci kazandırma grubu, kanunen denkleştirmeye tâbi kazandırmalar olarak da adlandırılan,¹⁵¹ mirasçının miras payına mahsuben *almış sayıldığı* karşılıksız kazandırmalardır. Nitekim m. 669/2'ye göre "*Miras bırakanın çeyiz veya kuruluş sermayesi vermek ya da bir malvarlığını devretmek veya borçtan kurtarmak ve benzerleri gibi karşılık almaksızın altsoyuna yapmış olduğu kazandırmalar, aksi miras bırakan tarafından açıkça belirtilmiş olmadıkça, denkleştirmeye tabidir*". Buna göre mirasbırakanın bentte bahsedilen ve onun benzerleri kazandırmalar için denkleştirmeye tâbi olmayacağı yönündeki irade beyanı hiç yapılmamışsa yahut bu beyan açıkça anlaşılamiyorsa, kazandırmalar denkleştirmeye tâbi olacaktır.

Bentte denkleştirmeye konu olabilecek birtakım kazandırmalar

İmre-Erman, s. 526; Serozan-Engin, s. 642; Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 720; Özüğür, s. 403; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s.74; Köprülü, s. 411, 412; Dural-Öz, s. 321; Tüfek, s. 260. Aynı yönde bkz. Yargıtay 1. HD, T. 6.4.2016, E. 2014/11778, K. 2016/4212, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=1hd-2014-11778.htm&kw=mirasta+denkle%C5%9Ftirme#fm> (erişim tarihi: 29.11.2017).

¹⁴⁹ Bkz. IV, E).

¹⁵⁰ Bkz. IV, E).

¹⁵¹ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 468; Turan Başara, s. 63; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 82; Antalya-Sağlam, s. 456; Özüğür, s. 404; İnan-Ertaş-Albaş, s. 569; Şener, Miras Hukuku, s. 640; Şener, İlimi Açıklama ve Kazai İçtihatlarla Mirasta, Tenkis, İade, İstihkak, s. 123.

sayılmıştır ki bunların sınırlı olarak mı yoksa örnek kabiline mi sayıldığı hususu tartışmalıdır.¹⁵² Aslında bu konuda oluşan tereddüdün kaynağı, bentte ismen sayılmış kazandırmalar ile “ve benzeri kazandırmalar” lâfzı ile kastedilen kazandırmaların, mutlaka bakım ve yardım kastı ile yapılmasının gerekip gerekmediğidir.¹⁵³ Ancak doktrinde hâkim görüş olarak saymanın örnekseyici olduğu belirtilmiştir.¹⁵⁴

TMK m. 669/2’de aksi yönde açık irade beyanı olmadıkça denkleştirmeye tâbi olduğu belirtilen kazandırmalar şu şekildedir:

aa) Çeyiz

Çeyiz, evlenecek veya evlenmiş bulunan altsoya ev kurmasında kullanması üzere verilmiş bulunan eşya veya paradır.¹⁵⁵ Esasen çeyiz ile cihaz kavramlarının birbirinden farklı olduğu, çeyizin evin döşenmesi için verilmiş taşınabilir nitelikteki eşyaları anlattığı, buna mukabil cihazın ev kurmak için verilen taşınmazları ifade ettiği doktrinde bazı görüşlerce belirtilmiştir.¹⁵⁶ Gerçekten de çeyiz kültürümüzde kız çocuğun evlenme aşamasında evine getirdiği daha çok kumaş işi ve evin döşenmesine yarayan birtakım eşyaları ifade eder.¹⁵⁷ Oysa cihaz belirtilen anlamına göre, çeyizi de içine alacak şekilde daha geniş bir anlama sahiptir.¹⁵⁸ Diğer yandan çeyiz kavramı kültürümüzde her ne

¹⁵² Eren, “Mirasta İade” (ikinci bölüm), s. 725, 726; Turan Başara, s. 65 vd.; Dural-Öz, s. 338, 339; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 472 vd.; Kocayusufpaşaoğlu, “Mirasta İade(=Denkleştirme) ile İlgili Meseleler”, s. 122 vd.

Tartışmalar için bkz. Eren, “Mirasta İade” (ikinci bölüm), s.725, 726; İmre, s. 749, 750; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 472 vd.; Turan Başara, s. 63 vd.; Dural-Öz, s. 338, 339.

¹⁵³ Eren, “Mirasta İade” (ikinci bölüm), s. 725, 726; Turan Başara, s. 65 vd.; Dural-Öz, s. 338, 339; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 472 vd.; Kocayusufpaşaoğlu, “Mirasta İade(=Denkleştirme) ile İlgili Meseleler”, s. 122 vd.

¹⁵⁴ İmre-Erman, s. 528; Berki A. H., s. 296; Eren, “Mirasta İade” (ikinci bölüm), s. 726; Gönensay-Birsen, s. 347; İmre, s. 750; İnan-Ertaş-Albaş, s. 569; Tüfek, s. 257; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 84; Turan Başara, s. 64.

¹⁵⁵ İmre, s. 748; Antalya-Sağlam, s. 456; Eren, “Mirasta İade” (ikinci bölüm), s. 726; Baygın, s. 106; Turanboy, s. 72; Aydın-Ünver, s. 116; İmre-Erman, s. 527; Gönensay-Birsen, s. 347; İnan-Ertaş-Albaş, s. 569; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 83.

¹⁵⁶ Antalya-Sağlam, s. 456; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 470, 471; Dural-Öz, s. 335.

¹⁵⁷ Dural-Öz, s. 335.

¹⁵⁸ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 470.

kadar kız evlada verilen eşyalar ile bütünleşse de, m. 669'un kullandığı "altsoy" ibaresi gereği erkek çocuk evlenirken ona verilen eşyalar da çeyiz kavramı içinde incelenmektedir.¹⁵⁹

Çeyiz kavramına evin döşenmesine yarayan her türlü taşınır eşya dâhil olduğu gibi taşınmaz mal ve bu eşyaların alınması için verilmiş para da çeyiz olarak değerlendirilir.¹⁶⁰ Kız evladın sadece şahsen kullanımına yarayan birtakım eşyaların da çeyiz olduğu ifade edilmiştir.¹⁶¹ Altsoya verilen değerler çeyiz olarak nitelendirilmesinde bakılan ölçüt, eşyanın ev kurulmasında kullanılıyor olmasıdır.¹⁶² Dolayısıyla verilen eşyanın altsoyun yeni bir ev kurmasında kullanılması amacıyla verilmesi yeterli olup, altsoyun daha sonra evlenmemesi, eşyanın evlenmeden sonra verilmiş olması veya evlenilecek kişi belirlenmeden verilmesi, o eşyanın çeyiz olarak nitelenmesini engellemez.¹⁶³ Bekâr altsoya kullanması için verilenler çeyiz sayılmaz.¹⁶⁴

Ev kurma amacı dışında yapılan harcamalar ile altsoya geleneğe uygun olarak takılan takılar, düğün masrafları çeyiz sayılmaz.¹⁶⁵ Bu durum bir yandan bu tür kalemlerin ev kurma amacına tahsis edilmemesinden kaynaklanırken, diğer yandan da açık olarak TMK m. 675'in olağan hediyelerle evlenme giderlerini denkleştirme dışında tutmuş olmasına dayanmaktadır. Yine TMK m. 675/2'ye göre "Altsoy hısumlarının evlenmelerinde, alışılmış ölçüler içinde yapılan çeyiz giderleri hakkında denkleştirmeye tabi tutmama arzusunun bulunduğu asıldır". TMK m. 669/2 ile m. 675/2 bir arada değerlendirildiğinde, m.

¹⁵⁹ Turanboy, s. 72; Dural-Öz, s. 335; Antalya-Sağlam, s. 456; Özüğür, s. 405; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 83; Tüfek, s. 258; İnan-Ertaş-Albaş, s. 569; Aydın-Ünver, s.116. Bununla birlikte doktrinde, sadece kız evlada ev kurması amacıyla verilenlerin çeyiz olarak adlandırılacağına dair görüş de mevcuttur, İmre, s. 748; İmre-Erman, s. 527.

¹⁶⁰ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 471; Turanboy, s. 72; Dural-Öz, s. 335; Antalya-Sağlam, s. 456; Baygın, s. 106; Özüğür, s. 405; İmre, s. 748; İmre-Erman, s. 527; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 83. Alacak hakkı devrinin de çeyiz kavramı içinde değerlendirilebileceğine dair, Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 471.

¹⁶¹ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 470, 471.

¹⁶² Dural-Öz, s. 335; Baygın, s. 106; Aydın-Ünver, s. 117.

¹⁶³ Dural-Öz, s. 335.

¹⁶⁴ Dural-Öz, s. 335.

¹⁶⁵ Turanboy, s. 73; Dural-Öz, s. 335; Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 727; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 83; Tüfek, s. 258; İmre, s. 748; İmre-Erman, s. 527.

675/2'nin m.669'un uygulanmasında yardımcı bir fıkra olduğu söylenebilir. Buna göre bir kazandırmanın çeyiz olarak nitelenip denkleştirmeye tâbi olup olmadığını saptama noktasında, şöyle bir sıralama takip edildiği söylenebilir:

- Mirasçının altsoyuna yaptığı kazandırma ev kurması amacıyla mı verilmiştir?
- Ev kurma amacıyla verilen bu eşya alışılmış ölçüler kapsamında mıdır?
- Alışılmış ölçüler kapsamındaysa miras bırakanın, yapılan kazandırmanın denkleştirmeye tâbi olacağı yönünde bir iradesi¹⁶⁶ ispat edilmiş midir? Edilmiş ise denkleştirmeye tâbi olacaktır. Edilme-miş ise denkleştirmeden kurtulur.
- Alışılmış ölçüler dışında ise m. 669/2'nin getirdiği karine gereği denkleştirmeye tâbidir. Kazandırmayı alan altsoy denkleştirmeden kurtulmak için, mirasbırakanın, kazandırmanın denkleştirmeye tâbi olmayacağı yönündeki açık iradesini ispat etmiş midir?

Bu noktada miras bırakanın yaptığı çeyiz masrafının alışılmış ölçüler içinde olup olmadığı önem arz etmektedir. Alışılmış ölçülerden ne kastedildiği kanunun düzenlemesinden anlaşılamamaktadır. Ancak böyle bir ibare kullanılmış olması örtülü olarak hâkime takdir hakkı vermek dolayısıyla olsa gerektir. Zira çeyiz her yörede aynı değildir, aynı geleneği paylaşan aileler için bile maddî durumları farklıysa aynı çeyiz harcamalarını ifade etmez. Dolayısıyla mirasbırakanın yaptığı çeyiz harcamalarının alışılmış ölçüler içinde kalıp kalmadığı belirlerken, ailenin mensubu olduğu toplumun objektif çeyiz kriterlerinin yanı sıra, daha büyük bir oranla sübjektif kriterler (ailenin maddî durumu gibi) göz önünde bulundurulmalıdır.¹⁶⁷

¹⁶⁶ TMK m. 669/2'nin aksine m. 675/2'de açık bir irade beyanı aranmamıştır, Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 731.

¹⁶⁷ Dural-Öz, s. 336, 337. Aynı yönde görüş için bkz. Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s.732; Özüğür, s. 405, 406; Kocayusufoğlu, Miras Hukuku, s. 471. "Çeyiz giderlerinin alışılmış ölçüler içinde yapılıp yapılmadığı her somut olayda ayrı ayrı incelenmek gerekir", İmre-Erman, s.527. Buna mukabil sadece miras bırakanın o anki durumuna bakılması gerektiği yönünde Baygın, s. 106.

bb) Kuruluş Sermayesi¹⁶⁸

Mirasbırakanın altsoy mirasçısına kendi ekonomik bağımsızlığını sağlaması maksadıyla verdiği kazandırmalar kuruluş sermayesi olarak adlandırılır.¹⁶⁹ Kurulmuş ekonomik bağımsızlığın devamı için verilenlerin de bu kapsamda değerlendirildiği ifade edilmektedir.¹⁷⁰

Bir kazandırmanın çeyiz başlığı altında değerlendirilebilmesi için belli bir amaçla yapılması gerektiği gibi, bir kazandırmanın kuruluş sermayesi olarak değerlendirilebilmesi için de bağımsız ekonomik hayat kurma veya devam ettirme amacına yönelik olması gerekir.¹⁷¹ Bununla birlikte yapılan bu kazandırma ile gerçekten bu bağımsızlığın sağlanmış olması, amacın gerçekleşmesi aranmaz.¹⁷²

Kuruluş sermayesinin erkek veya kız altsoya verilmiş olması açısından herhangi bir fark yoktur.¹⁷³

Doktrinde altsoya yapılan eğitim masraflarının kuruluş sermayesi olarak incelenmesinin tartışılabilir olduğu ifade edilmiştir.¹⁷⁴ Bu görüşe¹⁷⁵ göre kanuna çok şekli yaklaşılması durumunda bu harcamalar kuruluş sermayesi olarak değerlendirilemez ve çok büyük meblağdaki eğitim masrafları gelecek vaat eden bir mesleğe yatırım olsa dahi kuruluş sermayesi olarak denkleştirmeye tâbi olmaz. Bu sebeple büyük eğitim yatırımlarının da kuruluş sermayesi kabul edilip denkleştirme-

¹⁶⁸ İrat tarzında da bu amaca matuf bir kazandırma olabileceği, bu sebeple de “sermaye” teriminin yerinde olmadığına dair görüşler için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 469. “Tarafların bu maksatla kullanılmak üzere verildiği hususunda anlaşmış olmaları kaydıyla, altsoya doğrudan verilen paralar ve sair mallar da kuruluş sermayesidir”, Dural-Öz, s. 334.

¹⁶⁹ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 469; Baygın, s. 106; İmre, s. 748; İmre-Erman, s. 527; Tüfek, s. 258; İnan-Ertaş-Albaş, s. 569; Şener, Miras Hukuku, s. 641.

¹⁷⁰ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 469; Baygın, s. 106, 107; İmre, s. 748; İmre-Erman, s. 527; Tüfek, s. 258; İnan-Ertaş-Albaş, s. 569.

¹⁷¹ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 469; Baygın, s. 107; İnan-Ertaş-Albaş, s. 569. Geliştirme amacına yönelik de olabileceğine dair, Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 469; Baygın, s. 107.

¹⁷² Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 469, 470; Dural-Öz, s. 334; Antalya-Sağlam, s. 457.

¹⁷³ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 469; Turanboy, s. 73; Dural-Öz, s. 333, 334; Özüğür, s. 405; İnan-Ertaş-Albaş, s. 569. Açıkça belirtilmemekle birlikte aynı yönde İmre, s.748; İmre-Erman, s. 527; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 83; Tüfek, s. 258.

¹⁷⁴ Dural-Öz, s. 334; Aydın-Ünver, s. 120.

¹⁷⁵ Dural-Öz, s. 334.

ye tâbi tutulması gerekir.¹⁷⁶ Ancak aksi yöndeki görüşe¹⁷⁷ göre bu harcamalar eğitim masrafıdır ve m. 674 kapsamında değerlendirilmelidir.

c) Malvarlığının Devri

TMK m. 669'a göre çeyiz ve kuruluş sermayesinden başka bir malvarlığının devri de karine olarak denkleştirmeye tâbi tutulmuştur. Malvarlığı kişinin sahip olduğu haklarının ve borçlarının bütününe ifade eder.¹⁷⁸ Bununla beraber maddede kullanılan bu terimin denkleştirme kurumu için sadece kül halinde bir malvarlığı devrini ifade etmeyip, bu bütünün önemli bir bölümü ya da içinde bulunan önemli bir malın devrini de anlattığı doktrinde belirtilmiştir.¹⁷⁹ Ancak konuya sadece malvarlığının ilk terim anlamında yaklaşan bir görüş de mevcuttur.¹⁸⁰ Esasında buradaki "malvarlığı" deyiminden ilk bakışta her ne kadar hem münferit bir mal, eşya hem de gerçek anlamda malvarlığı anlaşılabilir. Ancak hukuk dili açısından "mal, malvarlığı veya malvarlığının bir bölümünün devri" şeklinde bir ibare kullanılması yerinde olabilir. Diğer yandan denkleştirmeye tâbi olması beklenen mal veya malvarlığının bir bölümü, kanun koyucunun denkleştirme hakkında hissettirdiği genel anlayışın da gereği olarak, miktar itibarıyla küçük kazandırmalar değil, önemli¹⁸¹ miktarda olan kazandırmalardır. Gerçekten de kanun koyucunun m. 669'da saydığı örnek kazandırmalara bakıldığında zaman görülmektedir ki bunlar mirasbırakanın terekesini etkileyecek önemli miktardadır. Dolayısıyla malvarlığı devrinin de denkleştirilmesi istenirken böyle bir özellik taşıması gerektiği gözetilebilir. Zaten karine olarak bu kazandırmaların denkleştirmeye tâbi olacağını güçlendiren etken de söz konusu kazandırmaların önemli meblağlar teşkil etmesi olsa gerektir.

¹⁷⁶ Dural-Öz, s. 334.

¹⁷⁷ Görüşler için bkz. Turan Başara, s. 101.

¹⁷⁸ Malvarlığının tanımı için bkz. "Giriş".

¹⁷⁹ Bu yöndeki görüşler için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 471; Turan Başara, s. 103; Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 728; İmre, s. 748; Antalya-Sağlam, s. 457; Baygın, s. 107; Şener, *İlmi Açıklama ve Kazai İçtihatlarla Mirasta, Tenkis, İade, İstihkak*, s. 125; Şener, *Miras Hukuku*, s. 642.

¹⁸⁰ Dural-Öz, s. 338. TKM döneminde kanunda yer alan "mal terki" ifadesinden yola çıkarak, konuyu sadece muayyen bir mal açısından değerlendiren görüş için, Tüfek, s. 259.

¹⁸¹ Bkz. Turan Başara, s. 103.

TMK m. 669'da "çeyiz", "kuruluş sermayesi", "malvarlığının devri", "borçtan kurtarma" ve "benzeri kazandırmalar" olarak sayılan kalemler arasında çeyiz, kuruluş sermayesi ve borçtan kurtarmada yapılan kazandırmaların aslında bir saike dayandığından bahsedilebilir. Dolayısıyla malvarlığının devri, yapılan kazandırmada özel olarak böyle bir saik aranmaması ile bu üç gruptan ayrılır.¹⁸²

Yapılan malvarlığı devri denkleştirme gereği iade edilirken, miktar olarak, pasifleri çıkarıldıktan sonra geriye kalan değeriyle dikkate alınır.¹⁸³

dd) Borçtan Kurtarma

Denkleştirme konusu olabilecek kazandırmalar arasında sayılan borçtan kurtarma 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinde "borçtan ibra" olarak yer almaktaydı. Oysaki borçtan ibra borçtan kurtarmaya göre daha dar bir anlamı ifade etmektedir.¹⁸⁴ Nitekim borçtan ibra, bir borç ilişkisinde alacaklı tarafın ifasız ve karşılıksız olarak ve borçluyu anlaşarak borcu sona erdirmesidir.¹⁸⁵ Borçtan kurtarma ise alacaklının borçluyu ibra etmesi şeklinde olabildiği gibi bir üçüncü kişiye ifade bulunularak borcun sona erdirilmesi şeklinde de tezahür edebilir.¹⁸⁶ Hangi şekilde olursa olsun, mirasbırakanın bu kurtarmayı karşılık almaksızın ve miras payına mahsuben yaptığı veya yapmış sayıldığı durumlarda, denkleştirmeye tâbi bir kazandırma ortaya çıkmış olur.

TMK m. 669'da sayılmış olan örnek niteliğindeki kazandırmalardan olan borçtan ibra diğer örneklerden, yapılması gerekli bir harcamanın yapılmayarak bir menfaat elde edilmesi yönüyle diğerlerinden ayrılmaktadır.

¹⁸² Malvarlığı devrinin farklı amaçlarla yapılabileceğine dair düşünceler için bkz. Turan Başara, s. 103.

¹⁸³ Dural-Öz, s. 338; Baygın, s. 107.

¹⁸⁴ Turan Başara, s. 104, 105; Dural-Öz, s. 337; Turanboy, s. 74.

¹⁸⁵ Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 1270; Oğuzman-Öz, I. Cilt, s. 554; Reisoğlu, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 179; Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 839.

¹⁸⁶ Turan Başara, s. 105; Dural-Öz, s. 337; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 84; Şener, Miras Hukuku, s. 642; Şener, İlmî Açıklama ve Kazai İçtihatlarla Mirasta, Tenkis, İade, İstihkak, s. 125; Tüfek, s. 259. Buna erdirmesi şeklinde yorumlayan görüşler için, Antalya-Sağlam, s. 457; İnan-Ertaş-Albaş, s. 570.

Mirasbırakanın sağlığında altsoyunun üçüncü kişiye olan borcunu ödeyip onun haklarına halef olması durumunda olduğu gibi ibrada bir ivaz söz konusu ise, denkleştirmeden bahsedilemez.¹⁸⁷ Zira her şeyden önce böyle bir hâlde zaten miras hukukuna yönelik bir tasarruf değil alelâde bir sağlararası işlem vardır. Diğer yandan borçtan kurtarma nedeniyle mirasta denkleştirmede, esasında mirasçı şu anki borcunu, ileride eline geçmesini beklediği miras payından ödemiş sayılmaktadır.

Borçtan kurtarma sadece para borcuna yönelik değildir; yapma veya verme borçlarını mirasbırakanın ifa etmesi hâlinde de borçtan kurtarma söz konusu olabilir¹⁸⁸. İsviçre Federal Mahkemesi miras bırakanın oğlundan olan alacağını talep etmeyerek zamanaşımına uğratmasını da borçtan ibra olarak görmüştür.¹⁸⁹ Altsoyun üçüncü kişiye olan kumar - bahis borcunu mirasbırakanın ödemesinin ise denkleştirmeye tâbi olmayacağı, zira burada altsoyun pasifinde bir azalma olmadığı doktrininde ifade edilmiştir.¹⁹⁰

ee) Benzeri Kazandırmalar

TMK m. 669/2 örnek olarak yukarıda incelenmiş bulunan kazandırmaları zikrettikten sonra, “benzeri kazandırmalar” ın da aksi yönde mirasbırakanın açık iradesi olmadıkça denkleştirmeye tâbi olduğunu ifade etmiştir. “Benzeri kazandırmalar” ibaresinin içine ne tür kazan-

¹⁸⁷ Dural-Öz, s. 337; Turan Başara, s. 105. Böyle bir durumda miras hukukuna özgü bir halefiyet ilişkisinden bahsedilebilir. Şöyle ki miras bırakan, sağlığında altsoyunun üçüncü kişiye olan borcunu sona erdirmiş ve bunun denkleştirmeden muaf olacağına dair bir irade beyanında bulunmamıştır. Borçlu altsoy ise üçüncü kişiden olan alacağını üstsoyunun ölümünden sonra halen almamıştır. Diğer yandan terekeye karşı olan denkleştirme borcunu da ifa etmemektedir. Böyle bir durumda denkleştirme isteyen mirasçılar, denkleştirme borçlusu mirasçının üçüncü kişideki alacağına kanaatimizce TBK m. 127/2’ye benzer bir şekilde, örneğin miras bırakan tarafından, bu ödemenin miras payına mahsuben yapılmış bir ödeme olduğu bildirildiği takdirde halef olabilir. Böylece denkleştirme alacağını alamayan altsoy, kolaylıkla alacağını üçüncü kişiden elde etmiş olacaktır.

¹⁸⁸ Dural-Öz, s. 338; Turan Başara, s. 106.

¹⁸⁹ Karar için bkz. İmre, s. 749; İmre-Erman, s. 528; Tüfek, s.259

¹⁹⁰ Eren, “Mirasta İade” (ikinci bölüm), s. 729 (Ancak yazar eksik borç açısından durumu ayrı tutmuş, mirasçının isteği ile zamanaşımına uğramış borcun ödenmesi durumunda denkleştirme borcunun doğacağını söylemiştir s. 730, aynı yönde Şener, İlmî Açıklama ve Kazai İçtihatlarla Mirasta, Tenkis, İade, İstihkak, s. 126; Şener, Miras Hukuku, s. 643).

dırmaların girdiği doktrinde tartışmalıdır. Bir görüşe¹⁹¹ göre bu ibare bir sınırlama olmaksızın her türlü kazandırmayı kapsar. Buna karşılık diğer görüşe¹⁹² göre, denkleştirmeye tâbi olması beklenen kazandırmalar, tıpkı çeyiz ve kuruluş sermayesinde olduğu gibi bakım ve yardım amacıyla verilmiş olanlarla sınırlı olup, denkleştirmeye tâbi olması için, verilen kazandırmanın, altsoyun ekonomik bağımsızlığını sağlamaya, sürdürmeye veya geliştirmeye yönelik olması gerekir. Yine bu görüş m. 669/2'de sayılan kazandırmaları iki gruba ayırmakta olup, çeyiz ve kuruluş sermayesi gibi yardım ve bakım amacıyla yapılanların karine olarak denkleştirmeye tâbi olduğunu ifade ederken, bu amaca matuf olmayan diğer kazandırmaların ancak mirasbırakanın açık iradesi doğrultusunda denkleştirildiğini söylemektedir.¹⁹³

Yapılan tasarrufun bakım ve yardım amacına yönelik olmasının gerekip gerekmediği noktasında madde metni dikkate alınabilir. Denkleştirme kurumunun temelini oluşturan m. 669'a bakıldığında görülmektedir ki birinci fıkra kuraldır. İkinci fıkra ise altsoylar ve bunun mefhumu muhalifinden de diğer mirasçılar için getirilmiş bir karinedir. Karine ve kanun koyucunun benimsediği fikir, mirasbırakanın altsoylar arası bir eşitsizliği istemeyeceği yönündedir. Asıl amaç altsoylar arası eşitsizliği önlemek ise yapılan kazandırma denkleştirmeye tâbi olacak nitelikte olduğu sürece bakım ve yardım amacı taşıması gibi bir kritere tabi tutmamak gerekir. Fıkroda bazı kazandırmaların isim olarak sayılması ise eski hukukumuzda denkleştirme müessesesinin olmamasından dolayı uygulamadaki tereddütleri gidermek amacıyla kaynaklanabilir. İkincisi, maddede sayılmış örneklerin ortak yönü, meblağ açısından terekede önemli yer işgal etmeleridir. Kanun koyucunun devam eden maddelerde olağan hediyeler gibi, olağan eğitim masrafı gibi pek büyük miktar teşkil etmeyecek kalemleri denkleştirmenin dışında tutmuş olması da bu fikri destekler. Doktrinde bakım ve yardım amacı taşımayan kazandırmaya örnek olarak gösterilen,

¹⁹¹ Görüşler için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 472; İnal, s. 282; Turanboy, s. 75, 76, 77; Dural-Öz, s. 338; Turan Başara, s. 80 vd.; Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 729; Hatemi, s. 51; Aydın-Ünver, s. 126, 127.

¹⁹² Görüşler için bkz. Turan Başara, s. 65 vd.; Turanboy, s. 75; Hatemi, s. 51 Dural-Öz, s. 338, 339; İnal, s. 282 vd.; Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 472, 473, 474; Baygın, s. 107; Aydın-Ünver, s. 125, 126.

¹⁹³ Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 472; Baygın, s. 107, 108; Dural-Öz, s. 339.

miras bırakanın oğluna gezmesi için verdiği otomobil de¹⁹⁴ mirasbırakanın iradesi sonucu denkleştirmeye tâbi olur. Dolayısıyla diğer maddelerin kapsamına girmediği sürece her türlü karşılıksız kazandırma m. 669/2'ye göre denkleştirmeye tâbi olmalıdır.

Benzeri kazandırmalar kavramına örnek olarak, doktrinde tartışmalı olmakla birlikte bağışlama, ahlaki bir yükümlülüğün yerine getirilmesi amacı ile ya da kanunî bir yükümlülüğü yerine getirmek üzere yapılan kazandırmalar, iş gücünün karşılıksız verilmesi, bir hakkın veya eşyanın kullanma ve/veya yararlanma hakkının karşılıksız devri, irat şeklinde yapılan bakım ve yardım masrafları, hayat sigortasında sigorta alım bedelinin altsoya ödenmesi hâlleri verilmektedir.¹⁹⁵ Sayılan bu kazandırmalardan bağışlama denkleştirmeye tâbi olmamalıdır¹⁹⁶. Zira bağışlamada bağışlayanın gayesi, bundan böyle söz konusu eşyanın bağışladığı kimsenin olmasıdır. Kabulünden sonra da bağışlama bir sözleşme olduğundan tek taraflı olarak ortadan kaldırılamaz. Baştan miras payına mahsuben verildiği belirtilen bir kazandırma ise zaten bağışlama değildir. Yine ahlaki bir yükümlülüğün yerine getirilmesi, kanunî bir yükümlülüğü yerine getirmek üzere yapılan kazandırmalar ve iş gücünün karşılıksız verilmesi de toplumumuzun genel manevî yapısı gereği karşılığında bir şey alınacağı beklenmeden yapılan kazandırmalardır. Dolayısıyla kural olarak bunlar da denkleştirmeye tâbi tutulmamalıdır.

İstisnaî bazı durumlarda ahlaki ya da kanunî yükümlülüğün yerine getirilmesi sebebiyle verilenler de denkleştirmeye tâbi olabilir. Örneğin mirasbırakan sağlığında sahip olduğu taşınmazları altsoyları arasında paylaşmış, her ne kadar belirtmesi gerekmeseyse de bu taşınmazları miras paylarına mahsuben verdiğini söylemiş olsun. Ancak bir çocuğuna verdiği taşınmaz miktar olarak daha az olsun. Payların eşitliğini sağlamak için de miras bırakan, daha az verdiği bu çocuğuna, taşınmazın üzerine yaptığı evde usta olarak çalışacağını söylesin. Bu durumda pay eşitliğini sağlamak açıkça belli olduğundan, verilen emek denkleştirmeye tâbi olmalıdır. Bir hakkın veya eşyanın kullanma

¹⁹⁴ Kocayusufoğlu, *Miras Hukuku*, s. 472.

¹⁹⁵ Söz konusu kazandırmalar ve bunların denkleştirmeye tabi kazandırma olup olmayacakları yönündeki fikirler için bkz. Turan Başara, s. 108 vd., sadece bağışlama hakkındaki görüşler için bkz. Turanboy, s. 77, 78.

¹⁹⁶ Bkz. III, A).

ve/veya yararlanma hakkının karşılıksız devri ile hayat sigortasında sigorta alım bedeli de durum ve koşullar değerlendirilerek denkleştirmeye tâbi veya denkleştirmeden muaf tutulmalıdır.

c) Miras Payını Aşan Kazandırmalar

Yukarıda altsoy dışındaki mirasçıların denkleştirme yükümlülüklerinden bahsedilirken, miras paylarını aşan kısım için yapılan açıklamalar ve miras payları için geçerli olan karinelerin payı aşan kısım için de geçerli olup olmayacağı yönündeki tartışmalar altsoy mirasçılar açısından da göz önünde bulundurulabilir. Bu doğrultuda miras payını aşan kısmın altsoy mirasçıda kalabilmesi için, mirasbırakanın bu yöndeki iradesini ispat etmesi aranır. Hâkim kazandırmanın denkleştirmeye tâbi olup olmadığını belirlerken, bir kural olarak göz önünde tutulursa da m. 669'daki karinelerden yararlanabilir. Şayet mirasçı aşan kısmın kendisinde kalmasına sebep olan iradeyi ispat edemezse veya hâkim aşan kısmın denkleştirmeye tâbi olması gerektiğine karar verirse, miras payını aşan kısım da altsoyun denkleştirmeye tâbi olarak aldığı kazandırmalar arasına girer.

d) Alışılmış Ölçüleri Aşan Eğitim ve Öğrenim Giderleri

TMK m. 674'e göre "*Çocukların eğitim ve öğrenimi için yapılan giderler sebebiyle geri verme yükümlülüğü, miras bırakanın aksini arzu ettiği ispat edilmedikçe, ancak alışılmış ölçüleri aşan kısım için mevcuttur*". Dolayısıyla altsoy eğitim ve öğrenim giderleri açısından olağan, kanunun deyişiyle alışılmış ölçüde kalan giderler için denkleştirme ile yükümlü değildir. Ancak doktrinde bir görüş¹⁹⁷ miras bırakanın aksine iradesi mevcut ise bu alışılmış masrafların da denkleştirmeye tâbi olacağı ifade etmiştir. Buna karşılık aksi yöndeki görüşe¹⁹⁸ göre mirasbırakanın çocuklarına karşı eğitim ve öğrenim masraflarını karşılamak zaten ka-

¹⁹⁷ İmre, s. 763, 765; İmre-Erman, s. 534, 535; Berki Ş., s. 224 (ancak yazar miras bırakanın bunu sadece reşit çocukları için irade edebileceğini, zira reşit olmayan çocukların tahsil masraflarının, miras bırakanın kanuni görevi olduğunu ifade etmektedir, s. 225); Gönensay-Birsen, s. 355; Özüğür, s. 406; Tüfek, s. 263; Köprülü, s. 413

¹⁹⁸ Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 734; Şener, İlmî Açıklama ve Kazai İçtihatlarla Mirasta, Tenkis, İade, İstihkak, s. 127; Şener, Miras Hukuku, s. 644; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 92; Berki, A. H. , s. 301.

nuni görevi olduğundan, miras bırakan bunun denkleştirilmesini emredemez. Zira maddenin hükümleri emredicidir.¹⁹⁹

Eğitim ve öğrenim masrafları çocuğun fikrî, bedenî veya ahlaki gelişimi için yapılan masraflardır.²⁰⁰ Kayıt, pansiyon paraları, kitap, defter vs. araç - gereç masrafları,²⁰¹ beslenme ve özel ders giderleri²⁰² olağan eğitim ve öğretim masrafları içinde değerlendirilir. Doktora masraflarının da denkleştirmeye tâbi masraflar arasında olduğu ifade edilmektedir.²⁰³ Bununla beraber çocuk bu şekilde ihtisas yaparken aynı zamanda çalışıyor ve maaş alıyorsa bu ihtisas masraflarının denkleştirmeye tâbi olması gerektiği belirtilmektedir.²⁰⁴ Yapılan masraflar genel olarak bu isimler altında yapılmakla birlikte, masrafların olağan kalemler içinde olup olmadığının saptanması önemli bir konudur. Bunun tespitinde o yerde ve halk arasında geçerli yerel âdete bakılır²⁰⁵ ve yine miras bırakanın sosyal ve mâli durumu göz önüne alınır.²⁰⁶ Masrafların olağan olup olmadığının değerlendirilmesinde bakılacak diğer bir husus da çocuğun kendi özel durumunun göz önünde bulundurulmasıdır.²⁰⁷ Nitekim eğitimini isteksiz, zorla sürdüren bir çocuğun eğitim masrafları olağan masraf olarak görülmemişken, eğitimini normal

¹⁹⁹ Bu yöndeki görüş için bkz. Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 735.

²⁰⁰ Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 732; Gönensay-Birsen, s. 355.

²⁰¹ Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 733; Dural-Öz, s. 339; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 475.

²⁰² Baygın, s. 109; Dural-Öz, s. 339; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 475. Buna karşılık bir görüşe göre beslenme masrafı olağan eğitim ve öğretim gideri içinde değerlendirilmez; ancak hiçbir şekilde iade de edilmez, Gönensay-Birsen, s. 355; Berki A. H., s. 301.

²⁰³ Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 733; Özuğur, s. 407; Şener, İlmî Açıklama ve Kazai İçtihatlarla Mirasta, Tenkis, İade, İstihkak, s. 127; Şener, Miras Hukuku, s. 645. Yine doktrinde bu yöndeki diğer görüşler için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 475.

²⁰⁴ Eren, Mirasta İade (ikinci bölüm), s. 733.

²⁰⁵ İmre, s. 764; Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 734; Özuğur, s. 407; İmre-Erman, s. 535; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 475; Berki A. H., s. 301; Tüfek, s. 265.

²⁰⁶ İmre, s. 764; Şener, İlmî Açıklama ve Kazai İçtihatlarla Mirasta, Tenkis, İade, İstihkak, s. 127; Şener, Miras Hukuku, s. 644; Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 734; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 475; Tüfek, s. 265; Berki A. H., s. 301; Gönensay-Birsen, s.355; Turan Başara, s. 135; Özuğur, s. 407; İmre-Erman, s. 535. Doktrinde bu yönde beyan edilmiş diğer görüşler için bkz. Dural-Öz, s. 339. Miras bırakanın ekonomik sosyal ve mali durumunun kazandırma yapıldığı andaki haliyle göz önünde bulundurulması gerektiği konusunda, Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 475; Turan Başara, s. 137.

²⁰⁷ İmre, s. 764, 765; Turan Başara, s. 135.

olarak sürdüren bir çocuğun ihtisas eğitimi olağan eğitim masrafı sayılmıştır.²⁰⁸ Bununla birlikte eşit durumdaki iki çocuktan biri için daha lüks eğitim masrafları yapılması durumunda bu masrafların denkleştirmeye tâbi olduğu ifade edilmiştir.²⁰⁹

Alışılmış ölçüleri aşan eğitim ve öğretim masraflarının kural olarak denkleştirmeye tâbi olduğuna dair düzenlemenin sadece mirasbırakanın çocukları açısından mı yoksa diğer fürular için de mi geçerli olduğu konusunun tartışmalı olduğu ifade edilmiştir.²¹⁰ Hâkim görüşüne göre m. 674'ün açık lafzı gereği hüküm sadece çocuklar hakkında caridir.²¹¹

Mirasbırakanın yaptığı eğitim ve öğretim masraflarının alışılmış ölçüde olup olmadığının tayininde, eğitim ve öğretim masraflarını karşılamada rüşt yaşının bir sınır teşkil edip etmediği de doktrinde incelenen durumlar arasındadır. Bu konuda rüşt yaşının bir sınır olmadığı, çocuğun bir meslek edinene kadar bu tür masrafları ana - babanın karşılamakla yükümlü olduğu ifade edilmektedir.²¹² Esasen m. 674'ün uygulanmasında rüşt yaşından ziyade, çocuklar için yapılan eğitim ve öğretim masraflarının diğer kardeşler aleyhine ve önemli derecede eşitliği bozup bozmadığına dikkat etmek gerekir. Nitekim TMK m. 327/1'e göre "Çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli giderler ana ve baba tarafından karşılanır". Yine TMK m. 328/2'ye göre, "Çocuk ergin olduğu halde eğitimi devam ediyorsa, ana ve baba durum ve

²⁰⁸ Şener, İlmi Açıklama ve Kazai İçtihatlarla Mirasta, Tenkis, İade, İstihkak, s. 128; Şener, Miras Hukuku, s. 645; İmre, s. 764; Özüğür, s. 407.

²⁰⁹ Şener, İlmi Açıklama ve Kazai İçtihatlarla Mirasta, Tenkis, İade, İstihkak, s. 128; Ayiter, s. 237; Şener, Miras Hukuku, s. 645; Gönensay-Birsen, s. 355, 356; Turan Başara, s. 136; Berki A. H., s. 301.

²¹⁰ Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 733, 734; Şener, İlmi Açıklama ve Kazai İçtihatlarla Mirasta, Tenkis, İade, İstihkak, s. 127; Şener, Miras Hukuku, s. 644.

²¹¹ İmre, s. 764; Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 733, 734; Şener, Miras Hukuku, s. 644; Şener, İlmi Açıklama ve Kazai İçtihatlarla Mirasta, Tenkis, İade, İstihkak, s. 127; Dural-Öz, s. 340; Özüğür, s. 407; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 91; Turan Başara, s. 137; İmre-Erman, s. 535; Kocayusufoğlu, Miras Hukuku, s. 476; Tüfek, s. 265; Öztan, s. 513. Aynı yönde Yargıtay 14. HD T. 17.5.2016, E. 2016/612, K. 2016/5950, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=14hd-2016-612.htm&kw=mirasta+denkle%C5%9Ftirme#fm> (erişim tarihi: 29.11.2017).

²¹² Şener, İlmi Açıklama ve Kazai İçtihatlarla Mirasta, Tenkis, İade, İstihkak, s. 127; Şener, Miras Hukuku, s. 644, 645; Özüğür, s. 407. Bu konunun tartışmalı olduğu ve rüşt yaşının sınır olması ya da olmaması konusundaki görüşler için bkz. Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 733.

koşullara göre kendilerinden beklenebilecek ölçüde olmak üzere, eğitimi sona erinceye kadar çocuğa bakmakla yükümlüdür". Bu hükümlere göre kanun koyucu ana - babayı zaten çocuğun bakımı ve bu arada eğitim - öğretim masraflarının karşılanması ile yükümlü kılmıştır. Ancak bu yükümlülüğün yerine getirilmesi esnasında bir çocuk için diğeri aleyhine daha fazla masraf yapılmış olabilir. Örneğin bir çocuk devlet okulunda okutulurken, diğerrinin eğitim ve öğretimi ilk eğitiminden başlayarak özel okullarda, daha lüks ve geniş imkânlarla yapılmış olabilir. İşte asıl bu durumda eşitsizlik doğmuş olacaktır. Dolayısıyla böylesi büyük farklılıkların, mirasbırakanın sosyal ve ekonomik durumu, yerel âdetler, çocuğun gördüğü eğitime yatkınlığı ve bu yüzden eğitimin zorlama olup olmadığı gibi durumlar da değerlendirilerek, masrafın denkleştirmeye tâbi olup olmadığı belirlenmelidir. Yoksa iki çocuğu olan bir kimsenin, onların eğitimi adına yaptığı olağan masraflar tabî ki denkleştirmeye tâbi olmamalıdır.

Mirasbırakan olağan eğitim ve öğretim masraflarını aşan kısmın denkleştirmeden muaf tutulması öngörebilir ve bir görüşe²¹³ göre bunun TMK m. 669/2'nin aksine açık bir irade beyanı olmasına gerek yoktur. Diğer görüş²¹⁴ ise m. 669/2'de aranan açıklık şartının burada da olması gerektiğini beyan etmektedir. Bu yöndeki irade beyanının açık olması aranmamalıdır. Zira her şeyden önce m. 674'te m. 669/2'deki gibi bir açıklık şartı bulunmamaktadır. Diğer yandan amaç kardeşler arası eşitliği sağlamak ise sırf bu yöndeki irade beyanı açık değil diye kanun böyle bir şart aramamışken eşitlik bozulmamalıdır. Ancak denkleştirmeye tâbi miktar eğitim ve öğretim masrafının tümü değil, sadece olağan miktarı aşan kısım olur.²¹⁵

Son olarak değinilmesi gerekir ki kanun koyucu ölüm anında henüz eğitim ve öğretimini tamamlamamış çocuklar ile engelliliği bulunan çocuklar için de bir düzenleme yapmış bulunmaktadır. Buna göre

²¹³ Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 734; Şener, İlmî Açıklama ve Kazai İçtihatlarla Mirasta, Tenkis, İade, İstihkak, s. 128; Şener, Miras Hukuku, s. 645. Bu yöndeki görüşler için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 477.

²¹⁴ İmre, s. 765 (Bununla beraber İmre-Erman alışımlı ölçüde kalan öğretim masraflarının miras bırakan tarafından denkleştirmeye tabi tutulabileceğini ve buna dair beyanın da açık olmasının gerekmediğini belirtmektedir, s. 535; aynı yönde Tüfek, s. 264); Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 91; Berki Ş., s. 224; Özüğür, s. 406.

²¹⁵ Dural-Öz, s. 340; Özüğür, s. 406.

“Eğitim ve öğretimini tamamlamamış olan veya engelliliği bulunan çocuklara, paylaşmada hakkaniyete uygun bir ödeme yapılır” (TMK m. 674/2).

e) Olağan Hediyeler ve Evlenme Giderleri

TMK m. 675 gereğince *“Olağan hediyeler ve evlenme sırasında yapılan geleneğe uygun giderler denkleştirmeye tabi değildir”*. Olağan hediyeler bahsine yukarıda altsoy dışındaki mirasçılardan denkleştirme yükümlülüklerinin konusu adı altında değinilmiş idi. Altsoy mirasçılar açısından da bu konuda bir değişiklik söz konusu değildir.

TMK m. 675’te denkleştirmeye tâbi olmadığı ifade edilen diğer harcama ise evlenme gideridir. Evlenme gideri ile çeyiz anlam olarak aynı şeyi anlatır gibi görünse de farklı kalemleri ifade eder. Nitekim çeyiz altsoyun yeni bir ev kurmasında, döşemesinde veya düzenlemesinde yapılan masraflara işaret ederken, evlenme gideri bu evin kurulmasında kullanılmayan ve fakat evlenme dolayısıyla yapılan düğün, balayı gibi durumlar için ortaya çıkan masrafları anlatır.²¹⁶ İki harcama arasındaki diğer fark da kendileri hakkında geçerli olan karineler noktasında ortaya çıkmaktadır. Nitekim m. 669/2’de çeyizin karine olarak denkleştirmeye tâbi olduğu, m. 675/2’de bahsedilen alışılmış ölçülerdeki çeyizin ise karine olarak denkleştirme dışında kaldığı belirtilmiştir.²¹⁷ Oysa evlenme giderleri olağan hediyelerle birlikte m. 675/1’in emredici lafzı gereği kesin olarak denkleştirme dışında tutulmuştur. Dolayısıyla bu giderler mirasbırakan tarafından aksini kararlaştırma imkânı olmaksızın denkleştirmeden muafır.²¹⁸

Evlenme giderinin denkleştirmeden muaf olması için geleneğe uygun olma şartını karşılaması gerekir (TMK m. 675/1). Geleneğe uygun olup olmadığının tayininde ise mirasbırakanın malvarlığı durumunun da göz önünde tutulması gerekir.²¹⁹ Giderin karşı tarafı zenginleştirme amacı gütmemesi ve mirasbırakanı da ekonomik açıdan zorlamaması

²¹⁶ Dural-Öz, s. 335; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 83; İmre-Erman, s. 527; İmre, s. 748; Eren, “Mirasta İade” (ikinci bölüm), s. 732. Bu yöndeki görüşler için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 470; Turan Başara, s. 149.

²¹⁷ Dolayısıyla çeyiz de sadece alışılmış ölçüleri aşan kısmı itibarıyla denkleştirmeye tabidir.

²¹⁸ Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 93.

²¹⁹ Turan Başara, s. 150.

gerektiği de ifade edilmiştir.²²⁰ Ancak mirasbırakanı ekonomik açıdan zorlamaması konusunda şu noktaya dikkat edilmesi gerektiği söylenebilir: Malvarlığı itibariyle büyük bir ekonomik güce sahip olmayan kişi altsoyunu evlendirirken ekonomik sıkıntıya giriyor olabilir. Hatta bu, halk arasında olağan bir durumdur. Günlük hayatta düğün sahibinin merasim ardından bir dönem düğün borcu ödediği gözlenmekte, ekonomik açıdan sıkıntıya girdiği anlaşılmaktadır. Ancak yukarıda “evlenme giderinin mirasbırakanı ekonomik açıdan zorlamaması gerektiği” fikri bu şekilde gerçekleşen yaygın bir zorda kalma olarak anlaşılmalıdır. Şöyle ki bir çocuğuna normal bir düğün ve masraf yapmış olan mirasbırakan, diğer çocuğu için daha lüks bir düğün, daha büyük masraflar yapmış ve bu durum onu oldukça zora sokmuşsa, mirasbırakanın evlenme giderleri dolayısıyla ekonomik açıdan zorlandığı ve sonuç itibariyle kardeşler arasında eşitsizlik meydana geldiği anlaşılmalıdır. Dolayısıyla hem böyle bir şartı ve durumu taşıyan hem de geleneğe uygun olmayan evlenme gideri denkleştirmeye tâbi olur.

V - DENKLEŞTİRMEİNİN TARAFLARI

A) DENKLEŞTİRME BORÇLUSU

Bir mirasçının denkleştirme yükümlüsü olabilmesi için hem denkleştirme yükümlüsü olan her mirasçıda aranan şartları taşıması hem de kendisi için kanunda öngörülmüş bazı özelliklere sahip olması gerekir. Bu özelliklerin varlığı tespit edildikten sonra bakılması gereken bir diğer husus da mirasbırakanın denkleştirme veya denkleştirmeme yönünde bir iradesinin olup olmadığıdır.²²¹ Şayet böyle bir iradenin varlığı ya da yokluğu tespit edilemiyorsa bu durumda da kanunî kriterler devreye girer.²²²

²²⁰ Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 93.

²²¹ İmre, s. 731, 747; Tüfek, s. 260; İmre-Erman, s. 526; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s.74; Eren, “Mirasta İade” (ikinci bölüm), s. 720; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 468; Köprülü, s. 411, 412; Dural-Öz, s. 321; Özuğur, s. 403; Serozan-Engin, s. 642; İnan-Ertaş-Albaş, s. 567; Şener, İlmi Açıklama ve Kazai İçtihatlarla Mirasta, Tenkis, İade, İstihkak, s. 117, 118; Şener, Miras Hukuku, s. 634.

²²² İmre, s.731, 747; İmre-Erman, s.526; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 468; Köprülü, s. 411, 412; Dural-Öz, s. 333; Hatemi, s. 50; İnan-Ertaş-Albaş, s. 567; Öztan, s. 502; Eren, “Mirasta İade” (ikinci bölüm), s. 720; Özuğur, s. 403; Tüfek, s.

1) Denkleştirme Borçlusu Olmanın Şartları

Denkleştirme yükümlüsü olan her mirasçı şu iki vafsa sahip olmalıdır: Kanunî mirasçı olmak ve denkleştirmeye tâbi bir kazandırma almış olmak.²²³

a) Kanunî Mirasçı Olmak

Kural olarak mirasbırakanın sadece yasal mirasçılarının denkleştirme yükümlüsü olduğu kabul edilmektedir.²²⁴ Kanunî mirasçılardan tayininde Türk Medeni Kanununun kanunî mirasçılık hakkında düzenlediği hükümlerden yararlanır (TMK m. 495 vd.). Ancak kanunî mirasçı olma şartından, söz konusu hükümlere göre mirasçı olma ihtimali olanları değil, mirasbırakan öldüğünde zümre esasına göre mirasçı olan kimseleri anlamak gerekir.

Kanunî mirasçılık sıfatına hangi anda sahip olunması gerektiği konusu doktrinde tartışmalı bir konudur. Bir görüş²²⁵ kazandırmanın yapıldığı anda kanuni mirasçı sıfatına sahip olunması gerektiğini söylerken, diğer görüşe göre mirasın açıldığı anda mirasçı sıfatına sahip olmak gerekir. Ancak doktrindeki hâkim görüş²²⁶ kanunî mirasçılık sıfatının mirasın açıldığı anda taşınması gerektiği yönündedir.

Kanunî mirasçı olarak kanunda belirtilen kimseleri bazı noktalarda incelemek gerekmektedir.

aa) Mirasbırakanın Altsoyu

TMK m. 669' da tüm kanunî mirasçılardan ve bu arada altsoyundan da

260; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s.74.

²²³ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 443, 444; Turan Başara, s. 170 vd.; Dural-Öz, s. 321 vd.; Ayiter, s. 232; Gönensay-Birsen, s. 347; Antalya-Sağlam, s. 452; Turanboy, s. 36; İmre-Erman, s. 517; Köprülü, s. 414.

²²⁴ Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 343; Ayiter, s. 232; Antalya-Sağlam, s. 452; Özüğür, s. 399; İmre-Erman, s. 517; Köprülü, s. 414; Tüfek, s. 236; İnan-Ertaş-Albaş, s. 564; Berki A. H., s. 295; Olgaç, s.382; Dural-Öz, s. 321; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 443, 444; Gönensay-Birsen, s. 344, 347; İmre, s. 731; Turanboy, s. 36; Serozan-Engin, s. 642; Öztan, Miras Hukuku, s. 507; Yargıtay 2. HD, T. 03.04.2013, E.2012/16545, K.2013/9307 (Özüğür, s. 432, 433).

²²⁵ Görüşler için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 444, 445, 446; Turanboy, s. 36, 37; Dural-Öz, s. 321, 322; Antalya-Sağlam, s. 452; Turan Başara, s. 171, 172; Öztan, Miras Hukuku, s. 507.

²²⁶ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 445; Turanboy, s. 37; Turan Başara, s. 172; Berki A. H., s. 295.

denkleştirme yükümlüsü olduğu beyan edilmiştir. Altsoyun bu denkleştirme yükümlülüğü elbette ki onun kanunî mirasçı sıfatı kazanmasına²²⁷ bağlıdır.²²⁸

Altsoydan kasıt yalnızca mirasbırakanın çocukları değil, torunları ve varsa torun çocukları ve saire devam eden mirasçı altsoy zinciridir.²²⁹ Yine evlatlık ile evlilik içinde doğmasa da mirasbırakan ile soybağlı kurulmuş kimseler de altsoy gibi denkleştirme ile yükümlüdürler.²³⁰

TMK m. 669/2'ye göre altsoy mirasçılar, mirasbırakanın aksi yönünde açık iradesi olmadığı takdirde, fıkra da sayılanlar türünden kazandırmaları denkleştirme yapılması için terekeye iade ile yükümlüdürler. Dolayısıyla mirasbırakanın açık iradesinin olmadığı durumlarda altsoy mirasçılar karine olarak denkleştirme borçlusu olurlar.²³¹ Ancak mirasbırakan açık irade beyanı ile onları denkleştirme yükümlüsü olmaktan muaf tutabilir.

TMK m. 669 dışındaki diğer denkleştirme maddeleri de (örneğin olağan hediyeler, alışılmış ölçülerdeki çeyiz giderleri) altsoyun denkleştirme borçlusu olup olmadığı konusunda göz önünde bulundurulur. Buna göre miras payını aşan kısmın mirasçıda kalacağına (TMK m. 672), eğitim ve öğretim masraflarının alışılmış ölçüleri aşan kısmının mirasçidan geri alınmamak üzere yapıldığına (TMK m. 674) ve çeyiz giderlerinin alışılmış ölçülerde kaldığına hükmedilmesi hâlinde, bu kalemler açısından altsoy denkleştirme yükümlüsü olmaz.

²²⁷ "Mirasçı... miras bırakanın terekesinde hak sahibi haline gelen kişidir", Sarı, s. 27.

²²⁸ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 444; Turanboy, s. 36.

²²⁹ İmre, s. 732; Turan Başara, s. 176; Dural-Öz, s. 325; Özüğür, s. 415.

²³⁰ Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 349; Turan Başara, s. 176; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 444; Dural-Öz, s. 325; Antalya-Sağlam, s. 453; Özüğür, s. 415; Berki A.H., s. 296; Tüfek, s. 237. Bununla birlikte Yeni Türk Medeni Kanunu döneminde "nesebi sahih - sahih olmayan" ayrımı kaldırıldığından, eski kanun döneminde yapılmış nesebi sahih olmayan altsoyun mirasçılık hakkı elde edemeyeceğinden bahisle denkleştirmede taraf olmayacağı açıklamaları bir tarafa bırakılmalı, yeni kanun dönemi için, bir şekilde babalığına hükmedilmiş veya miras bırakanın üstsoy olduğu varsayılan altsoyun denkleştirmede taraf olacağı düşünülmelidir.

²³¹ Dural-Öz, s. 324; Gönensay-Birsen, s. 345; Hatemi, s. 50; Serozan-Engin, s. 643, 644; Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 344; İmre, s. 732; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 86; Şener, Miras Hukuku, s. 634; İnan-Ertaş-Albaş, s. 569; Köprülü, s. 412; Şener, İlmî Açıklama ve Kazai İçtihatlarla Mirasta, Tenkis, İade, İstihkak, s. 118; Antalya-Sağlam, s. 453; Özüğür, s. 400; İmre-Erman, s. 518; Tüfek, s. 238.

bb) Altsoy Dışındaki Mirasçılar

Altsoy dışındaki mirasçılar kavramına, miras bırakanın altsoyu dışındaki ana – baba zümresi, onlar mirasçı olamıyorlarsa büyük ana – baba zümresi ve bunlar ile altsoyla birlikte mirasçı olabilen eş dâhil olmaktadır.²³² Bu mirasçılar hakkındaki karine, aldıkları karşılıksız kazandırmaları denkleştirme için terekeye iade etmeyecekleri yönünde olup, iade etmeleri mirasbırakanın bu yöndeki iradesine bağlıdır.²³³ İradenin açık olmasına gerek olmadığını savunan bir görüş²³⁴ olduğu gibi, açık olması gerektiğini beyan eden görüş²³⁵ de mevcuttur. Ancak irade beyanı bir şekilde tâbi değildir.²³⁶

Devlet ve eş de altsoy dışındaki kanunî mirasçılar arasında yer almasına rağmen onları farklı bir başlık altında belirtmektedir.

aaa) Eş

Eşin denkleştirmede alacaklı veya borçlu olup olmadığı konusu doktrinde tartışmalıdır. Tartışma daha çok sağ kalan eşin altsoy karşısında denkleştirme alacaklısı olup olmadığı noktasında kilitlenmektedir.²³⁷ Bu doğrultuda eşin altsoy dışındaki mirasçılarla birlikte mirasçı olması durumunda, konunun zorluk arz etmediği, zira bu mirasçıların zaten karine olarak denkleştirme yükümlüsü olmadıkları beyan edil-

²³² Dural-Öz, s. 323; Turan Başara, s. 181; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 86; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 446; Turanboy, s. 41; Antalya-Sağlam, s. 453; Özüğür, s. 401; İmre-Erman, s. 520; Köprülü, s. 412, 413; İmre-Erman, s. 521.

²³³ Dural-Öz, s. 323; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 88; Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 345; İmre, s. 736; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 444, 446; Şener, Miras Hukuku, s. 635; İmre-Erman, s. 520; Şener, İlmî Açıklama ve Kazai İçtihatlarla Mirasta, Tenkis, İade, İstihkak, s. 119; Turanboy, s. 41; Berki A. H., s. 296; Özüğür, s. 401; Antalya-Sağlam, s. 453; Tüfek, s. 243; İnan-Ertaş-Albaş, s. 571; Köprülü, s. 413.

²³⁴ İmre, s. 736; Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 345; Turanboy, s. 42; Gönenç-Birsen, s. 346; Berki A. H., s. 296; Tüfek, s. 244.

²³⁵ Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 88. Bununla beraber miras bırakanın denkleştirmeyi emreden veya yasaklayan beyanının hepsini bir tutup, hangi mirasçı olursa olsun, beyanın açık olması gerektiğini söyleyen bir görüş de mevcuttur, Dural-Öz, s. 330, 331.

²³⁶ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 455; Özüğür, s. 401; Dural-Öz, s. 329; Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 345; İmre, s. 736; İmre-Erman, s. 520; Turanboy, s. 42; Antalya-Sağlam, s. 453. Bu yöndeki görüşler için bkz. Dural-Öz, s. 324.

²³⁷ Dural-Öz, s. 328.

mektedir.²³⁸ Bir görüşe²³⁹ göre sağ kalan eş denkleştirme borçlusunu de-ğildir, ancak denkleştirme alacaklısı olabilir. Bir diğer görüşe²⁴⁰ göre ise eş altsoy karşısında hem denkleştirme alacaklısı hem denkleştirme borçlusudur. Bu görüş eş altsoy gibi görmektedir. Hâkim görüş olan son fikre²⁴¹ göre de sağ kalan eş altsoy karşısında ne denkleştirme alacaklısı ne de denkleştirme borçlusudur.

Sağ kalan eş kanun koyucunun bu yönde bir düzenlemesi olmadı-ğundan denkleştirme hükümlerinin uygulanmasında devre dışı bırakılamaz. Kanunun mevcut hâliyle sağ kalan eş altsoy dışındaki di-ğer mirasçılar arasında görünmektedir. Ancak mademki denkleştirme müessesesinin amacı mirasçılar arası eşitliği sağlamaktır ve mademki eş her zümre ile birlikte mirasçı olmaktadır, o hâlde yine kanunun her-kese eşit uygulanması ve denkleştirme açısından da mirasçılar arası eşitliğin sağlanması adına, sağ kalan eş hangi zümre ile mirasçı olmuş-sa onun hakkında câri olan denkleştirme hükümlerine tâbi olmalıdır. Aksi hâlde, örneğin altsoy mirasçılar ile birlikte mirasçı olduğunda altsoy dışındaki mirasçı kabul edilecek, aldığı kazandırmayı karine gereği geri vermeyecek, ancak altsoy kural olarak geri verecektir. Bu ise eşit muameleyi bozar. Beyan edilen görüşün kabulü, kanun koyu-cunun kanunî mirasçılarını düzenlerken, eşin farklı zümre mirasçılarını ile birlikte mirasçı olduğunda farklı durumlara tâbi olması düzenlemesi-ne de uygundur.

²³⁸ Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 346; İmre, s. 737; Dural-Öz, s. 328; Anta-ly-Sağlam, s. 455; İmre-Erman, s. 521; Tüfek, s. 242.

²³⁹ Görüşler için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 453; Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 346; Şener, Miras Hukuku, s. 635, 636; Şener, İlmi Açık-lama ve Kazai İçtihatlarla Mirasta, Tenkis, İade, İstihkak, s. 119; İmre, s. 737; Gü-nay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 86; Ayiter, s. 235; Antalya-Sağlam, s. 455; Öztan, Miras Hukuku, s. 510, 511; İmre-Erman, s. 521.

²⁴⁰ Görüşler için bkz. Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 86; Şener, Miras Hukuku, s. 636; Şener, İlmi Açıklama ve Kazai İçtihatlarla Mirasta, Tenkis, İade, İstihkak, s. 119; Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 346, 347; İmre, s. 738; Dural-Öz, s. 328; Ayiter, s. 235, 236; Öztan, Miras Hukuku, s. 510, 511; İmre-Erman, s. 521, 522.

²⁴¹ Görüşler için bkz. Dural-Öz, s. 328; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 86, 87; Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 347, 348; Şener, Miras Hukuku, s. 636; Şener, İlmi Açıklama ve Kazai İçtihatlar-la Mirasta, Tenkis, İade, İstihkak, s. 119; İmre, s. 738; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 451, 452; Serozan-Engin, s. 643; Antalya-Sağlam, s. 455; Öztan, Miras Hukuku, s. 510, 511; İmre-Erman, s. 522. Yargıtay'ın da bu görüşü paylaştığına dair, Özüğür, s. 401.

bbb) Devlet

Devlet TMK m. 501'e göre kanunî mirasçılar arasında yer almaktadır. Mirasbırakanın hiç mirasçısının olmadığı hâlde devlet kanunî mirasçısıdır. Tek mirasçının olduğu hâlde de denkleştirme alacaklılığından ya da borçluluğundan bahsedilemeyeceğinden devlet denkleştirme borçlusu olmaz.²⁴²

ccc) Atanmış Mirasçılar

Atanmış mirasçılar, m. 669'un kanunî mirasçılardan bahseden lâfzı gereği denkleştirme yükümlüsü değildirler.²⁴³

ddd) Muayyen Mal Vasiyeti Lehtar

Muayyen mal vasiyeti alan kimseler kanunî mirasçı olmadıklarından denkleştirme ile yükümlü değildirler.²⁴⁴

eee) Mirasçılık Sifatını Kaybeden Kimseler ve Onların Yerine Geçenlerin Durumu

TMK m. 670'e göre "Mirasın açılmasından önce veya sonra mirasçılık sıfatını kaybeden mirasçıya ait geri verme yükümlülüğü, onun yerini alan mirasçılara, miras paylarında meydana gelen artış oranında geçer". Buna göre mirası ret (m. 605), mirastan yoksunluk (m. 578), mirastan feragat ya

²⁴² Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 343; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 446; Turan Başara, s. 181; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 65; Antalya-Sağlam, s. 453. Buna karşılık denkleştirme alacaklısı veya borçlusu olabileceğine dair, Berki Ş., s. 233, 234.

²⁴³ Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 349; Ayiter, s. 232; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 90; İmre, s. 738; Gönensay-Birsen, s. 344; Turanboy, s. 39; Antalya-Sağlam, s. 452; Öztan, Miras Hukuku, s. 509; Özüğür, s. 402; Berki A.H., s. 295; Olgaç, s. 382. Bu yöndeki görüşler için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 442; Dural-Öz, s. 322; Turan Başara, s. 181; İnan-Ertaş-Albaş, s. 564. Kanuni mirasçının atanmış mirasçı olarak tayin edildiği halde de denkleştirme ile yükümlü olmaması gerektiği, zira miras bırakanın eşitliği burada bizzat bozduğu konusunda, İmre-Erman, s. 522. Buna karşılık atanmış mirasçılardan miras bırakan tarafından açık veya örtülü olarak aksi belirtilmedikçe denkleştirme alacaklısı ya da borçlusu olabileceklerine dair, Berki Ş., s. 220, 221.

²⁴⁴ Şener, İlmî Açıklama ve Kazai İçtihatlarla Mirasta, Tenkis, İade, İstihkak, s. 116; Şener, Miras Hukuku, s. 632; Olgaç, s. 382; Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 349; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 443; Gönensay-Birsen, s. 344, 347. Bu yöndeki görüşler için bkz. İnan-Ertaş-Albaş, s. 564. Buna karşılık muayyen mal vasiyeti lehtarının davacı olup davalı olamayacağı yönünde, Berki Ş., s. 235, dipnot: 406.

da mirastan çıkarma (m. 510) gibi hâllerde mirasçı olamayan, ancak mirasbırakandan onun sağlığında denkleştirmeye tâbi bir kazandırma almış bulunan kişinin yerine, onun yerine geçen kimseler miras paylarında meydana gelen artış oranında denkleştirme ile yükümlü olurlar.²⁴⁵ Mirasçılık sıfatının kaybına sebep olan bu durumlara, denkleştirmeye tâbi kazandırmayı almış olan mirasçının mirasbırakandan önce ölmüş olması durumunu da eklemek gerekir.²⁴⁶ Denkleştirmeyi alan ve mirasçılık sıfatını kaybeden mirasçının yerine geçen kimselerin, paylarındaki artış oranında denkleştirme yükümlülükleri devam eder. Bu durum her ne kadar hakkaniyete aykırı gibi görünse de aslında mirasçının borçlarının küllî halefiyet esasına göre mirasçılara geçmesinden başka bir şey değildir.²⁴⁷ Diğer yandan alınan sağlararası kazandırma mirasçının malvarlığına karışmakta ve o da mirasçının yerini alan mirasçılara zaten geçmiş olmaktadır. Ancak tabî ki kazandırmayı alan mirasçı öldüğünde bu kazandırma onun malvarlığından çıkmış da olabilir. Böyle bir durumda da kanun koyucu küllî halefiyet esasından yola çıkarak kazandırma almamış diğer mirasçılardan pay açısından eşit olma haklarını, ölen mirasçının yerine geçen kimselere karşı tercihe şayan bulmaktadır.

fff) Miras Bırakanın veya Mirasçılardan Alacaklıları

Mirasbırakanın ya da mirasçılardan alacaklıları kanunî mirasçı sıfatına sahip olmadıklarından denkleştirme borçlusu değildirler.²⁴⁸

ggg) Kanunî İntifa Hakkı Sahipleri

Söz konusu kimseler denkleştirme borçlusu olamazlar.²⁴⁹

²⁴⁵ Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 89; Dural-Öz, s. 325 vd.; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 441, 447 vd.; Turan Başara, s. 185 vd.; Turanboy, s. 37; Serozan-Engin, s. 642; Öztan, Miras Hukuku, s. 515, 516; Özüğür, s. 402; İmre-Erman, s. 523.

²⁴⁶ Ayiter, s. 232; Dural-Öz, s. 325, 326; İmre, s. 741; Turan Başara, s. 185; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 447; Gönensay-Birsen, s. 348; Öztan, Miras Hukuku, s. 515; Tüfek, s. 246.

²⁴⁷ Dural-Öz, s. 325.

²⁴⁸ Eren, Mirasta İade (birinci bölüm), s. 349; Şener, İlmi Açıklama ve Kazai İçtihatlarla Mirasta, Tenkis, İade, İstihkak, s. 116; Şener, Miras Hukuku, s. 632; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 90; Gönensay-Birsen, s. 247.

²⁴⁹ Dural-Öz, s. 322; Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 344; Berki Ş., s. 222. Aynı

ğğğ) Mirasın Tutulan Deftere Göre Kabulü veya Resmen Tasfiyesi

Böylesi durumlarda mirasçılarının mirasçılık sıfatı devam ettiğinden denkleştirme yükümlülüğünden de bahsedilir.²⁵⁰

b) Denkleştirmeye Tabi Bir Kazandırma Almış Olmak

Denkleştirme borçlusu olacak kimsenin taşınması gereken ikinci genel şart, onun denkleştirmeye tâbi bir kazandırma almış olmasıdır.²⁵¹

B) DENKLEŞTİRME ALACAKLISI

TMK m. 669'un kanunî mirasçılarını birbirlerine karşı denkleştirme ile yükümlü tutmasının bir gereği olarak, kanunî mirasçılar denkleştirme alacaklısı konumundadır. Dolayısıyla yukarıda denkleştirme borçlusu olabileceği zikredilen kişiler denkleştirme alacaklısı da olabilir. Ancak amaç pay eşitliğini sağlamak olduğundan denkleştirme borçlusu kişi ve bu arada denkleştirme alacaklısı da mirasbırakanın ölümüyle mirasçı sıfatını kazanmalıdır.²⁵² Nitekim altsoy mirasçı olduğunda ana - baba zümresinden olan biri denkleştirme talep edemez. Çünkü altsoy varken ana - baba zümresi kanunî mirasçı olmaz. Mirasçılık sıfatının aranmasından çıkan bir diğer sonuç da mirasbırakanın ölümü anında ret, feragat, çıkarma gibi sebeplerle mirasçı sıfatını kazanamamış kimselerin denkleştirme alacaklısı da olamadığıdır.²⁵³

Denkleştirmede alacaklılık konusunda eşin durumu, yukarıdaki tartışmalar²⁵⁴ çerçevesinde açıklandığı gibidir.

Atanmış mirasçılar denkleştirme borçlusu olmadıkları gibi denkleştirme alacaklısı da değildirler.²⁵⁵ Mirasbırakanın atanmış mirasçısı

yönde görüşler için bkz. Kocayusufopaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 442; İnan-Ertaş-Albaş, s. 564; Antalya-Sağlam, s. 453.

²⁵⁰ Dural-Öz, s. 322, 323; Kocayusufopaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 441, 442; Olgaç, s. 383; Berki A.H., s. 295; Gönensay-Birsen, s. 345.

²⁵¹ Bkz. III, A).

²⁵² Kocayusufopaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 450; Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 350; Dural-Öz, s. 327; İmre, s. 750; Antalya-Sağlam, s. 452; 454; Turanboy, s. 38; İmre-Erman, s. 516.

²⁵³ Kocayusufopaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 441; Gönensay-Birsen, s. 347, 348 Antalya-Sağlam, s. 452.

²⁵⁴ Bkz. V, A), 1), a), bb), aaa).

²⁵⁵ Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 350; Dural-Öz, s. 328, 329; İmre, s. 750;

lehine bir denkleştirme yükümü öngörmesi de gerçek anlamda bir alacaklılık sayılmamakta, pay belirlemesi olarak kabul edilmektedir.²⁵⁶ Atanmış mirasçılar ile kanunî mirasçılarının bir arada bulunduğu bir hâlde, öncelikle denkleştirmeye tâbi kazandırma hesaba katılmaksızın atanmış mirasçılarının payının belirlenmesi, bu miktar çıkarıldıktan sonra da denkleştirmeye tâbi kazandırmanın kalan terekeye eklenerek payların belirlenmesi gerektiği ifade edilmektedir.²⁵⁷

Mirasbırakanın sadece belli mirasçıları denkleştirme alacaklısı olarak tayin etmesi mümkündür.²⁵⁸ Bu durumda elbette ki saklı payı zarar gören diğer mirasçılar tenkis hükümlerine başvurabilir.

Mirasbırakanın veya mirasçıların alacaklıları ve intifa hakkı sahipleri de kanunî mirasçılık sıfatı taşımadıklarından denkleştirme alacaklısı olamazlar. Tutulan deftere göre mirası kabul veya resmî tasfiye durumlarında mirasçılık sıfatı devam ettiğinden, mirasçılar denkleştirme alacaklısı olabilir.

Birden fazla denkleştirme alacaklısının bulunduğu bir tereke paylaşımında, bu hakka sahip olanlardan bir kısmı denkleştirme ister diğer kısmı istemezse, denkleştirme konusu şey tümüyle terekeye iade olacağından, talep etmemiş mirasçıların da denkleştirmeden yararlandıkları ifade edilmektedir.²⁵⁹

İKİNCİ BÖLÜM

MİRASTA DENKLEŞTİRMEDE UYGULANACAK USULİ HÜKÜMLER

I - MİRASTA DENKLEŞTİRMENİN İSTENMESİ

A) TALEP HAKKI

Mirasta denkleştirmeyi talep durumu iki hakkı içerir: İlki denk-

Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 442; Gönensay-Birsen, s. 347; Turanboy, s. 39; Berki A.H., s. 295. Doktrinde bu yönde beyan edilmiş diğer görüşler için bkz. Turan Başara, s. 202; İnan-Ertaş-Albaş, s. 565. Karşı yönde, Köprülü, s. 221.

²⁵⁶ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 442; Dural-Öz, s. 328, 329; İmre, s. 750, 751.

²⁵⁷ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 454.

²⁵⁸ Dural-Öz, s. 327; Turan Başara, s. 195. Doktrinde bu yönde beyan edilmiş diğer görüşler için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 450.

²⁵⁹ Dural-Öz, s. 328; Berki Ş., s. 221, dipnot: 387.

leştirmeyi talep etmek ve diğeri kazandırmaya iştirak etmek.²⁶⁰ Dolayısıyla mirasçı payı aleyhine eşitsizliğe neden olan kazandırmanın terekeye iadesini ve bu iadede sonra da payların eşitlenmesine sebep olacak miktarın payına eklenmesini isteyebilir.

Mirasbırakanın sağlığında mirasçılara yaptığı tasarruflar hususunda, mirasçılardan TMK m. 646/2 çerçevesinde birbirine bilgi verme yükümünde olduğu doktrinde ifade edilmektedir.²⁶¹

Edinilmiş mallara katılma rejiminde denkleştirme talebi söz konusu olduğu zaman, mal rejimi hükümleri miras hukuku hükümlerinden öncelikli olarak uygulama alanı bulur.²⁶² Bu doğrultuda öncelikle sağ eşin malvarlığındaki kendi payının ve dolayısıyla ölen eşin malvarlığı tespit edilip, sonrasında bu miktar tereke kabul edilerek denkleştirme talep edilebileceği doktrinde ifade edilmektedir.²⁶³

B) DENKLEŞTİRME DAVASI

Denkleştirme mirasçılardan payları arasında eşitliği sağlama müessesesi olarak Türk Medeni Kanunu m. 669 vd.'nda düzenlenmişken, bu hükümler arasında kuruma has bir dava türüne rastlanmamaktadır. Ancak mirasçılar eşitliği sağlamak adına, denkleştirme durumunun mevcut olduğunun tespitini ya da bununla birlikte payının eksik kalan bu kısmının kazandırmadan tamamlanmasını isteyebilir. Bu imkânlardan yola çıkılarak doktrinde, mirasçının denkleştirme konusunu ve çerçevesini belirlemeye yönelik açtığı davanın hukukî niteliği açısından bir tespit davası olduğu ve bu yüzden ölüm anından itibaren paylaşımın sonuna kadar bu davanın açılabilmesi; buna mukabil şayet denkleştirme konusunun verilmesine yönelik bir talep varsa bunun eda davası niteliğinde olup, bu davanın da paylaşım aşamasında açılabilmesi ifade edilmektedir.²⁶⁴ Bununla bağlantılı olarak doktrinde

²⁶⁰ İmre, s. 751; İmre-Erman, s. 528.

²⁶¹ Kocayusufoğlu, Miras Hukuku, s. 708, 709; İmre-Erman, s. 513; Özuğur, s. 398; İmre, s. 726. Doktrinde bu yönde beyan edilmiş görüşler için bkz. Turan Başara, s. 213.

²⁶² Doktrinde bu yönde beyan edilmiş görüşler için bkz. Turan Başara, s. 214; "Edinilmiş mallara katılma rejiminin ölüm ile sona ermesi halinde, tasfiye yapıp hangi eşin katılma alacaklısı olduğu belirlenmeden, miras ortaklığı paylaşma ile sona erdirilemez", Dural-Öğüz-Gümüş, s. 235.

²⁶³ Doktrinde bu yönde beyan edilmiş görüşler için bkz. Turan Başara, s. 214.

²⁶⁴ Antalya-Sağlam, s. 459; Doktrinde bu yönde beyan edilmiş görüşler için bkz.

en son tereke paylaşımının tamamlanmasına kadar bu davanın açılabilmesi belirtilmektedir.²⁶⁵ Ancak Yargıtay davanın, özellikle bir süre belirlenmemiş olduğundan 10 yıllık zamanaşımı süresine tâbi olduğunu söylemektedir.²⁶⁶ Doktrinde bazı görüşler de bu fikri paylaşmaktadır.²⁶⁷

Denkleştirme istemi aynî değil, kişisel bir haktır; kişiye alacak hakkı verir.²⁶⁸

Denkleştirme davasında davacı ve davalı olabilecek kimseler, mirasçılık sıfatını haiz olmak kaydıyla, yukarıda denkleştirme borçlusu veya alacaklısı olarak açıklanan kişilerdir.²⁶⁹ Bu doğrultuda altsoy, altsoy dışındaki mirasçılar ve bu arada eş, soy bağı kurulmuş evlilik dışı

-
- Dural-Öz, s. 343; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 483 vd.; Turan Başara, s. 217 vd. Kocayusufpaşaoğlu, "Mirasta İade(=Denkleştirme) ile İlgili Meseleler", s. 136 vd. Buna karşılık denkleştirme davasının bir eda davası olup bu nedenle paylaşma davası içinde ileri sürülmesi gerektiğine dair, Öztan, Miras Hukuku, s. 516; sadece paylaşım aşamasında ileri sürülebileceğine dair, İmre-Erman, s. 528, 529.
- ²⁶⁵ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 440; Kılıçoğlu, Miras Hukuku, 458; Turan Başara, s. 219; Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 736; Ayiter, s. 231; "Mirasçılarının denkleştirme istemleri herhangi bir zamanaşımı süresine bağlı değildir. Ama bu istemi uzun süre ortaya atmamak, yerine göre, istemi zımnen gözden çıkarmak anlamında yorumlanabilir", Serozan-Engin, s. 643. Doktrinde bu yönde beyan edilmiş görüşler için bkz. Dural-Öz, s. 343.
- ²⁶⁶ Yargıtay 2. HD, T. 9.4.1987, E. 1987/2384, K. 1987/3175; Yargıtay HGK, T. 14.4.1973, E. 1971/2-67, K. 1973/310. <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm> (erişim tarihi: 22.3.2016, saat 11.14). "Mirasta denkleştirme davası, paylaşmadan önce, paylaşma sırasında veya paylaşmadan sonra açılabilir. Mirasın taksimi halinde ise taksimin yapılmasından itibaren on yıllık zamanaşımı süresi içinde açılmalıdır", Yargıtay 2. HD, T. 16.01.2014, E. 2013/25017, K. 2014/573, (Özguğur, s. 428, 429). Aynı yönde, Yargıtay 14. HD, T. 26.4.2017, E. 2016/9560, K. 2017/3458, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=14hd-2016-9560.htm&kw=mirasta+denkle%C5%9Ftirme#fm> (erişim tarihi: 29.11.2017).
- ²⁶⁷ Berki Ş., s. 236; Antalya-Sağlam, s. 460; Özguğur, s. 416, yazara göre "... Mirasta denkleştirme davasındaki zamanaşımı, taksimin kesinleşmesinden itibaren başlar. Miras taksimi sözleşme ile yapılmışsa, on yıllık zamanaşımı süresi bu sözleşmenin yapıldığı tarihten başlar. Sözleşme geçersiz olup sonradan iptal edilirse, ortada paylaşım kalmadığından süre sonradan yapılan paylaşım tarihinden itibaren başlar", s. 416; İmre-Erman, s. 529; Tüfek, s. 291; Doktrinde bu yönde beyan edilmiş görüşler için bkz. İnan-Ertaş-Albaş, s. 572; Şener, Miras Hukuku, s.629; Şener, İlmî Açıklama ve Kazai İçtihatlarla Mirasta, Tenkis, İade, İstihkak, s. 113.
- ²⁶⁸ Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 112; Turanboy, s. 31; Serozan-Engin, s. 149; Ayiter, s. 231; Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 343; Şener, Miras Hukuku, s. 626; Şener, İlmî Açıklama ve Kazai İçtihatlarla Mirasta, Tenkis, İade, İstihkak, s. 110; Özguğur, s. 411; İmre-Erman, s. 513; İmre, s.725.
- ²⁶⁹ Bkz. V.

altsoy, evlatlık denkleştirme davasında davacı ya da davalı olabilir.²⁷⁰ İntifa hakkı sahipleri, hâkim görüşe göre atanmış mirasçılar, belirli mal vasiyeti alacaklısı, mirasbırakanın veya mirasçıların alacaklıları, mirası reddeden, mirasçılıktan çıkarılan, mirastan yoksun olan ya da miras bırakandan önce ölen kimseler ise kanunî mirasçı sıfatına sahip olmadıkları için denkleştirme davasında taraf da olamazlar.²⁷¹

Denkleştirme davasında ispat yükü şu şekilde maddelendirilebilir:

- TMK m. 669/2'de altsoyun mirasbırakandan onun sağlığında almış olduğu karşılıksız kazandırmaların karine olarak denkleştirmeye tâbi olduğu öngörüldüğünden, bunların denkleştirmeye tâbi olmadığını ispat yükü altsoy üzerindedir.²⁷²
- Altsoy dışındaki mirasçılar için karine denkleştirmeme yönünde olduğundan, denkleştirme yönündeki iradeyi davacı mirasçı ispat eder.²⁷³

²⁷⁰ Gönensay-Birsen, s. 344 vd.; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 443 vd.; Antalya-Sağlam, s. 454, 455; Dural-Öz, s. 321 vd.; Özüğür, s. 415; Şener, İlmî Açıklama ve Kazai İçtihatlarla Mirasta, Tenkis, İade, İstihkak, s. 115 vd.; Şener, Miras Hukuku, s. 631 vd.; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 97 vd.; Turanboy, s. 36 vd.; Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 343 vd.; Berki A.H., s. 295 vd.; İnan-Ertaş-Albaş, s. 564 vd.

²⁷¹ Şener, İlmî Açıklama ve Kazai İçtihatlarla Mirasta, Tenkis, İade, İstihkak, s. 115 vd.; Şener, Miras Hukuku, s. 631 vd.; Turanboy, s. 36 vd.; Gönensay-Birsen, s. 344 vd.; İnan-Ertaş-Albaş, s. 564 vd.; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 443 vd.; Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 343 vd.; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 97 vd.; Berki A.H., s. 295 vd.; Antalya-Sağlam, s. 454, 455; Dural-Öz, s. 321 vd.; Özüğür, s. 415.

²⁷² Şener, Miras Hukuku, s. 634; Şener, İlmî Açıklama ve Kazai İçtihatlarla Mirasta, Tenkis, İade, İstihkak, s. 118; Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 344; Gönensay-Birsen, s. 345; Özüğür, s. 417; İmre-Erman, s. 518; Berki A.H., s. 297; İnan-Ertaş-Albaş, s. 567; Köprülü, s. 412. Doktrinde bu yönde beyan edilmiş görüşler için bkz. İmre, s. 732. Ayrıca Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin bu yönde verdiği kararlar için bkz. Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 108; Dural-Öz, s. 330. Buna karşılık Yargıtay Genel Kurulu vermiş bulunduğu bir içtihadı birleştirme kararında (T. 21.9.2005, E. 2/457, K. 512, karar için Özkan, s. 474) bir taşınmaz bağışının TKM m. 603/2'de sayılan kazandırmalardan biri olmadığı, kanun koyucunun "gibi" kelimesini kullanmaktaki amacının da fıkra da sayılan kazandırma türleri ile aynı kazandırmaları belirtmek olup bütün kazandırmaları bu kapsama almak istemediği, dolayısıyla ispat yükünün, lehine kazandırma yapılan altsoy üzerinde değil genel kural TMK m. 6 gereği davacı üzerinde olduğu yönünde görüş beyan etmiştir.

²⁷³ Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 108; İmre, s. 136; Gönensay-Birsen, s. 345; Dural-Öz, s. 330; Özüğür, s. 417; İm-

- Eşe yapılan kazandırmaların denkleştirmeye tabi olup olmadığını ispat yükü, öncelikle onun denkleştirme borçlusu olarak kabul edilmesine, sonra da hangi mirasçı zümresine dâhil olduğuna bağlıdır.
- Miras payını aşan kazandırmanın varlığı durumunda bu aşan kısmın kendisinde kalmasını isteyen mirasçı, TMK m. 672'nin açık düzenlemesi gereği, mirasbırakanın bu aşan kısmı kendisine bırakmak istediğini ispat etmek durumundadır.
- Yine miras bırakanın çocuklarına yaptığı alışılmış ölçüleri aşan eğitim ve öğrenim giderlerinin denkleştirmeye tâbi olmaması yönündeki mirasbırakanın iradesini, lehine tasarrufta bulunulan çocuk (davalı) ispat eder.²⁷⁴ Giderlerin alışılmış ölçüler içinde kalıp kalmadığını zaten hâkim tayin etmektedir.
- Alışılmış ölçüler içinde yapılan çeyiz giderlerinin denkleştirmeye tâbi olmadığı asıl olduğundan (TMK m. 675/2), denkleştirmeye tâbi olduğunu iddia eden davacı ispat ile yükümlüdür.

Denkleştirme davasında görevli mahkeme Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 2 uyarınca asliye hukuk mahkemeleridir.²⁷⁵ Yetkili mahkeme ise Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 11/1 - b gereğince ölenin son yerleşim yeri mahkemesidir.²⁷⁶

II - DENKLEŞTİRME YÖNTEMİ VE DEĞERİN BELİRLENMESİ

A) DENKLEŞTİRMENİN ŞEKLİ

Kanunda belirtilen özellikleri doğrultusunda bir kazandırmanın denkleştirmeye tâbi olduğu belirlenirse, mirasçı bu kazandırmayı paylar arası denkleştirme sağlanmak üzere terekeye iade etmek zorundadır. TMK m. 671 bu iadenin hangi surette olacağını düzenlemiştir. Buna göre lehine sağlararası kazandırma yapılan mirasçı denkleştirme konusunu terekeye iade ederken ya aldığını aynen iade eder ya

re-Erman, s. 520; Berki A.H., s. 297; İnan-Ertaş-Albaş, s. 568. Doktrinde bu yönde beyan edilmiş görüşler için bkz. Eren, "Mirasta İade" (birinci bölüm), s. 345.

²⁷⁴ Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 734.

²⁷⁵ Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 96; Özüğür, s. 416; Turan Başara, s. 220; Özkan, s. 468.

²⁷⁶ Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 96; Özüğür, s. 415; Turan Başara, s. 220, 221; Öztan, Miras Hukuku, s. 517; Özkan, s. 468.

da kazandırma konusunun değeri, lehine tasarruf yapılan mirasçının pay değerinden fazla olsa bile payına mahsup edilir. Ancak maddenin ikinci fıkrasına göre mirasbırakan aksi yönde tasarrufta bulunabilir. Yine aynı fıkra gereğince mirasçılarının tenkise ilişkin hakları saklıdır.

Kazandırmayı iade ile yükümlünün kazandırmayı iade borcunun TBK m. 87 anlamında bir seçimlik borç olduğu ifade edilmektedir.²⁷⁷ Seçim hakkı borçlu mirasçıya aittir.²⁷⁸ Eğer o seçim hakkını kullanmazsa hak, alacaklı mirasçıya geçer.²⁷⁹

Seçim hakkı varması gerekli, tek taraflı irade beyanı ile kullanılır ve kullanıldıktan sonra dönmek mümkün değildir.²⁸⁰ Söz konusu seçimlik hak, bir kısmı aynen iade bir kısmı da mahsuben iade şeklinde kullanılamaz, bu haklardan biri mutlak olarak seçilmek zorundadır.²⁸¹

Seçimlik haklardan ilki olan aynen iade (Realkollation)²⁸² kazandırmanın kendisinin terekeye verilmesidir.²⁸³ Bu durumda kazandırma taşınmaz ise tescili, taşınır ise zilyetliğinin devri, alacak ise de temlik gereklidir.²⁸⁴ Aynen iade ile mirasçı kazandırmayı hiç almamış

²⁷⁷ Özüğür, s. 411; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 118. BK m. 71'in bir örneği olduğuna dair Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 741. Yargıtay seçim hakkının davalıya hatırlatılması konusunda mahkemeyi hatalı saymaktadır, bkz. 14. HD, T. 17.5.2016, E. 2016/612, K. 2016/5950, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=14hd-2016-612.htm&kw=mirasta+denkle%C5%9Ftirme#fm> (erişim tarihi: 29.11.2017).

²⁷⁸ Gönensay-Birsen, s. 350; Özüğür, s. 411; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 118; Öztan, Miras Hukuku, s. 517; Tüfek, s. 275, 276; İmre, s. 756; Şener, Miras Hukuku, s. 651; Ayiter, s. 238; Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 739.

²⁷⁹ Özüğür, s. 411; Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 118; Tüfek, s. 276; Şener, İlmî Açıklama ve Kazai İçtihatlarla Mirasta, Tenkis, İade, İstihkak, s. 133; Şener, Miras Hukuku, s. 651.

²⁸⁰ Günay, Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası, s. 118; Özüğür, s. 411; Turan Başara, s. 224; Tüfek, s. 277; Şener, İlmî Açıklama ve Kazai İçtihatlarla Mirasta, Tenkis, İade, İstihkak, s. 133; Şener, Miras Hukuku, s. 651; Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 741.

²⁸¹ Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 483; İmre-Erman, s. 531; Özüğür, s. 411, (yazar tüm mirasçıların rıza veya onay vermeleri halini saklı tutmuştur); Şener, İlmî Açıklama ve Kazai İçtihatlarla Mirasta, Tenkis, İade, İstihkak, s. 133; Şener, Miras Hukuku, s. 651.

²⁸² Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 740; İmre, s. 757; İnan-Ertaş-Albaş, s. 572.

²⁸³ Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 740; Dural-Öz, s. 344; Turan Başara, s. 228; İmre-Erman, s. 531; Berki A.H., s. 299; İmre, s. 757; Köprülü, s. 415; İnan-Ertaş-Albaş, s. 572; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 482.

²⁸⁴ Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 740; Kocayusufpaşaoğlu, Miras Hukuku, s. 482.

hâle döndüğünden, bundan böyle tıpkı diğer mirasçılar gibi paylaşım katılır.²⁸⁵ Ancak yine de kazandırma konusu şeyin paylaşımından sonra bu mirasçıya verilmesinde bir mahzur yoktur.²⁸⁶

Kazandırma konusu şey harcanırsa, tüketilirse veya mirasçının kusuru ile yok olursa, aynen iadeden değil zorunlu olarak mahsuben iadeden bahsedilir.²⁸⁷

Seçimlik haklardan diğeri de mahsuben denkleştirme olup, bu durumda kazandırma konusu eşya denkleştirme anındaki değeri ile terekeye iade edilir.²⁸⁸ Mahsuben (değer itibariyle) denkleştirmede kazandırma konusu eşya aynen verilmeyip, değer itibariyle terekeye girmektedir. Kanun koyucu denkleştirme borçlusuna, kazandırma miktarı miras payından fazla olsa bile, mahsuben denkleştirmeyi seçme imkânı tanımıştır. Şayet mirasçı böyle bir haldeyken mahsuben denkleştirmeyi seçerse, miras payını alamayacağı gibi, paydan fazla kısmı da terekeye ödemek zorunda kalır.²⁸⁹

Mahsuben iadenin, biri denkleştirme konusu şeyin değerinin terekeye eklenerek miras payından değerin indirilmesi ve diğeri, denkleş-

²⁸⁵ Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 482; Özüğür, s. 412; Turan Başara, s. 228; İmre-Erman, s. 532; Günay, *Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası*, s. 121; Tüfek, s. 277; İmre, s. 757; Köprülü, s. 415; Şener, *İlmi Açıklama ve Kazai İçtihatlarla Mirasta*, Tenkis, İade, İstihkak, s. 136; Şener, *Miras Hukuku*, s. 654.

²⁸⁶ Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 482; Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 740; Turan Başara, s. 228.

²⁸⁷ Gönensay-Birsen, s. 350; Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 740; Günay, *Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası*, s. 121; Tüfek, s. 277; Ayiter, s. 238. Kazandırma konusu şeyin temlik halinde de mahsuben denkleştirmeye gidileceği konusunda, İmre-Erman, s. 532; İmre, s. 757. "Yargıtay'a göre aleyhine dava açıldıktan sonra gayrimenkulü başkasına devreden iade borçlusu, bu davranışı ile MK m. 605 anlamındaki seçim hakkını değer itibari ile iade şıkkı lehine kullandığını fiilen belirtmiş olur ve davacının aynen iade talebine yer kalmaz", 2. HD, T. 3.7.1962, E. 4196/K. 3995. Karar için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 482, dipnot 1.

²⁸⁸ Dural-Öz, s. 344; Özüğür, s. 413; İmre, s. 532; Günay, *Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası*, s. 122; İnan-Ertaş-Albaş, s. 573; Eren, "Mirasta İade" (ikinci bölüm), s. 740, ancak yazar eserini Eski MK zamanında vermiş olduğundan, mirasın açıldığı andaki değer üzerinden iade olacağını beyan etmektedir. Mirasın açıldığı andaki değeri ile iade edileceğine dair, Öztan, *Miras Hukuku*, s. 517; Özkan, s. 468; ayrıca Yargıtay 2. HD, T. 17.12.2009, E. 14753, K. 21912, (Özkan, s. 481, 482).

²⁸⁹ Dural-Öz, s. 344; Günay, *Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası*, s. 122; Tüfek, s. 279.

tirme konusu değerini önce alacaklı mirasçılar arasında paylaştırılması, sonra borçlu mirasçı da dâhil yine aynı değerini mirasçılar arasında paylaştırılması ve sonunda miras paylarının buna göre hesaplanması olmak üzere iki yöntemde gerçekleşebileceği doktrinde ifade edilmektedir.²⁹⁰

TMK m. 672/2'ye göre miras bırakan denkleştirme yöntemi konusunda bir belirleme yapmış olabilir ki bu durumda mirasçılar buna hareket etmek durumundadır. İfade etmek gerekir ki mirasbırakanın, kazandırma konusunun terekeye aynen iade edileceği konusundaki beyanı, ancak denkleştirme yükümlüsünün denkleştirme konusunu henüz elinden çıkarmamış olduğu durumlarda hüküm ifade eder.²⁹¹

B) DENKLEŞTİRME DEĞERİNİN HESAPLANMASI

Mirasbırakanın mirasçılarında birine sağlığında yaptığı kazandırmanın denkleştirmeye tâbi olduğunun tespiti ve bunun iade edilmesinden sonraki konu, mirasçılarda bu net terekeden paylarına düşen değerini hesabıdır. Ancak denkleştirme konusunun hangi andaki değerini esas alınacağı önemli bir meseledir. Nitekim yıllar önce mirasçılardan birine çok önemli bir meblağ olarak yapılmış kazandırma yapıldığı andaki kıymetiyle terekeye eklendiğinde, denkleştirmenin mirasçılar arası eşitliği sağlama amacından uzak kaldığı aşikârdır. Dolayısıyla kanun bu konuya da açıklık getirmiş, TMK m. 673/1'de denkleştirmenin, kazandırmanın denkleştirme anındaki değerine göre yapılacağını düzenlemiştir. TKM m. 607'nin mirasın açıldığı (miras bırakanın öldüğü) tarihi esas alan hükmüne²⁹² nazaran, mevcut düzenleme daha âdil görünmektedir. Nitekim mirasın açıldığı gün ile denkleştirmenin yapıldığı an arasında da önemli bir müddet söz konusu olabilir.

²⁹⁰ Yöntemler için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 482, 483; Turan Başara, s. 231, 232; İmre-Erman, s. 532 vd. Ayrıca Yargıtay'ın bir kararında denkleştirme konusunda nasıl bir usul izlenmesi gerektiği belirlemesi için, Günay, *Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası*, s. 122, 123.

²⁹¹ Dural-Öz, s. 344.

²⁹² Dural-Öz, s. 344; Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 486; Günay, *Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası*, s. 125; Berki A. H., s. 299; Tüfek, s. 287; Gönensay-Birsen, s. 352; Köprülü, s. 415; Berki Ş., s. 229; İmre, s. 759; Şener, *İlmi Açıklama ve Kazai İçtihatlarla Mirasta, Tenkis, İade, İstihkak*, s. 134; Şener, *Miras Hukuku*, s. 654; Ayiter, s. 238.

TMK m. 673 doğrultusunda denkleştirme konusu eşya, denkleştirme anındaki değeriyle tereke hesabına alınır.²⁹³ Ancak kazandırmanın yapıldığı andan terekenin bu kazandırma ile birlikte hesaplanmasına kadar, kazandırma konusu eşyanın değerinde veya kendisinde değişimler meydana gelmiş olabilir.²⁹⁴ Kanun koyucu bu yönde de düzenlemelerde bulunmuştur ki söz konusu maddenin ikinci fıkrasına göre denkleştirme konusu eşyada meydana gelen yarar-zarar ile gelir-gider değişikliklerinde mirasçılar arasında sebepsiz zenginleşme hükümleri uygulanır.

Denkleştirmeye tâbi eşyanın miras açılmadan önce değeri azalmış veya telef olmuşsa ve bu konuda da kazandırma lehtarının kusuru yoksa o bu zararlardan sorumlu değildir.²⁹⁵ Buna karşılık denkleştirme konusu malın değeri artmışsa, bu artmış olan değer de iadesi gerekir.²⁹⁶

Mirasın açılmasından sonra denkleştirme konusunda meydana gelen değişiklikler hakkında ise sebepsiz zenginleşme hükümleri uygulanacak; ancak bu uygulama kanunun belirlediği ölçü çerçevesinde olur. Bu doğrultuda ve TBK m. 80 de dikkate alındığında denkleştirme yükümlüsü mirasçı iyiniyetli ise denkleştirme anında elinden çıkmış olduğunu ispat ettiği dışında kalan kısmı iade ile yükümlüdür. Ancak iyiniyetli olmadan ya da terekeye iade edeceğini bilmesine rağmen elden çıkarmışsa, denkleştirme konusunun tamamını geri vermek durumundadır. İyiniyet-kötü niyet belirlemede mirasçının, kendisinin denkleştirme yükümlüsü olduğunu bilmesi veya bilmesi gerekliliği dikkate alınır.²⁹⁷

²⁹³ Bkz. Yargıtay 20. HD, T. 6.2.2017, E. 2016/14462, K. 2017/809, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/files/dsp.php?fn=20hd-2016-14462.htm&kw=mirasta+denkle%20%9Firme#fm> (erişim tarihi: 29.11.2017). Bununla beraber denkleştirme konusu şey bir miktar para ise bunun yine aynı değerinde, bir başka deyişle kazandırmanın yapıldığı andaki değeriyle terekeye ekleneceğine dair fikir için bkz. Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 486; Turan Başara, s. 232, 233.

²⁹⁴ Kılıçoğlu, *Medeni Kanun'umuzun Aile - Miras - Eşya Hukukuna Getirdiği Yenilikler*, s. 361.

²⁹⁵ Dural-Öz, s. 345; Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 486, 487; Gönensay-Birsen, s. 353. Buna karşılık yine denkleştirme anındaki değerinin esas alınması gerektiği konusunda, Turan Başara, s. 235.

²⁹⁶ Dural-Öz, s. 345; Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku*, s. 487; Gönensay-Birsen, s. 353.

²⁹⁷ Dural-Öz, s. 345; Gönensay-Birsen, s. 354.

Gelir-giderlerin istenmesi konusunda da TBK m. 80'e göre hareket edilir. Dolayısıyla denkleştirme yükümlüsü iyiniyetli ise denkleştirme talebinde bulunan mirasçılardan denkleştirme konusu için yaptığı zorunlu ve faydalı giderleri isteyebilir. Kötü niyetli olması durumunda ise zorunlu ve faydalı giderleri o an denkleştirme konusunda meydana getirdikleri artış oranında talep edebilir. Lüks gider açısından da iyiniyetli ve kötü niyetli denkleştirme yükümlüsü arasında fark olmayıp her ikisi de bu ödemeyi talep edemez. Ancak bedeli kendisine teklif edilmediği ve zararsızca sökülüp alınması mümkün olduğu müddetçe sökülüp alma hakkına sahiptir.

Yarar-zarar ile gelir-gider kavramının içinde denkleştirmede iade edilmesi gerekli şeyin yok olması, satılması, telef olması gibi elden çıkma durumlarını da değerlendirmek gerekir. Bu noktada hem sebepsiz zenginleşme hükümlerini hem iade tarzlarından hangisinin seçildiğini hem de borçlu mirasçının iyiniyetli veya kötü niyetli olmasını birlikte değerlendirmek gerekir.

İlk olarak şunu belirtmek gerekir ki sebepsiz zenginleşme kurallarının uygulanması için, sebepsiz zenginleşme konusu şeyin mülkiyetinin zenginleşene geçmiş olması gerekir; mülkiyet geçmemişse sebepsiz zenginleşme hükümleri uygulanamaz.²⁹⁸ Ancak denkleştirme hükümlerini bu noktada hem yapılan kazandırmanın hukukî mahiyeti konusunda doktrinde bir birlik olmamasından hem de kendine özgü kurallar koymasından dolayı ayrı değerlendirmek gerekir. Zira mirasbırakan kazandırmanın denkleştirileceğini öngörmüş olsa dahi, bu miras payına mahsuben yapılmış bir kazandırmadır ve bu çerçevede kullanılması gerekir. Dolayısıyla denkleştirmede sebepsiz zenginleşme hükümlerini tümüyle değil, kanunda belirtildiği ölçüde uygulamak gerekir.

Belirtilen doğrultuda kazandırma lehtarı aldığı kazandırmayı denkleştirme için terekeye iade edeceğini bilmesi durumunda onu

²⁹⁸ Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 511; Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 845 vd.; Oğuzman-Öz, II. Cilt, s. 306 vd.; Senai Olgaç, Hukuk Davalarında Sebepsiz İktisap, Olgaç Matbaası, 1977, s. 1; Reisoğlu, s. 274 vd.; İnan-Yücel, s. 488 vd.; Haluk N. Nomer, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayınları, 8. Bası, İstanbul, 2010, s. 134.

dürüstlük kuralı çerçevesinde, zarara uğratmaktan kaçınarak kullanılmalıdır. Denkleştirmenin talep edileceği ana kadar o, kazandırmayı bu şekilde kullanma hakkına sahiptir. Sebepsiz zenginleşme anını da kazandırmanın yapıldığı an olarak değil, denkleştirmenin talep edildiği an olarak belirlemek gerekir. Çünkü mirasbırakan ölmeden önce henüz kimin kime mirasçı olacağı dahi belli değildir. Denkleştirmeyi talep etme hakkı da mirasçılara ait olduğundan talep anına kadar kazandırma lehtarı açısından da böyle bir yükümlülük doğup doğmayacağı kesin olarak belli değildir. Zira mirasbırakan kazandırmanın denkleştirmeye tâbi olacağını belirtmiş olabilir, ancak henüz o anda mirasçılar talep edebilir durumda değildir. Dolayısıyla kazandırma lehtarı mirasçı, borçlu olacağı ana kadar kazandırmayı iade etme ihtimalinin olduğunu bilip bilmemesine göre iyi ya da kötü niyetli sayılarak, bulunduğu o duruma göre şeye gelen zarar ve kayıplardan sorumlu tutulmalı ya da tutulmamalıdır. Talep anından sonra ise artık denkleştirme borçlusu, gelir-gider ile yarar-zarar açısından da sebepsiz zenginleşen hâline geldiğinden ilgili hükümlere göre hareket edilmelidir.

Acaba denkleştirme konusunun yarar-zarar ile gelir-gider durumlarında, Türk Borçlar Hukukunun sebepsiz zenginleşme için düzenlediği zamanaşımı hükümlerine riayet edilmeli midir? Kanunda denkleştirme konusunda dahi bir zamanaşımı belirlemesi olmadığından, bu talepleri de zamanaşımı ile sınırlamamalı, paylaşma bitene kadar talep edilmesi gözetilmelidir.

SONUÇ

Miras hukukunun genel amacı bir kimse öldükten sonra onun geride bıraktığı malvarlığının ahvalini belirlemektir. Dolayısıyla ilgi alanı, kişinin ölümünden sonraki değişkenliğini kaybetmiş malvarlığı ve yanı sıra kişinin ölümünden sonra hüküm ifade etmek üzere yaptığı tasarruflardır. Bu yüzden sağlararası işlem miras hukukunun incelemesi dışındadır. Ancak denkleştirme bu kuralın bir istisnasını oluşturmaktadır. Zira denkleştirme hususunda kanun koyucu bazı saiklerle miras bırakanın sağlararası işlemlerine de müdahalede bulunmaktadır.

Kazandırmanın denkleştirmeye tâbi olup olmayacağı konusunda mirasbırakanın bir iradesi tespit edilememişse, bu takdirde m. 669'da düzenlenmiş olan karineler devreye girer. Buna göre altsoy mirasçılar çeyiz, kuruluş sermayesi, bir malvarlığının devri, borçtan kurtarma yahut benzeri tarzda bir kazandırma almışsa bunlar karine olarak denkleştirmeye tâbidir. Bu tür kazandırmaların denkleştirmeden kurtulması için mirasbırakanın bu yöndeki açık irade beyanı gereklidir ve hâkim görüşüne göre irade beyanı şekle tâbi değildir. Benzeri kazandırmaların mahiyeti konusunda da doktrinde her türlü kazandırmanın denkleştirmeye tâbi olması-yalnız bakım ve yardım mahiyetindeki kazandırmaların denkleştirmeye tâbi olması şeklinde ayrılan tartışmalar mevcuttur. TMK m. 669/2'de sayılmış kazandırmalardan olan çeyiz, olağan ölçüler içinde kalmışsa denkleştirmeye tâbi olmaz. Yine olağan eğitim masrafları da denkleştirmenin kapsamı dışındadır.

TMK m. 669/2'deki karine gereği altsoy mirasçılar aksi ispat edilmedikçe denkleştirme borçlusu iken, altsoy dışındaki mirasçılar kural olarak denkleştirme yükümlüsü değildir. Eşin durumu ise tartışmalıdır.

Mirasçılardan biri mirasbırakandan önce ölüm, iskat, mirası ret gibi sebeplerle mirasçılık sıfatını kaybederse, aldığı kazandırmadan dolayı denkleştirme borcu, paylarında meydana gelen artış oranında onun mirasçılara geçer.

Denkleştirme, denkleştirme konusunun terekeye aynen veya değer itibariyle iadesi şeklinde gerçekleşebilir. Aynen iade edilirse, mirasçı tıpkı diğer mirasçılar gibi paylaşımaya katılır. Değer itibariyle iade ise, ya para olarak denkleştirme konusu terekeye verilir ya da mirasçının payından değer mahsup edilip, terekenin alacaklı olup olmadığı saptanır. Son halde mirasçı hiçbir şey alamamasının yanı sıra terekeye borçlanmış durumda da olabilir.

Değerin hesaplanması konusunda denkleştirmenin yapıldığı tarih esas alınır. TMK m. 673'ün açık düzenlemesi karşısında yarar-zarar ile gelir-gider hesabında zilyetlik hükümleri değil, sebepsiz zenginleşme hükümleri uygulanır.

Kaynakça

- Akıntürk Turgut-Ateş Karaman Derya, *Türk Medeni Hukuku, II. Cilt, Aile Hukuku*, Beta Yayınları, 18. Bası, İstanbul, 2016.
- Akıntürk Turgut-Ateş Karaman Derya, *Medeni Hukuk*, Beta Yayınları, 28. Baskı, İstanbul, 2014.
- Antalya Gökhan-Sağlam İpek, *Miras Hukuku*, Legal Yayıncılık, 3. Baskı, İstanbul, 2015.
- Ayan Serkan, "Emeğini veya Gelirini Aileye Özgüleyen Altsoyun Denkleştirme Alaçağı", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:12, Sayı:1, İzmir 2010, (s. 25-83).
- Aydın-Ünver Tülay, "Miras Bırakanın Yasa Gereği Denkleştirmeye Tabi Olan Kazandırmaları", *Prof. Dr. Şener Akşol'a Armağan*, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2011.
- Ayiter Nuşin, *Miras Hukuku*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 426, Sevinç Matbaası, 4. Bası, Ankara, 1978.
- Baygın Cem, *Türk Miras Hukukunda Alacaklıların Korunması*, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005.
- Berki Ali Himmet, *Miras ve Tatbikat*, Üçler Basımevi, İstanbul, 1947.
- Berki Şakir, *Miras Hukuku*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No: 365, Sevinç Matbaası, Ankara, 1975
- Bilge Necip, *Hukuk Başlangıcı, Hukukun Temel Kavram ve Kurumları*, Turhan Kitabevi, 29. Bası, Ankara, 2011.
- Bundesgerichtsentscheidungen (Federal Mahkeme Kararları), 101 II 6 ff. <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/2012yayin/dergi/ankara-barosu-dergisi/ankara-barosu-dergisi1977.html> (erişim tarihi: 13.2.2016).
- Bozkurt Enver, *Hukukun Temel Kavramları, Yetkin Yayınları*, 8. Baskı, Ankara, 2010.
- Çakar M. Sait, *Türkçe - Almanca, Almanca - Türkçe Hukuk Sözlüğü*, Seçkin Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 2007.
- Deschenaux Henri-Tercier Pierre, *Sorumluluk Hukuku*, Ankara, 1983 (Çeviren: Salim Özdemir).
- Dural Mustafa, *Türk Medeni Hukukunda Gerçek Kişiler*, Filiz Kitabevi, 3. Bası, İstanbul, 1987.
- Dural Mustafa-Öğüz Tufan-Gümüş Mustafa Alper, *Türk Özel Hukuku, Cilt III (Aile Hukuku)*, Filiz Kitabevi, 10. Bası, İstanbul, 2015.
- Dural Mustafa-Öz Turgut, *Türk Özel Hukuku, Cilt IV, Miras Hukuku*, Filiz Kitabevi, 8. Bası, İstanbul, 2015.
- Dural Mustafa-Sarı Suat, *Türk Özel Hukuku Temel Kavramlar ve Medeni Kanunun Başlangıç Hükümleri*, Cilt I, Filiz Kitabevi, 9. Baskı, İstanbul, 2014.
- Edis Seyfullah, "Birlikte Yaşadığı Ailesine Emeğini veya Gelirini Tahsis Eden Ço-

- cuğun Muhik Tazminat Alacağı”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Yıl:1964, Cilt:21, Sayı:1-4. <http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-1964-21-01-04/AUHF-1964-21-01-04-Edis.pdf> (erişim tarihi:18.02.2016)
- Eren Fikret, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yetkin Yayınları*, 18. Baskı, Ankara, 2015.
- Eren Fikret, “Mirasta İade”, *Adalet Dergisi*, 1963, Sayı: 3 – 4 (340 – 358) (birinci bölüm), Sayı: 5 – 6 (720 – 741) (ikinci bölüm).
- Gönensay Samim-Birsen Kemaleddin, *Miras Hukuku*, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 1046, Hukuk Fakültesi No: 223, Ahmed Said Matbaası, 2. Bası, İstanbul, 1963.
- Gözübüyük Şeref A., *Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları*, Turhan Kitabevi, 32. Bası, Ankara, 2010.
- Günay Erhan, “Mirasta Denkleştirme (İade) Davası”, *Terazi Hukuk Dergisi*, Cilt:9, Sayı:100, Aralık 2014.
- Günay Erhan, *Mirasta Denkleştirme (İade) Davası ile Miras Sebebiyle İstihkak Davası*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015.
- Hatemi Hüseyin, *Miras Hukuku, Vedat Kitapçılık*, 5. Bası, İstanbul, 2014.
<http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm> (erişim tarihi: 26.02.2016).
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.56af2248664bd0.33866956 (erişim tarihi: 01.02.2016).
- İmre Zahit/Erman Hasan, *Miras Hukuku, Der Yayınları*, 11. Baskı, İstanbul, 2015.
- İmre Zahit, *Türk Miras Hukuku*, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 1350, İstanbul Hukuk Fakültesi Yayınları No: 294, Yenilik Basımevi, 2. Bası, İstanbul, 1968.
- İnal Emrehan, “Denkleştirme ve Tenkis Davalarında Parası Mirasbırakan Tarafından Ödenerek Mirasçılardan Biri Adına Alınan Taşınmazın Durumu”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt: 65, Sayı:2, (s. 275 – 298). <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/iuhfm/issue/archive> (erişim tarihi: 27.3.2016).
- İnan Ali Naim-Ertaş Şeref-Albaş Hakan, *Türk Medeni Hukuku Miras Hukuku*, Bilge Yayınevi, 9. Baskı, Ankara, 2015.
- Kayar İsmail-Üzülmez İlhan, *Hukukun Temel Kavramları*, Detay Yayıncılık, 5. Bası, Ankara, 2008.
- Kılıçoğlu Ahmet M., *Aile Hukuku*, Turhan Kitabevi, 2015, Ankara.
- Kılıçoğlu Ahmet M.; *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Turhan Kitabevi, 17. Baskı, Ankara, 2013.
- Kılıçoğlu Ahmet M., *Medeni Kanun’umuzun Aile – Miras – Eşya Hukukuna Getirdiği Yenilikler*, Turhan Kitabevi, 3. Bası, Ankara, 2014.
- Kocayusufpaşaoğlu Necip-Hatemi Hüseyin-Serozan Rona-Arpacı Abdülkadir, *Borç-*

- lar Hukukuna Giriş, Hukuki İşlem, Sözleşme, (Birinci Cilt), Filiz Kitabevi, 6. Baskı, İstanbul, 2014.
- Kocayusufpaşaoğlu Necip, Miras Hukuku, Filiz Kitabevi, 3. Bası, İstanbul, 1987.
- Kocayusufpaşaoğlu Necip, "Mirasta İade(=Denkleştirme) ile İlgili Meseleler", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Medeni Kanun'un 50. Yılı, 1976. <http://auhf.ankara.edu.tr/auhf-yayinlari-arsivi/armaganlar/medeni-kanunun-50-yili/kocayusufpasaoglu.pdf> (erişim tarihi: 27.01.2016).
- Köprülü Bülent, Miras Hukuku Dersleri, Fakülteler Matbaası, 2. Bası, İstanbul, 1985.
- Oğuzman M. Kemal-Barlas Nami, Medeni Hukuk (Giriş, Kaynaklar, Temel Kavramlar), Vedat Kitapçılık, 16. Bası, İstanbul, 2010.
- Oğuzman Kemal M.-Öz Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, I. - II. Cilt, Vedat Kitapçılık, 11. Bası, İstanbul, 2014.
- Olgaç Senai, İçtihatlarla Türk Medeni Kanunu Şerhi, Olgaç Matbaacılık, 4. Bası, Ankara, 1975.
- Olgaç Senai, Hukuk Davalarında Sebepsiz İktisap, Olgaç Matbaası, 1977.
- Özkan Hasan, Açıklamalı - İçtihatlı Asliye Hukuk Davaları ve Tatbikatlı Miras Hukuku (TMY Md. 495 - 682) , Legal Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul, Mayıs 2015.
- Özsunay Ergun, Medeni Hukuka Giriş, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 2792, İktisat Fakültesi No: 473, Güryay Matbaası, 4. Baskı, İstanbul, 1981.
- Öztañ Bilge, Aile Hukuku, Turhan Kitabevi, 6. Bası, Ankara, 2015.
- Öztañ Bilge, Miras Hukuku, Turhan Kitabevi, 6. Bası, Ankara, 2014.
- Özüğür Ali İhsan, Tenkis, Mirasta Denkleştirme ve Muvazaa Davaları, Adalet Yayınevi, 5. Baskı, Ankara, 2015.
- Reisoğlu Safa, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayınları, 24. Bası, İstanbul, 2013.
- Serozan Rona-Engin Baki İlkey, Miras Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 4. Baskı, Ankara, 2014.
- Serozan Rona, Medeni Hukuk (Genel Bölüm/Kişiler Hukuku), Vedat Kitapçılık, 6. Bası, İstanbul, 2015.
- Sarı Suat, Uygulamalı Miras Hukuku, Filiz Kitabevi, 2. Baskı, İstanbul, 2015.
- Şener Esat, İlmî Açıklama ve Kazai İçtihatlarla Mirasta, Tenkis, İade, İstihkak, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1995.
- Şener Esat, Miras Hukuku, Olgaç Matbaası, Ankara, 1977.
- Turan Başara, Gamze, Miras Hukukunda Denkleştirme, Turhan Kitabevi, 1. Baskı, Ankara, 2013

- Turanboy, Nuri K., *Miras Bırakanın Denkleştirme ve Tenkise Bağlı Sağlar Arası Hukuki İşlemleri*, Yetkin Yayınları, Ankara, 2010.
- Tüfek K. Gültekin, *Miras Hukukunda Tenkis ve İade Davaları*, Olgaç Matbaası, Ankara, 1977.
- Uyar Talih, "Uygulamada Tereddüt ve İhtilaf Konusu Olan Üç Müessesese: Mirasta Tenkis - İptal ve İade", *Ankara Barosu Dergisi*, 1971/3 <http://www.ankarabarosus.org.tr/siteler/ankarabarosus/tekmakale/1971-3/3.pdf> (erişim tarihi: 01.02.2016).
- Yavuz Cevdet, "Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'na Göre "Kusursuz Sorumluluk" Halleri ve İlkeleri", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt:14, Sayı:4, Yıl: 2008. <http://hukuk.marmara.edu.tr/en/yayinlar/fakultedergisicilt-14-sayi-4-yil-2008/> (erişim tarihi: 01.04.2016).
- Yıldırım Abdülkerim, *Türk Hukukunda Ölüme Bağlı Tasarruflarda Şart ve Mükellefiyet*, *Türk Hukukunda Ölüme Bağlı Tasarruflarda Şart ve Mükellefiyet*, Turhan Kitabevi, Ankara, 2014.
- Zevkililer Aydın, *Kişiler Hukuku Gerçek Kişiler*, Olgaç Matbaası, Ankara, 1981.